

**KENYA İÇ SAVAŞININ SOSYO-POLİTİK
ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Asena ÖZER

Enstitü Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. İbrahim KAMİL

MAYIS- 2005

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KENYA İÇ SAVAŞININ SOSYO-POLİTİK
ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

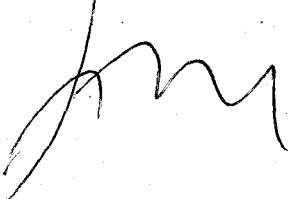
Asena ÖZER

Enstitü Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler

Bu tez .../.../200.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. İbrahim
Kavgıl

Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Giray
Sıgıncıoğlu

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Nermin
Musaoğlu

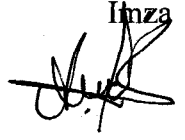
Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

İmza

Adı-Soyadı

Asena ÖZER

Tarih

30.05.2005

ÖNSÖZ

“Kenya İç Savaşının Sosyo-Politik Analizi” konusu, geri kalmış bir ülke olan Kenya'nın içinde bulunduğu sıkıntıların tarihsel boyutlarını içermektedir. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. İbrahim Kamil'e teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme de şükranlarımı sunarım. Yetişmemde katkıları olan tüm hocalarıma da minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

30 Mayıs 2005

Asena ÖZER

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KENYA’NIN TARİHİ GELİŞİMİ	5
1.1. M.S 1. Yüzyıl-1944 Arası Dönem: (Pre-Politik Dönem).....	5
1.2. 1944-1963 Arası Dönem: (Afrika Nasyonalizmi Dönemi).....	9
1.3. 1963-1978 Arası Dönem: (Bağımsızlık Dönemi).....	11
1.4. 1978-1991 Arası Dönem: (Moi Dönemi).....	12
1.5. 1991-2002 Arası Dönem: (Çok Partili Hayata Geçiş Dönemi).....	13
1.6. 2002-2005 Arası Dönem: (Kibaki Dönemi).....	15
BÖLÜM 2: KENYA’NIN GENEL DIŞ POLİTİKASI	19
2.1. Kenya’nın Uluslararası Sisteme Karşı Politikası.....	20
2.2. Kenya Dış Politikasını Belirleyen Faktörler.....	21
BÖLÜM 3: KENYA İÇ SAVAŞI	30
3.1. Genel Olarak Bir İç Savaşın Temel Nedenleri.....	30
3.1.1. Ekonomik Yetersizlik ve Dışa Bağımlılık.....	31

3.1.2. Toplumun Kozmopolit Yapısı.....	33
3.1.3. Eğitimsizlik.....	34
3.1.4. Siyasi Yetersizlik ve Dışa Bağımlılık.....	35
3.1.5. Coğrafi Koşulların Yetersizliği.....	37
3.2. Kenya'daki İç Savaşın Nedenleri.....	38
3.2.1. Ekonomik Yetersizlik ve Dışa Bağımlılık.....	39
3.2.2. Toplumun Kozmopolit Yapısı.....	51
3.2.3. Eğitimsizlik.....	61
3.2.4. Siyasi Yetersizlik ve Dışa Bağımlılık.....	66
3.2.5. Coğrafi Koşulların Yetersizliği.....	75
3.3. Kenya'daki İç Savaşın Tarihi Gelişimi.....	78
3.3.1. Pre-Kolonyalizm Dönemi.....	79
3.3.2. Kolonyalizm Dönemi.....	82
3.3.3. Nasyonalizm Dönemi.....	86
3.3.4. Demokratikleşme Dönemi.....	91
SONUÇ.....	101
KAYNAKLAR.....	104
EKLER.....	120
ÖZGEÇMİŞ.....	133

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACP	: (Africa-Caraip-Pasific) Afrika-Karayip-Pasifik
Bkz	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
COMMONWEALTH	: Milletler Topluluğu
COMESA	: (Common Market for Eastern and Southern Africa) Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı
EAC	: (East African Community) Doğu Afrika Birliği
GATT	: (General Agreement on Tariffs and Trade) Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması
KADU	: (Kenyan African Democratic Union) Kenya Afrika Demokratik Birliği
KANU	: (Kenya African National Union) Kenya Afrika Ulusal Birliği
KAU	: (Kenyan African Union) Kenya Afrika Birliği
KCA	: (Kikuyu Central Union) Kikuyu Merkez Birliği
KPU	: (Kenya People's Union) Kenya Halk Birliği
FORD	: (Forum for the Restoration of Democracy) Demokrasinin Yeniden İmarı Forumu
IBEAC	: (Imperial British East Africa Company) Emperyal İngiliz Doğu Afrika Birliği
IGAD	: (Intergovernmental Authority on Development) Gelişme İçin Hükümetlerarası Otorite
IMF	: (International Monetary Fund) Uluslararası Para Fonu
NARC	: (National Rainbow Coalition) Ulusal Gökkuşuğu Koalisyonu
NCKK	: (National Churches Consey of Kenya) Kenya Ulusal Kiliseler Konseyi
NEPAD	: (New Partnership for Africa's Development) Afrika'nın Gelişimi İçin Yeni Ortaklık

- OAU/AU** : (African Union) Afrika Birliği
- UNCED** : (United Nations Conference on Environment and
Development) Birleşmiş Milletler evre ve Gelişim
Anlaşması
- vb.** : ve benzeri
- WTO** : (World Trade Organisation) Dünya Ticaret rgt

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1: 1920-1923 Yılları Arası Yerli Kenyalıların Ekonomik Mağduriyetinin Göstergesi.....	43
Tablo 2: Afrikalı İşçilerin Kişi Başına Düşen Maaş ve Ücretleri, Kırsal Kesimde Yaşayan Ailelerin Sayısı ve 1969 Yılındaki Ekonomik Durumu.....	44
Tablo 3: İyileştirme Planları.....	46
Tablo 4: 1960-1969 Yerleşim Planı ve Tarım Reformu.....	47
Tablo 5: Afrika'daki Ülkelerin Bütçelerinden Eğitime Ayırdıkları Paylar.....	63
Tablo 6: Avrupalı Yerleşimcilerin Kenya Yönetimindeki Etkileri.....	67

ÖZET

SAÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Kenya İç Savaşının Sosyo-Politik Analizi	
Tezin Yazarı: Asena Özer	Danışman: Yrd. Doç. Dr. İbrahim KAMİL
Kabul Tarihi: 20 Haziran 2005 Sayfa Sayısı: VII (ön kısım) + 114 (tez) + 13 (ekler)	
Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler	
<p>“Kenya İç Savaşının Sosyo-Politik Analizi”, tarihte ve günümüzde de büyük problemi olduğunu açıklamaktadır. Bu tez Kenya’da neler olduğunu ve bu ülkede gelecekte neler olabileceğini sergilemektedir.</p> <p>Tezin amacı, uluslararası sistemde Kenya’nın yerini ortaya koymaktır. Bu perspektiften tez üçe ayrılmaktadır. İlk bölümde, Kenya’nın politik ve sosyal tarihi ele alınmaktadır. İkinci bölüm, Kenya’nın komşularıyla ve bütün dünya ülkeleriyle ilişkileri hakkında bilgi vermek için yazılmıştır. Sonuncu ve üçüncü bölüm Kenya’daki iç savaşı, bu çatışmanın ve tarihsel alt yapısının temel nedenlerini içermektedir.</p> <p>Tezin temel noktası, Kenya’daki sömürgeciliğin etkisidir. İngiltere, Kenya’nın tarihinde her dönem çok etkili olmuştur ve günümüzde İngiltere ve Batı ülkeleri hala etkili olmaktadır, bununla birlikte 20. yüzyılda Kenya’nın siyasi, sosyal, güvenlik yaşamında ABD ortaya çıkmıştır. Bu tezde büyük güçlerin politikalarıyla ilgili çok ilginç örnekler yer almaktadır. Eğer büyük güçlerin gelişmemiş ülkeler üzerindeki politikalarını öğrenmek istiyorsanız tez size somut örnekler göstermektedir.</p> <p>Bu çerçevede yapılan çalışma sonucu, Kenya’nın Batı ülkeleri, özellikle de İngiltere, tarafından sömürüldüğünü ve günümüz şartlarında da farklı uluslararası araçlarla sömürülmekte olduğunu (uluslararası örgütler, IMF, Dünya Bankası gibi...) göstermektedir. Kısacası, Kenya’daki sorunların kaynağı Batılı ülkelerdir. Eğer bu sorunların, özellikle de çatışmaların (iç savaş), çözümlenmesi isteniyorsa Batılı ülkeler politikalarını uygulamaktan vazgeçmelidirler.</p>	
Anahtar Kelimeler: Kenya tarihi, Kenya sömürgeciliği, Kenya’daki iç savaş, İngiltere, Batı toplumları	

SUMMARY

Sakarya University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Social and Politic Analysis of Kenya's Civil War
Author: Asena Özer Supervisor: Asist. Prof. Dr. İbrahim KAMİL
Date: 20 June 2005 Nu. of pages: VII (pre text) + 114 (main body) + 13 (appendices)
Department: International Relations Subfield: International Relations
<p>“Social and Politic Analysis of Kenya's Civil War” explains that Kenya had a big problem in the history and has also a big problem today. So this thesis exposes what happened in Kenya and what could be happen in the future in this country.</p> <p>Aim of thesis is bringing up place of Kenya in the international system. In this perspective thesis part three. In the first chapter, political and social history of Kenya is taken up. Second chapter was written for obtaining information about Kenya's relations with neighbours and all of the world countries. The last and the third chapter includes civil war in Kenya, what is the main reasons of this conflict and its historical under construction.</p> <p>Thesis's basic point is influence of colonialism in Kenya. England was very effective in the Kenya's history all the terms and today England and Western countries are also effective in Kenya, nevertheless United States is appeared in the 20 th. Century in Kenya's political, social, security life. There is a very interesting examples in this thesis about big powers policies. If you want to learn the policy of big powers on the underdevelopment countries thesis is shows that clearly with concrete examples.</p> <p>Within this framework, the result of the study shows that Kenya was exploited by Western countries, especially England and is also exploited conditions of today with different international tools. (like international organisations, IMF, World Bank etc...) In brief, source of problems in Kenya is Western countries. If the problems, particularly conflicts (civil war) is wanted to solve western countries have to give up the idea of apply their policies.</p>
Keywords: History of Kenya, Colonialism of Kenya, Civil War in Kenya, England, Western Societies

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

“Kenya İç Savaşının Sosyo-Politik Analizi” adlı tezde Kenya tarihindeki en önemli olgu olan iç savaş ve parametreleri incelenmiştir.

Çalışmanın Önemi

Kenya iç savaşının nedenleriyle, sonuçlarıyla ve etkin rol oynayan unsurlarıyla ele alındığı tezin önemi uluslararası sistemdeki üçüncü dünya ülkelerinin sömürge döneminden günümüze sömürülmeye devam ettiğini gözler önüne sermek ve uluslararası ilişkiler bilimine gündem dışında tutulan ülkelerden biri olan Kenya'nın İngiltere tarafından geçmişte kolonyalizm, günümüzde küreselleşme dahilinde sömürüldüğünü göstererek katkıda bulunmaktır.

Çalışmanın Amacı

Geri kalmış bir ülke statüsünde olan Kenya'nın ve Kenya'daki iç savaşın incelenmesindeki temel amaç, genellikle Ortadoğu, Avrupa ve Asya'nın uluslararası ilişkiler bilimi tarafından sıkça ele alınmasına karşılık Afrika'nın gündem dışı tutulması ve detaylı bir incelemeye tabi tutulmayarak dünya kamuoyundan saklanmasına son vermektir. Çoğu İngiliz olmak üzere sadece Avrupalılarca incelenen temelde Afrika özelde Kenya'yı inceleyerek uluslararası ilişkiler bilimine katkıda bulunma hedeflenmiştir.

Çalışmanın Yöntemi

“Kenya İç Savaşının Sosyo-Politik Analizi” konulu tezde izlenen yöntem, konunun belirlenmesi, belirlenen konunun temel çerçevesinin çizilmesi ve kaynak taramasının yapılması, kaynakların detaylı ve tarafsızca okunması, gerekli yerlerin çevirilerinin yapılması, belirlenen çerçevede yazılması, yazılması aşamasında son gelişmelerin internet kanalıyla ve Kenya yayınlarının takibi, çeşitli Kenya Sivil Toplum Örgütleriyle irtibata geçilmesi ve bilgi alınması, alınan her bilginin Batılı kaynaklarla mukayesesi ve neticeye ulaşılması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın Kapsamı

Bir ülkede veya herhangi bir coğrafi alanda çok seslilik hakimse o bölgede çatışma kaçınılmaz olacaktır. Bu çok seslilik, kültürel çeşitlilik, etnik çeşitlilik ya da dini çeşitlilik şeklinde olabilmektedir. İnsan doğası gereği, kendi gibi olanlarla iletişimi daha rahat sağlar. Ne kadar objektif bir bakış açısına sahip olursa olsun bir insan önce kendine, kültürüne, etnik yapısına, dinine, siyasi görüşüne kısacası benliğine yakın kimselerle yakınlık kurmak ister. Bu tez, birey düzeyinden alınıp toplumlar düzeyine taşındığında da durum aynıdır.

Uluslararası arenada tarih boyunca en etkili politika aracı kültürel yapılar üzerine oynanan oyunlar olmuştur. Kültürel yapısı çeşitlilik gösteren toplumlar homojen kültürlü toplumlara nazaran daha kısa ömürlü devletler meydana getirmişlerdir. Bunun istisnai olduğu durumlarda mevcuttur. Fakat uzun ömürlü ve etnik çeşitliliği olan toplumlarda alt kültürel kimliklerin üst kimlik himayesinde yer aldığı ve toplum üyelerince benimsendiği bilinmektedir. Dolayısıyla bir ülke, etnik üst kimlik oluşturabilen bir güce sahip ise, uzun ömürlü olabilir. Bu ülkeler genellikle ekonomik gücü ve ekonomik güce bağlı olarak gelişen teknolojik, askeri, siyasi güce sahip olmaktadır. Böylece uluslararası sistemde, süper güç denilen bir yapı sergilemektedirler. Sürer güçlerin kültürel kimlikleri üzerinde uluslararası sistemde politik oyunlar oynanamadığı gibi ekonomik refaha ve sosyal haklara sahip olmak isteyen, dünyanın farklı yerlerinden gelen etnik grupları ya da şahısları da kendi ülkesinin üst kimliği potasında eritebilmektedirler.

Bu oyunlardan birini yöneten İngiltere, geçmişte araç olarak kullanmış, sömürgeciliği ve günümüzde de yarattığı suni cumhuriyetçileriyle gücünü daim kılmayı başarmaktadır. Daha özele indiğimizde İngiltere'nin Doğu Afrika'daki maşalarından biri olan Kenya, sömürgecilik yarışı ve sonrası dönemlerde İngiltere tarafından sürekli karıştırılmış ve İngiliz çıkarları doğrultusunda kullanılmıştır. Geçmişin sancılarını bugün de yaşayan Kenya'da, diğer Afrika ülkelerinde yaşanan iç savaş kapıya dayanmıştır. Bu iç savaşın temel sebebi, ülkenin kozmopolit bir kültüre sahip olması ve kabilelerden oluşmasıdır. Diğer nedeni ise, İngiltere'nin Kenya siyasetine ve ekonomisine sürekli müdahalesidir. Bu sebeplerden çıkan sonuç-sebepler ise; ekonominin geri kalmışlığı, tarım ve hayvancılığa dayanması,

kabilelerin siyasi liderlerin kendi gruplarından çıkmasını istemeleri, AIDS ve HIV gibi hastalıkların artması, sosyal eşitliklerin sağlanamaması, toprak reformuna gidilememesi, rüşvet ve yolsuzluklar şeklinde sıralanabilir.

Hint Okyanusu kıyısında bir doğu Afrika ülkesi olan Kenya tarih boyunca dönemin süper güçlerinin himayesine girmiştir ve sömürülmüştür. Özellikle doğal kaynakları ve coğrafi yapısının sömürülüşü, Avrupa'nın Afrika kıtasının keşfiyle daha da hız kazanmıştır. Sadece doğal kaynakların sömürülüşü değil, Kenya yerli halkının da hem kendi topraklarında Avrupalı yerleşimcilerin çiftliklerinde köleleştirilmesi hem de Avrupa'ya ve tüm dünyaya kölelerin ihracı gerçekleşmiştir. İngiliz sömürüleri ve Kenya'nın bağımsızlığı sonrası herşeye rağmen mecburi izlenen İngiltere-ABD yanlısı politikalar, ekonomisi gittikçe kötüleşen Kenya'nın, ekonomik, sosyal ve siyasi yönden sömürgecilik döneminden farksız olduğunu ortaya koymaktadır.

Kenya'daki iç savaşın sebeplerini incelerken tarih faktörünü de göz ardı etmemek gereklidir. Tarih, bugün yaşanan bir gerçeğin temelinde yatan, o dönemlerde büyük sorun arzemesi de zaman içerisinde kar topunun çığa dönüşmesi gibi artış gösteren sorunlar yumağının birebir şahidi ve göstergesidir. Bir toplumun tarihi, o toplumun siyasi, sosyal, ekonomik, askeri tüm gelişim süreçlerini sunar. Gerek bir ülkenin kendi içindeki gelişimi olsun gerek dışarıdaki (diğer ülkelerle ilişkilerindeki) gelişimi olsun tarih öncülüğünde gerçekleşir.

Kenya'nın kronolojik tarihine bakıldığında altı döneme; Pre-Kolonyalizm Dönem, Afrika Nasyonalizmi Dönemi, Bağımsızlık Dönemi, Moi Dönemi, Çok Partili Hayata Geçiş Dönemi ve Kibaki Dönemi, olarak ayrılmaktadır.

Kenya iç savaşı tarihine bakıldığında ise 4 döneme (Pre-Kolonyalizm Dönemi, Kolonyalizm Dönemi, Nasyonalizm Dönemi ve Demokratikleşme Dönemi) ayırabiliriz. Bu tezin amacı olan Gelişmiş bir Doğu Afrika ülkesi olan Kenya'nın geçmişten günümüze coğrafi ve toplumsal olarak Batı tarafından sömürülüşünün zaman içerisinde kontrollü istikrarsızlık politikalarının çığından çıkararak özellikle ABD ve İngiltere' nin izlediği iç savaşa neden oluşunu zaman ve mekan faktörlerini göze alarak incelenecektir. Öne sürülen bu tezin doğruluğunu sistematik bir periyod izleyerek ve sebep-sonuç ilişkisi kurularak kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Şöyle ki; öncelikle Kenya'nın tarihi geçmişi periyodik olarak birinci bölümde, siyasi mihenk taşları baz alınarak ele alınacaktır. İkinci bölümde ise Kenya'nın iç politikasından sıyrılıp uluslararası sistemde nasıl bir konumda olduğunu ve uluslararası sisteme karşı nasıl politikalar izlediğini açıklamak için Kenya dış politikası ve Kenya'nın uluslararası sistemdeki konumuna yer verilmiştir. Üçüncü bölümde de Kenya'nın tarihsel sürecinin bir sonucu olan iç savaş, siyasi ve toplumsal boyutlarıyla incelenmiştir.

Uluslararası konjonktür sürekli bir değişim içindedir. Bu değişimde değişmeyen şey ise uluslararası hegemon güçlerdir. Yapılması gereken de diğer tüm devletlerin gerek Türkiye olsun gerek Kenya olsun bu süper güçlerin politikalarında önemli birer yer edinmeleri ve uluslararası sistemi kendi çıkarları lehine çevirebilmeleridir.

I. BÖLÜM: KENYA'NIN TARİHİ GELİŞİMİ

Doğu Afrika'da yer alan Kenya Cumhuriyeti, Uluslar Topluluğu'nun bir üyesidir (<http://encarta.msn.com>). Kırsal yapısında yer alan platolar ve yüksek dağları ülkenin jeolojik yapısını oluştururken (<http://www.ppu.org.uk>), farklı etnik gruplardan oluşması da ülkenin tüm yapısını, özellikle de politikalarının oluşumunu etkilemektedir (Spiro, 1962: 97-98). Eskiden bir İngiliz kolonisi olan Kenya, 1963'te bağımsızlığını kazanmış ve 1964'te cumhuriyet rejimine kavuşmuştur (Harbeson, 1973: 135). Jeostratejik açıdan çatışmaların ortasında kalan ülke, güneyinde Sudan ve Etiyopya, doğusunda Somali ve Hint Okyanusu, kuzeyinde Tanzanya ve batısında Viktorya Gölü ve Uganda ile komşudur. Nüfusunun %65'i kırsal kesimde yaşayan Kenya'da süreç içerisinde bir çok toplum egemen olmuştur (Report of Mission Organized by the International Bank, 1963: 4-5).

1.1. M.S 1. Yüzyıl-1944 Arası Dönem: (Pre-Politik Dönem)

1963'te İngiltere'den ayrılıp bağımsızlığını kazanan Kenya'nın tarihsel geçmişi günümüzden 2,6 milyon yıl öncesine dayanmaktadır. Kenya'ya ilk yerleşimlerin Koobi Fora ve Turkana Gölü yakınlarına yapıldığı bilinmektedir (Ndeti, 1975: 13).

Kenya'nın dağlık kesimlerinde yaşayan topluluklar daha çok Etiyopya'nın dağlık bölgelerinden gelen "Stone Bowl" olarak nitelendirilen göçmenlerdi. (Bantu dilini ve Nilotik dilini konuşanlar) Bunlar M.S. 1. yüzyılda göç etmeye başlamışlardır (Sambanis, 2004). Günümüzde de 40 etnik gruptan oluşan Kenya'da, ülkeyi bu etnisiteye göre bölgelere ayıran gruplar, o dönemde de bölgecilik¹ dahilinde yerleşmişlerdir. Bantu dilini konuşanlar (Bugünkü Luhyalar, Kikuyular, Kambalar ve diğer alt gruplar), Kenya'nın batı ve güneyine ve Viktorya Gölü'nün doğusuna yerleşmişlerdir. Yani, ülkenin sahil kesimine ve doğudaki dağlık bölgelere yerleşmişlerdir. Eski Nilotik dilini konuşanlar (Luolar, Kalenjinler ve Massailer), Kenya'nın kuzey batı kısmındaki dağlık bölgeye, Doğu Rift Valley'in batısına yerleşmişler, sonra Rift Valley'e ve doğudaki ovalara taşınmışlardır. Daha sonra da zamanla Viktorya Gölü'nün etrafına yerleşmişlerdir. Doğu Cushiticler (Oromolar), Somali'deki Cushiticler'in yolunu izleyerek Kenya'nın kuzey doğusuna

¹ Bölgecilik: Aynı etnik gruba mensup insanların aynı bölgede yaşamalarıdır.

yerleşmişlerdir. O dönemde bu göç, küçük nüfus hareketlerine ve etkileşime neden olmuştur (<http://www.ppu.org.uk>).

Kenya kıyısı, Hint Okyanusu sahasına tabi olsa da farklı araştırma ve ticari ilişkilere sahne olmuştur. İlk bin yılda Swahili olarak bilinen Bantu dili ve kültürü Doğu Afrika sahilinde gelişmiştir (Sambanis, 2004). Sosyolojik açının yanı sıra ticari olarak da değerlendirildiğinde, Basra Körfezi aracılığıyla Araplarla ilişkiler daha da güçlenmiştir. 8. yüzyılda Arap ve İranlı tüccarlar, Arap Yarımadası'na yakınlığı sebebiyle ve Arap dünyası (İran ve Hindistan) ile bölge arasındaki ticari ilişkileri geliştirmek için Kenya'nın kıyı bölgelerine yerleşmeye başlamışlardır. Bu yerleşimleri Afrikalılarla evlilik yaparak daha da hız kazanmıştır (Ndeti, 1975: 14-18).

9. yüzyılda ise, Swahili halkı ilk yerleşim merkezlerini kurmuşlardır. Bunlar bugünkü Somali ve Mozambik, Mombasa, Lamu ve Pate'yi de kapsamaktadır (<http://www.ppu.org.uk>). Bu merkezler önemli birer ticaret merkezi konumuna gelmişlerdi ve Kenya'nın hem iç ticaretini hem de Arabistan, İran, Hindistan ve diğer Hint Okyanusu kıyı devletleriyle deniz yolu aracılığıyla dış ticaretini kolaylaştırıyordu. En temel ihraç ürünleri (Swahili kasabasının), fildişi, köleler, kereste, ve diğer ham maddelerdi (Ndeti, 1975: 19). 12. yüzyılda Swahili halkı İslamiyet'i kabul etti (<http://www.ppu.org.uk>). Bu arada Mombasa gibi bazı kasabalar zenginleşmeye ve Kenya kıyılarını kontrol altına almaya ve şehir devletleri oluşturmaya başladılar (Report of a Mission Organized by the International Bank for Reconstruction and Development at the Request of the Governments of Kenya and the United Kingdom, 1963: 8-9). Daha sonra 15. yüzyılın sonları, 16. yüzyılın başlarında Portekizler bölgeye gelmeye başladılar. Portekizlerin ilk gelişi Vasco da Gama'nın Afrika ve Hindistan'ı keşfiyle 1497'de gerçekleşti. 1499'da bölgeden ayrılan kaşif Portekizler'in aktif olarak Hint Okyanusu kıyılarına yönelmelerini sağlamıştır (Sambanis, 2004).

İlk önce Portekizler, Doğu Afrika'yı kontrol etmekten ziyade deniz ticaretine hakim olmakla ilgileniyorlardı. 16. yüzyılın sonunda Portekizler, Mombasa'da kıyı kontrolünü sağlamak amacıyla "Fort Jesus" adlı bir hisar inşa ettiler. Fakat

Portekizlerin bu amacı neticeye ulaşamadı. Çünkü Doğu Afrika kıyılarını kontrol eden Umman'ın Arap Hanedanı ile daha fazla rekabet edemediler (Ndeti, 1975: 14).

Swahili şehir devletleri de Ummanlı Araplarla birlikte hareket edip Portekizleri 17. yüzyılın sonunda Kenya kıyılarından uzaklaştırdılar. Daha sonra da Swahili şehir devletleri, Ummanlıların Kenya kıyılarını kontrol etmesine direndiler. Fakat 1840'larda Ummanlılar bölgede hakimiyetlerini kurdular. Ticaret, özellikle de Afrikalı köle ticareti arttı. Ummanlıların kuralları bölgede koşulsuz geçerliydi. Bu kurallar kuşkusuz Arapların Swahili diline ve kültürüne de etki etmesine neden olmuştur (Spencer, 1973: 1-4).

19. yüzyılda Doğu Afrika kıyıları Avrupalılarla tanışmıştı ve Britanya ticarete, özellikle de köle ticaretine damgasını vurmuştu. İngiltere krallığının etkisi bölgeye de yansımış ve 1800'lere kadar köle ticaretini sürdürmüştü. 1800'lerin sonlarında ise, Kenya'yı tamamen ele geçirmişlerdi. Böylece İngiliz sömürgeciliği dönemi başlamıştı (Mansergh, 1969: 31).

1886 ve 1890'da uluslararası arenada sömürü yarışındaki iki büyük devletten biri olan Britanya, Almanya ile kendi Kenyası ve Almanya'nın Tanzanyası (bugünkü Tanzanya'nın bir kısmı) arasındaki sınırı çizmek için bir anlaşma imzalamıştır (<http://www.ppu.org.uk>). Daha sonra 1888'de Emperyal İngiliz Doğu Afrika Topluluğu Kenya yönetimini kiralamıştır. Fakat Topluluk büyük oranda maddi kayıplara uğramış ve içeride kontrolü sağlayamamıştır. Bunun üzerine İngiliz Hükümeti bölge kontrolünü geri almış ve bölgeyi İngiliz Doğu Afrika Mandaterliği olarak isimlendirmiştir (Robinson, 1968: 27).

İngiltere yine o dönemde hegemonyasını genişletmek için çeşitli girişimlerde bulunmaya devam etmiştir. İngiliz Doğu Afrika Mandaterliği'nin batı komşusu Uganda Mandaterliği idi ve 1890'lara kadar iki komşu arasında sadece yeni bir şehir olan Nairobi vardı. 20. yüzyılın başlarına kadar çizilen sınır dahilinde İngiltere, Kenya kıyılarını kontrol etti ve daha sonra bu fethini Mombasa ve Viktorya Gölü arasına bir tren yolu yaparak pekiştirdi. Tren yolu 1901'de tamamlandı ve 1902'de Britanya, Uganda'nın Doğu Eyaleti ile Doğu Afrika Mandaterliği'ni birleştirmeye karar verdi. Böylece Viktorya Gölü Havzası ve Batı dağlık kesimi Kenya'nın bir parçası olacaktı. 1908'de İngiliz yönetimi bugünkü Kenya'nın güney kesiminin

yarısını kontrol altına aldı. Kuzey Kenya ise, göçebe halktan oluştuğu için I. Dünya Savaşı (1014-1918) sonrasına kadar kontrol altına alınmadı (Sambanis, 2004).

İngiltere bu kolonicilik sistemini “böl ve fethet” politikasıyla sürdürdü. Bu politika dahilinde bazı Afrikalı gruplar da diğer Afrikalı gruplara karşı İngilizlerle müttefik oldular. Bu müttefiklerin başında 19. yüzyıldaki iç savaşta çok acı çeken Massailer geliyordu (Spiro, 1962: 111-112). Koloni yönetimine gelen yardımlar da Kenya'nın İngiltere ile müttefik olan ve olmayan etnik sınıflarına göre dağıtılıyordu. Bu etnik sınıflar “kabileler” olarak nitelendiriliyordu. Ülkedeki kabileler sadece gelen yardımlarda bir ayırım yaşamıyordu. Yaşadıkları alanlar da ayrıma tabi tutulmuştu (Hailey, 1956: 9). Koloni hükümetinin görevlendirdiği “şefler” tarafından halktan en ağır şekilde vergiler tahsil ediliyordu. 1902'de dağlık kesimlere yerleşmeye başlayan Beyaz Avrupalılar (çoğu Britanya'dan) bu ağır vergiler sayesinde yerli halkı köle olarak kullanmaya başladılar. Avrupalıların bölgeye yerleşmeye başlamasıyla Kenyalılar ya köle olacaklar ya da bölgeyi terk edeceklerdi. Dağlık kesimlerde yaşayan Kikuyular da nitekim yaşadıkları yerleri terk ettiler. Avrupalı çiftçiler bu alanlara malikhaneler inşa ettiler (Clayton, 1964: 34).

I. Dünya Savaşı 1918'de sona erdiğinde büyük Avrupalı güçleri arkalarına alan Avrupalı yerleşimciler koloni hükümetlerinden halkı şartlara adapte etme bahanesiyle ucuz çiftlik işçileri istediler. Zaten ağır vergiler altında ezilen halk istemese de vergi borçlarını ödeyebilmek için bu çiftliklerde çalıştılar. Böylece yerleşimciler kendi ülkelerinin politik etkilerini bölgeye uyguladılar (Brett, 1964).

1920'de İngiltere Krallığı tarafından “Kenya” adını alan bölge hala İngiliz yönetici tarafından yönetiliyordu. Bu yönetici de Kenya Yasama Meclisi tarafından seçiliyordu (Mwavra, 1980: 11). Bu mecliste siyah Afrikalıların oy hakkı ve seçilme hakkı 1940'ların ortalarına kadar yoktu. (Ta ki küçük bir grup siyahın meclise atanmasına kadar) Halbuki koloninin Küçük Asya ve Arap nüfusunun 1920'lerde mecliste birçok sandalyesi vardı (Harbeson, 1973: 18-19).

19. ve 20. yüzyılda İngiliz Koloni kuralları, etnik kimlikleri itibariyle Kenyalılar'ı katı bir şekilde ayırmıştır ve bu ayrıma göre bölgelere ayrılan Kenyalılar bağımsızlık sonrasında da bu ayrık yerleşimi sürdürmüşlerdir. Bugün, Kikuyular Kuzey Merkez'de, Luhyalılar'ın büyük çoğunluğu Batı Kenya'da, Luolar'ın büyük kısmı

Kuzey batı Kenya'da, Kambalar'ın çoğunluğu da Merkez Doğu Kenya'da, Kalenjinler'in büyük çoğunluğu da Merkez Batı Kenya'da yer almaktadırlar (<http://www.ppu.org.uk>). (Bkz. Kenya Etnik Yapısı Haritası)

I. Dünya Savaşı sonrası Kenyalı Afrikalılar uğradıkları bu haksızlıklar karşısında koloni hükümetine karşı çıkmaya başlamışlardı ve geçen süreç Kenyalıları daha da bilinçlendiriyordu. Böylece olaylara daha objektif bakmayı öğreniyorlardı. Hükümetin yüksek vergileri, işçi kontrol politikası ve birçok fırsattan yoksunluk Doğu Afrika Birliği'nin oluşumunu sağladı. 1922'de kurulan birlik, derhal koloni otoritelerince yasaklandı. Bu doğrultuda 1920'lerde ve 1930'larda Afrikalı muhalifler yerel kurallara ve sınırlara (etnik birim sınırları) uygun hareket ederek 1924'te Kikuyu Merkez Birliği (KCA)'ni kurdular. Kikuyu kültürel değerlerini ve orta sınıfın liderliğini savunan Birlik, Avrupalı yerleşimcilerin ülkeyi terk etmesi gerektiğini savunuyordu (Sambanis, 2004). Fakat bu taleplerini politik yollarla dile getirmeyi öğrenmişlerdi.

Bu dönemde KCA ve benzer örgütler Kenya'nın diğer yüzünü oluşturuyordu. Bu örgütlerin temel amacı koloni kurallarını hemen kaldırmak değil, onlar çerçevesinde ilerleme sağlamaktı. KCA liderlerinden biri de ileri de Kenya'nın başına geçecek olan Jomo Kenyatta idi (Delf, 1961: 64).

1.2. 1944-1963 Arası Dönem: (Afrika Nasyonalizmi Dönemi)

1944 yılında Kenya yerel politik tarihi oluşmaya başlamıştı ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra koloniciliğe muhalefet gittikçe hız kazanıyordu. Bu muhalefet "Nasyonalizm"i doğurdu. Nasyonalizm, temelde özellikle kolonicilik döneminde Asya ve Avrupalı sistemlere karşı bir direniş olarak ortaya çıksa da, daha sonra Afrika sistemi içinde çatışmaya dönüşmüştür. Nasyonalizm yanlısı Afrikalılar kendi hükümetlerini ve bağımsızlıklarını istiyorlardı (Harbeson, 1973: 3-5). Kenya Afrika Birliği (KAU) de 1944'te bu amaçlar doğrultusunda kuruldu. Jomo Kenyatta 1947'de parti başkanlığına getirildi (Delf, 1961: 140-142).

II. Dünya Savaşı'nın bitişi ve Soğuk Savaş döneminin başlamasıyla Kenya'da, ekonomik ve politik hoşnutsuzluk artmaya başladı. (Özellikle Kikuyular arasında) 1951'de bu huzursuzluklara paralel olarak bazı şiddet olayları meydana geldi ve

sonraki yıllarda gizli Kikuyu gerilla örgütleri (Mau Mau örgütü başta olmak üzere) Avrupalılara karşı şiddet eylemlerine başladı (Rosberg ve Nottingham, 1966: 248-258). Bunun üzerine Ekim 1952'de Koloni Hükümeti olağanüstü hal ilan etti ve Kenyatta, Mau Mau'ya liderlik ettiği gerekçesiyle yakalandı (Spiro, 1962: 99). Kenyatta'nın yakalanışı, mahkumiyeti, hapsedilişi ve hemen sonrasında 1953'te KAU'nun yasaklanması, Mau Mau isyanını teşvik etti. Bu isyanda binlerce Afrikalı (çoğu Kikuyular'dan) gerilla savaşı taktiğiyle İngiliz kolonicilik kurallarına ve yabancı yerleşimcilerin hegemonyasına karşı çıktı (Harbeson, 1973: 26-27). Fakat Kikuyular'ın fakir kesimi ayaklanmayı gerçekleştirirken, zengin Kikuyular kolonicilik kurallarını kendi lehlerine kullandıkları için isyana karşı hareket ettiler (Harbeson, 1973: 52-53). Çatışmadan dört yıl sonra 1956'da İngilizler, 1800'den fazla Afrikalının, 36'dan fazla beyaz yerleşimcinin ve 11.000 Mau Mau üyesinin ölümüyle sonuçlanan isyanı bastırabildi (Spiro, 1962: 99).

Afrikalılar için belli oranda ekonomik, politik ve eğitim fırsatları İngiltere'nin 1960'da ilan ettiği planlar (Yeoman Planı, Köylü Planı, Yeni Plan) çerçevesinde sağlanmasına rağmen "Afrika Nasyonalizmi" şiddetlenmeye ve Kenya etnik grupları arasında yayılmaya devam ediyordu (Harbeson, 1973: 77-79). Aynı yıl olağanüstü hal kaldırıldı ve Kenya Afrika Ulusal Birliği Partisi (KANU), Tom Mboya ve Oginga Odinga tarafından oluşturuldu (Mboya, 1963: 119-120). 1960 ve 1961'de yerleşimcilerin egemenliğini sona erdirmek için hızla adımlar atılıyor ve Kenya'nın bağımsızlığı Afrika çoğunluk kuralları çerçevesinde oluşturulmaya çalışılıyordu ve Afrika'da demokratikleşme çabaları çerçevesinde kişisel mülk edinme gibi haklar oluşturulmaya çalışılıyordu (Nairobi Government Printer, 1958: 19). Bu bağlamda Koloni partileri kuruldu ve 1961'de Kenyatta'nın serbest bırakılmasıyla yeni oluşturulan çoğunluk partisi KANU'nun liderliğine getirildi. Bu parti, Kikuyular ve Luolar tarafından destekleniyordu (Bunlar Kenya'nın iki büyük etnik grubudur) (Bennett ve Rosberg, 1961: 78-79). Bağımsızlık öncesi Mayıs 1963'te Kenya'da seçimler yapıldı ve Kenyatta, KANU'ya en büyük rakibi olan ve küçük bir etnik grup tarafından desteklenen KADU (Kenya Afrika Demokratik Birliği)'ya karşı zafer kazandı. Kenyatta Haziran'da başkan oldu ve Aralık'ta ulusal bağımsızlığı kazandı (Delf, 1961: 167).

1.3. 1963-1978 Arası Dönem: (Bağımsızlık Dönemi)

1963'te bağımsızlığını kazanan Kenya, ilk anayasal monarşi olarak İngiliz monark başkan ve hükümet başkanı olan kendi başkanı tarafından yönetiliyordu. Aralık 1964'te cumhuriyet rejimine geçen Kenya'da artık devletin ve hükümetin başı başkanıydı. Aynı yıl KADU feshedildi ve üyeleri KANU'ya katıldı (Mboya, 1970: 37-39).

Kenyatta dönemi 1978'e kadar sürdü. Bu sürecin Kenya için önemli sosyal değişim ve ekonomik gelişim sağladığı söylenebilir. Kenyatta, hükümette farklı birçok etnik grup üyesini göreve getirmişti ve farklılıklara rağmen birlik-beraberlik içinde bir Kenya olmaya teşvik etmişti (The KANU Manifesto for Independence, 1960: 17).

Kenya bağımsızlığını kazandıktan sonra birçok beyaz ülkeyi terk etti ve Kenyatta ülkeyi siyahlar arasında paylaştırdı. Daha sonra Kenyalıları, kahve çay gibi ürünleri yetiştirmeleri için teşvik etti. Amacı, bu ürünleri ihraç edebilmektir. Kenya ekonomisi çoğu Britanya'dan olmak üzere sağlam ve güvenilir yabancı yatırımın ülkeye girişiyle kısmen de olsa gelişti. Kenyalıların yaşam standartları yükseldi ve kolonicilik dönemi sonrası Afrika'da ulusal ekonomileri hız kazandı (Mwavra, 1980 15-16).

Kenyatta'nın kapitalist ekonomi politikaları ve Batı yanlısı tavrı, KANU içinde provakasyonlara neden olmaya başladı ve Kenya ikinci başkanı (Luolar'dan) Oginga Odinga 1966'da hükümetten istifa edip Kenya Halk Birliği'ni (KPU) kurdu (Amsden, 1971: 50-51). 1969'da ise etkili kabine bakanı Tom Mboya'ya düzenlenen suikast sonucu artık hükümet Luolar'ın desteğini tamamen kaybetmişti. Bunun üzerine Kenyatta akıllıca hareket edip rakibi olan KPU'yu yargılamadan gözaltına aldı ve KPU'yu kapatarak kendi taraftarlarını hükümetteki yerlere atadı. Her attığı adımı hesap eden Kenyatta, kendi kabilesi olan Kikuyular arasındaki dayanışmanın sağlanması için çağrıda bulundu. Dolayısıyla Kikuyular yönetiminde kendilerinin de söz sahibi olacakları için hevesliydi ve Kenyatta kuralları çerçevesinde önemli ölçüde zenginlik elde ettiler (<http://www.atlapedia.com>). 1974 seçimlerine tek parti olarak giren KANU ve Kenyatta tekrar seçildiler. Fakat 1978'de Kenyatta'nın ofisindeki ölümü üzerine yerine ikinci başkan olan (Kalenjin Kabilesi'nden) Daniel Arap Moi hem KANU'nun hem de hükümetin başına geçti (Mboya, 1963: 120).

1.4. 1978-1991 Arası Dönem: (Moi Dönemi)

Kenyatta'nın ölümü üzerine "nyayo" (adım) diyerek Kenyatta'nın mirasçısı olduğunu söyleyerek başa geçen Moi, öncelikle populist bir yaklaşım benimsedi (Kenya Daily Nation, 1998). Bu yaklaşımı dahilinde siyasi suçluları serbest bıraktı, Kikuyuların politik ve ekonomik nüfuzlarını sınırlandırdı ve halkın seyahat özgürlüğünü sağladı (Nairobi Government Printer, 1958: 49).

1980'lerde Moi'nin kuralları ve otoritesi artmaya başlayınca Kenya'nın ekonomik gelişimi hızını yavaş yavaş kaybetti. Bunun sebebi Moi'nin bitmek bilmeyen iktidar hırsı idi. Bu bağlamda Haziran 1982'de Moi hükümeti ve Kenya Ulusal Meclisi tek partili devlet oluşturmak için Kenya anayasasını değiştirdi ve tek parti olduğunu resmen ilan etti (<http://www.greenleft.org.au>). Bunun üzerine aynı yıl bir darbeyle Kara ordusu, Hava gücünün darbe girişimini durdurdu ve böylece asker Hezekiah Ochuka'nın kuralları altı saat sürmüştü. Moi, bu darbede de ayakta kalmayı başardı (Sambanis, 2004).

1980'lerin başında Kenya, bir yandan politik hırsların kurbanı olurken diğer yandan da kuraklıkla mücadele ediyordu. Tüm bu faktörler Kenya ekonomisinin büyük zarar görmesine neden olmuştur. Ekonomik zorluklara bir de ülkenin borç batağına sürüklenmesi ve işsizlik eklenince Kenya'da oluşabilecek kaostan bahsedilmeye başlanmıştı (Leys, 1974: 270-271).

1987'de artmaya başlayan karşıt gruplar durdurulmaya çalışılırken, politik tutuklamalar ve insan hakları ihlalleri hakkında uluslararası eleştiriler gündeme gelmeye başladı ve uluslararası baskılara dayanamayan Moi ve hükümeti, politik suçluları serbest bıraktı (Dixon, 1992).

1990'larda uluslararası sistemin baskılarıyla Moi kuralları sona erdi ve ekonomik ve politik sistemde reformlar yapıldı. Böylece ekonomideki baskılar azaldı. Moi, iktidar hırsıyla, oluşan reformlara direnmeye çalıştı, fakat Moi hükümeti yabancı ekonomik yatırımcılar (Dünya Bankası ve ABD gibi) tarafından baskı altına alındı ve oluşturulan politik reformlar yürürlüğe konuldu (Berman, 1990: 408-417).

1990'lardan önce artmaya başlayan şiddetli çatışmalar Kenya'nın Rift Valley Eyaleti'ni sarsmaya başlamıştı. Özellikle Kalenjinler, kendilerine ait olduğunu iddia ederek, Kikuyuların ikamet ettikleri yerlere saldırmışlardı (Sambanis, 2004).

Artan çatışmaların olduğu bu dönemde 1990'da gerçekleşen Dışişleri Bakanı Dr. Robert Ouko'nun sıra dışı ölümü de şüphelerin oluşmasına ve hükümetle farklı görüşte olanların artışına neden olmuştur (Orlale, November 2004). Çok partili sisteme geçişin sinyallerini vermeye başlayan Kenya, tek parti hükümetinin sancılı dönemine Ocak 1991'deki Demokrasinin Yeniden İmarı Forumu (FORD) ile veda etmeye başlamıştır. Altı muhalif lider tarafından oluşturulan parti önce yasa dışı ilan edildi ve üyeleri yakalandı. Daha sonra da uluslararası güçlerin ve kreditorlerin baskılarıyla Aralık 1991'de Moi liderliğindeki KANU, çok partili politik sistemi tanıdı (<http://www.atlapedia.com>).

1.5. 1991-2002 Arası Dönem: (Çok Partili Hayata Geçiş Dönemi)

Moi'nin ulusal ve uluslararası baskılara boyun eğerek Kenya'yı çok partili politik sisteme geçirmesinin ardından ülkede 29 Aralık 1992'de başkanlık seçimleri yapıldı. Fakat KANU karşıtları seçim öncesi, etnik sınırları kırarak yaklaşık iki bin kişinin ölümüne neden olan (özellikle ülkenin batısında) kabile çatışmalarını tetiklemiştir (<http://www.greenleft.org.au>). Bu gelişmelerin ardından karşıt parti konumunda olan FORD, FORD-Asili (Eski hükümet başkanı Kenneth Matiba tarafından yönetiliyordu.) ve FORD-Kenya (Odinga tarafından yönetiliyordu.) olarak iki gruba ayrılmıştır (<http://www.greenleft.org.au>). Seçim sonucunda KANU'nun çoğunluk partisi olması, bu ayrılmanın da bir neticesi olarak gösterilebilir.

Ülkeye çok partili bir yasama sisteminin getirilmesi içinde bulunulan ekonomik krizlerin aşılması için yeterli olmamıştır. Bu bağlamda Moi, bir reform süreci içeren yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu süreç, istenilen neticeleri işleyen aksak politikalar ve denetimsizlikler sebebiyle verememiştir. O dönemde Moi yönetimi, rüşvet skandalları, Kalenjinlere iltimas gösterilmesi, ülke bütçesinin aşılması gibi konularla anılmıştır (<http://www.atlapedia.com>). 1994 yılında FORD yönetiminde etkili bir isim olan Odinga'nın ölümü de kabilelerden oluşan Kenya'da yeniden karışıklıklara neden olmuştur (Throup ve Hornsby, 1998: 26).

KANU karşıtı gruplar Birleşmiş Milletler Demokratik İttifakı isimli bir koalisyon oluşturmuşlar fakat anlaşmazlıklar sebebiyle problemler yaşamışlardır (<http://www.ppu.org.uk>). Bir diğer muhalefet partisi, Safina, Palacontolojist Richard Leakey tarafından 1995 yılında oluşturulmuştur (World: Africa, 1999). Muhalefet partilerinin gittikçe artış göstermesi, Kenya için olumlu bir gelişme olarak kaydedilmekteydi ve artık gösteriler, demokratik reformlar için yapılmaya başlanmıştır. Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen hala ekonomik durum iyileşme gösteremiyordu. Dolayısıyla da Dünya Bankası o zamana kadar ödenen 5 milyon dolarlık Yapısal Ayarlama Kredisini kesti (Hanmen, Ikiara, Eberlei ve Abong, 2003: 180-181).

1997 Aralık'ındaki Kenya seçimlerini Moi, rakipleri olan Mwai Kibaki ve Raila Odinga'ya (Oginga Odinga'nın oğlu) karşı yeniden kazandı (Karimi, 2002). Moi hükümeti, amaçlarını uygularken kullandığı yanlış araçlar ve diplomatlar sebebiyle ard ardına yanlışlar yapmaya devam ediyordu. Kozmopolit yapıdaki halk da bu yanlış yönetime tepki olarak kabileler şeklinde örgütleniyorlardı. Her kabile kendi hedeflerini çizmiş ve bu doğrultuda diğer kabilelere cephe almayı en uygun netice olarak görüyordu. Bir taraftan diğer kabilelere karşıtlık şeklinde, diğer taraftan da Kenya yönetiminde etkili dış güçlere karşıtlık şeklinde kendilerini gösteriyorlardı. Buna en iyi örnek, Ağustos 1998'deki Nayrobi'deki ABD Büyükelçiliği'ne yapılan saldırıdır. Meydana gelen patlamada 200 kişiden fazla ölü ve binlerce yaralı olmuştur (Ajulu, 2001: 18-19).

Şiddetli bir iç savaşın sinyallerini veren süreçte Moi, bu çatışmayı önlemek için çeşitli önlemler almaya çalışmıştır. Bu bağlamda öncelikle 1999'da Richard Leakey'i rüşvete karşı hareket etmek için hükümetin başına getirmiştir. Daha sonra Nisan 2001'de Leakey, mahkemelerde adaleti saptıranlara ve yargı gücünü suistimal edenlere karşı görevlendirilmiştir (<http://www.atlapedia.com>). Moi, bir taraftan iç savaşı önlemeye çalışırken diğer taraftan da yaklaşan seçimleri garantilemek için Kikuyuların desteğini sağlamak amacıyla Ekim 2001'de Kenyatta'nın oğlu Uhuru'yu parlamentoya atadı ve Kasım'da kabineye aldığını ilan etti. Böylece 2002 seçimlerinden önce KANU liderliğini canlandırdı (Kenya Daily Nation, 2004; <http://www.electionworld.org>; Kimemia ve Matoke, 2004).

Siyasi gelişmelere de büyük etkisi olan etnik gerginlik, 2001 yılında Moi'nin de korktuğu gibi şiddetli çatışmalarla sonuçlanmıştır. Nairobi'nin Kibera semtindeki Nubian ve Luo kabilelerini de kapsayan bu çatışmalarda özellikle Aralık ayında bir çok insan ölmüş ve binlercesi de buldukları yerleşim yerlerini terk etmişlerdir (<http://www.peacenetkenya.org>). Yerleşim yerleri konusunda çıkan anlaşmazlıklar, gittikçe şiddetlenen iç savaşın bahane sebebi olmuştur.

2002 yılında Kenya iç savaşının temel nedeni olan İngiltere 1952'de fiili olarak da saldırıda bulunduğunu kabul etmiş ve Kenya'ya elli yıl önce gerçekleştirdiği bu saldırıya karşılık İngiliz Savunma Bakanlığı, yedi milyon dolardan fazla tazminat ödemiştir. Bu ödeme en çok Massai ve Samburu kabilelerini memnun etmiştir. İç savaşın zaman içindeki gelişiminde önemli bir nokta olarak on Kenyalı ve üç İsraili'nin Mombasa yakınındaki bir oteldeki patlamada hayatını kaybetmesi gösterilebilir (<http://www.news.bbc.co.uk>).

1.6. 2002-2005 Arası Dönem: (Kibaki Dönemi)

21. yüzyılda çökmeye başlayan Kenya ekonomisi, Moi ve KANU karşıtlarının artmaya başlamasına neden olmuştur. Moi'nin kendi çıkarları için KANU başkanlığını kullanacağından korkulmasına rağmen Moi, KANU'nun adayı olarak Aralık 2002 seçimlerine katılmıştır (<http://www.news.bbc.co.uk>). Bu ortamı değerlendirmek isteyen çoğunluk muhalif partiler, Ulusal Gökkuşuğu Koalisyonu (NARC) olarak seçime birlikte katılmışlardır. NARC'ın başkanlığını Mwai Kibaki üstlenmiştir. NARC ve Kibaki, Aralık 2002 seçimlerinde %60 oyla seçimi kazanmış, yeni başkan Kibaki ile 24 yıllık Moi kuralları ve 40 yıllık KANU egemenliği son bulmuştur (<http://www.news.bbc.co.uk>).

Kenya'nın başına gelen yeni hükümetin ilk hamlesi eski hükümetin yarım bıraktığı olası iç savaşın önlenmesi olmuştur. Bu doğrultuda hükümet öncelikle skandalları engellemek için Ocak 2003'te rüşvete karşı bir komisyon oluşturmak için kanun teklifinde bulunmuştur. Ancak Kasım ayında bu önlem paketi uygulamaya konulmuş ve kısmen de olsa başarı sağlanabilmiştir (Omari, 2003). Bu başarıya rağmen Moi hükümeti dönemine ait skandalların önünü kesmek gittikçe zorlaşıyor ve iç savaş kendini iyice hissettirmeye başlıyordu. Bu iç savaşı engellemek için bir başka adım

daha atıldı ve rüşvet iddialarının sürmesine karşın, eski başkan Daniel Arap Moi'nin dokunulmazlığı kabul edildi (Onyango, 2003).

Kasım 2003'de IMF'nin üç yıl aradan sonra Kenya'ya yaptığı ödeme ise, son yıllarda gerçekleşen en iyi gelişme olarak nitelendirilebilir. NARC hükümetinin yolsuzluklarla mücadelesini takdirle karşılayan IMF ve Dünya Bankası da Temmuz 2003'te yaptığı yardımları Kenya'ya özel bir program takvimi uygulayarak vermeye devam etmektedir. 1980'lerde ve 1990'larda Kenya'daki makroekonomik gelişim, yolsuzluk, işsizlik ve tansiyonun artmasını önlemek için Kasım 1991'de IMF ve Dünya Bankası yardımları alan halk (Hanmen, Ikiara, Eberlei ve Abong, 2003: 180), Moi hükümetinin ikinci dönemindeki istikrarsız yönetim ve kontrolün kaybedilişi sebebiyle dış güçlerin yardımlarından mahrum kalmıştı fakat müdahalelerinden henüz yoksun kalamamıştı.

Diğer bir olumlu gelişme, Mart 2004'deki oluşturulan yeni Kenya Anayasası'dır. Uzun yıllardan sonra gerçekleştirilen bu anayasanın onaylanması için son tarihin geçmesi Kenya üzerindeki kara bulutların dağılmadığını gösterirken, bu durum Devlet başkanı Kibaki'nin devreye girip, sorumluluğu üstlenmesiyle ve yeni bir anayasanın yapılmaya başlanmasıyla son bulmuştur (<http://www.news.bbc.co.uk>).

Yeni anayasa tamamlanmış fakat iç savaş önlenememişti. Sonunda Başkan Kibaki durumu dünyaya duyurmaya karar verdi. Yiyeceksizlik krizleri, kuraklık gibi nedenler iç savaşı tetikleyeceğinden "ulusal felaket" olarak nitelendirildi (Kelley, 2002). Bunun üzerine Birleşmiş Milletler, Temmuz ve Ağustos'ta Kenya'nın saldırıya açık kırsal eyaletlerine yardımda bulunmaya başladı (<http://www.unhistory.org>).

1990'ların başlarında kendilerini gösteren sivil toplum örgütleri, Kenyalı olmanın önemini halka açıklamaya çalışıyordu. Bu önemli gelişmeyle Kenya'daki etnik çeşitliliğe sahip halk, etnik yapılarının İngilizler ve Batı tarafından kullanıldığını ve bir bütün olunması gerektiğini basım yayının özgürleşmesiyle (Batı baskıları halen mevcut olmasına rağmen) ve eğitim oranının artmasıyla kavramışlardır. Fakat bu baskıların mevcudiyetini kolonicilik döneminden beri yaşayan ve dile getiremeyen halk, sivil toplum örgütleri kanalıyla sesini ne oranda çıkarabileceklerinin de farkındadırlar.

NARC koalisyon hükümetinin temel sorunu günümüzde halkın rehabilitasyonu adı altında yapılan yerli halkı yerlerinden etme politikası ile açılan yaralardır. Kikuyuların çoğunluğu oluşturduğu yurtsuz kabilelerin yeni hükümete güven duyabilmeleri için güvenli bir şekilde yerleşimlerinin gerçekleşmesi gerekmektedir. Eğer NARC hükümeti bu güvenceyi halka sağlayamazsa KANU ve ikinci Kenyatta bu durumdan faydalanarak 2007 seçimlerinde tekrar iktidara gelebilir (Kelley, 2002).

Kenya'ya yapılan ilk yerleşimler ve sonrası oluşan etnisite bugün Kenya'nın hem iç ve dış politikasını hem de içinde bulunduğu iç savaşın nedenini oluşturan en temel faktördür (Rugene ve Orlale, 2003). Kenya, kolonicilik öncesi dönemde ve kolonicilik döneminde bir çok devlet tüccar tarafından sömürüye maruz kalmıştır. Demokratik düzene İngiltere tarafından bağımsızlığının verilmesiyle geçen Kenya, bu kez de emperyalizmi ve serbest piyasa ekonomisini ellerinde bulunduran Batı tarafından uluslararası yasal normlara uygun olarak sömürülmüştür.

Günümüzde Kenya politikası, ekonomisi, güvenliği ve tüm yaşamı Batılılarca belirlenmekte ve kontrol edilmektedir. Bunun örneklerini tezimizin 3. bölümünde ele alacağız. Soğuk savaş sonrası iki kutuplu uluslararası sistemin Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle tek kutuplu hale gelmesi, Kenya üzerinde de bir ABD baskısını gündeme getirmiştir. Özellikle 12 Eylül 2001'de ABD'deki ikiz kulelere saldırılardan sonra Washington hükümeti, Afrika'daki (sözde) müttefiki olan Kenya'dan terörizm konusunda tam destek almıştır (Kagari, 2003). Daha önce de Kenya'nın PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye teslim edilmesinde önemli rol oynamasını sağlayan ABD (Dixon, 1999), uluslararası sistemdeki diğer müttefiklerini yaptığı gibi Kenya'yı da kendi çıkarları için kullanmaktadır. Afrika kıtasının içinde bulunduğu krizler ve iç savaşların mimarı İngiltere ve İngiltere'yle etnik bağları olan ve gerçek müttefiki olan ABD'nin kontrolünde gerçekleşmektedir. Müdahale edilmesi gereken yerlerde müdahale ederek Afrika'nın nabzını tutan Batı uluslararası sistemde en büyük payı kapma çabası dahilinde hareket etmektedir, tıpkı kolonicilik öncesi dönemde Arapların ve Portekizlerin, kolonicilik döneminde İngiltere'nin yaptığı gibi.

Kibaki öncesinde olduğu gibi NARC hükümeti döneminde de Kenya politikalarında çok büyük değişiklikler olmamıştır. Nairobi yönetiminde değişikliklerin

gerçekleşebilmesi için gerekli en önemli faktör Batı'nın, kontrolü ülke hükümetine devretmesi ve Kenya yerlileri için gerekli düzenlemeleri yapmasıdır.

Kenya hükümetlerinin önemi, Moi ve Kibaki hükümetleri kıyaslandığında daha net olarak anlaşılmaktadır. Moi dönemi yolsuzlukları, yönetim elitinin ülke bütçesini sömürmesi ve kabilelerden oluşan halkı bireysel çıkarları için kışkırtmaları (Ogada, 2000) ve tüm bunları düzeltmeye çalışan ve 2002 seçimleriyle yönetime gelen Kibaki arasındaki en büyük fark Kibaki hükümetinin iyi yönetimi değildir. NARC koalisyonunun ABD ve Avrupa ile iyi ilişkiler içinde olması sebebiyle Batı, Kenya'nın iplerini son dönemde gevşek bırakmıştır.

Kenya'nın içinde bulunduğu iç savaşın temel nedenlerini 3. bölümde ele almadan önce tezimizin 2. bölümünde Kenya dış politikasını ve uluslararası sistemdeki yerini inceleyeceğiz. Nairobi yönetiminin dış politikasındaki değerler ve kullanılan yöntemleri de irdeleyerek Kenya iç savaşının temel sebeplerine ön hazırlık yapılacaktır.

II. BÖLÜM: KENYA’NIN GENEL DIŞ POLİTİKASI

12 Aralık 1963’te bağımsızlığını kazanan Kenya, İngiliz monark başkanı ve Kenya hükümet başkanı tarafından yönetiliyordu (Scarrit, 1972: 26-29). Bugün ise yasama, yürütme ve yargı ile iç siyasetini yürütürken, dış siyasetini Başkanlık ve Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla icra etmektedir.

Kenya’da dış politika, devlet başkanı olan başkanın imtiyazıdır. Başkanlıktaki bu güç, Kenya anayasasının 16. bölümü, kanun değişikliği 28. maddesinde ve anayasanın 23. bölümünde yer alır. Başkan dış politika kararlarını alır ve yürütülmesini sağlar. Dışişleri Bakanı ise, genellikle dış politika için teklifte bulunur ve alt birimlerince anayasaya uygun olarak yürütür ve başkana karşı sorumludur.²

Bir çok özel kurum ve organizasyon dış politika formülasyonuna ve karar alıcılarına katılır. Bu perspektiften Dışişleri Bakanlığı, dış politikada sadece yardımcı olmaz, aynı zamanda koordine eder. Çeşitli hükümet kurumları ise, dış politika oluşumunda tamamlayıcı rol üstlenirler (Walubengo, 2002; <http://www.nationaudio.com>; Mwangi, 2003).

Tarihi boyunca bir çok ulusun hakimiyet kurduğu Kenya toprakları, bağımsızlık öncesine kadar İngiliz hükümeti tarafından yürütülmekteydi. 1964’te cumhuriyet rejimine kavuşarak Kenya cumhuriyeti adını alan ülke, dış siyasetinde tamamen özgür olmuştur. Uluslararası sistemde eşitlik, adalet, insan hakları savunucusu olan İngiltere, Kenya’nın cumhuriyet rejimine geçişini sağlayarak, üstlendiği rolü tamamlamış bir görünüş sergilemiştir. Bağımsızlığından beri Kenya politika sisteminin, komşularındaki büyük krizlere ve değişikliklere rağmen olağanüstü bir istikrar göstermesinin de nedeni budur.

Kolonicilik dönemindeki konuşma ve toplantı özgürlüğüne konulan kısıtlamalar gibi baskılar Aralık 1997’deki karşıt parlamenterlerin reform hareketleriyle son bulmuştur (Akiwumi, 2003). İngiltere’nin bu hususta yaptığı “Kenya’nın iplerini gevşetmek” olarak nitelendirilebilir. Çünkü bu ferahlama, kozmopolit yapıdaki Kenya içinde özgürlüğe ve Aralık 1997’deki başkanlık seçimlerine olan güvenilirliği arttırmıştı. Bu güvenin pekişmesi, Kenya’daki beyaz yerleşimcilere ve İngiltere’ye

² Kenyan Constitution section 16. and section 23.

karşı olan anti-koloncilik ve aşırı milliyetçilik ideolojileri dahilinde olan saldırıları engelleyecekti.

Bu güven pekiştirme sürecinde Aralık 2002'de Kenyalılar, demokratik ve açık seçimleri özgür ve adil olarak uluslararası gözlemciler aracılığıyla gerçekleştirdiler. Bu seçimlerde güven pekiştirmenin ikinci yolu da Kenya'daki demokratik gelişimle, iktidarın tek parti iktidarından barışçıl bir şekilde yeni koalisyon partilerine transfer olduğunu göstermekti (Mkangi, 2002).

2.1. Kenya'nın Uluslararası Sisteme Karşı Politikası

İç siyasetin etkili olduğu Kenya Dışişleri Sudan ve Etiyopya'daki ulusal gerilimlere rağmen kuzey komşularıyla iyi ilişkiler içerisindedir. Özellikle Kenya, Uganda ve Tanzanya ile önemli karşılıklı ekonomik ilişkiler kurarak güçlü bir üçlü oluşturmaktadır. Sudan'daki iç savaşta ve Somali'deki merkezi hükümet otoritesinin oluşturulmasında aktif bir rol üstlenmiştir. Sudan barış müzakerelerinde Hartum hükümeti ve güney Sudan isyancılarıyla 20 yıllık savaş sona erdiren anlaşmalar Kenya'da sonuçlanmış ve imzalanmıştır. Günümüzde halen sürmekte olan Somali'den gelen mülteciler için yapılan müzakerelere ev sahipliği yapmaktadır. Üçüncü dünya ülkesi olan Kenya, politikalarıyla Doğu Afrika'da önemli bir konumdadır. Diğer ön plana çıkan ülkeler olan Tanzanya ve Uganda ile Mart 1996'da Doğu Afrika Birliği'ni yeniden kuran Kenya, bölgede daha da etkili bir güç konumuna gelmiştir. Birlik, gümrük vergilerini ve tüketici rejimlerini düzenlemeyi, emeğin serbest dolaşımını ve alt yapının iyileştirilmesini hedefliyordu. Nairobi, Birliğin ve Doğu Afrika'nın iletişim ve ekonomik göbek taşı oldu. Doğu Afrika'nın en iyi bölge bağlantıları, iyi alt yapı sistemi, eğitimli personeli olan ülkesi konumuna geldi (<http://www.cia.gov>). Bu gelişme ve iyileşmenin birden bire olması ve uzun periyotlarda gerçekleşmemesinin temelinde yine İngiltere yatmaktaydı.

1990'da Soğuk savaşın sona ermesiyle ABD (Amerika Birleşik Devletleri) hegemon güç olmaya başladı (Nye, 2003: 1-5). Bu gelişme, eski İngiltere-ABD müttefikliğini hiç etkilemedi. Etkilenen ise üçüncü dünya ülkeleri oldu. Kenya da bir üçüncü dünya ülkesi olarak üzerine düşen misyonu Batı baskılarıyla gerçekleştirmektedir.

Günümüzde 5000'den fazla ABD vatandaşı yaşayan Kenya ile ilişkiler, ülkenin bağımsızlığı sonrası daha da gelişmiştir. Bu gelişmenin amacı, ekonomik yatırım ve ticari ilişkiler ile Kenya Cumhuriyeti'ne de hegemon güç olduğunu kanıtlamak ve bu ülkeyi de kontrol altına almaktır. Nitekim, ABD iş yatırımı günümüzde 285 milyon dolardan fazladır. Bu yatırım daha çok ticaret, imalat ve turizm endüstrisi alanlarında yapılmıştır.

Önemli bir ABD ve Batı yanlısı olan Kenya, bu konumunu İngiltere'ye borçludur. 2001'den beri Kenya, ABD ile birlikte terörizme karşı savaşmaktadır. Dolayısıyla ABD de bu müttefiğine içinde bulunduğu sosyal sıkıntılar konusunda yardımcı olmaktadır. Aile planlaması, AIDS'i önleme, kırsal gelirin artırılması, sağlık yardımları, tarımsal üretim, doğal kaynakların etkin kullanımı ve demokrasinin uygulanmasını içeren ABD yardım stratejisi günümüzde Kenya'da uygulanmaktadır (Administration of George W. Bush, 2003: 1332-1336).

2.2. Kenya Dış Politikasını Belirleyen Faktörler

Kenya dış politikası, bağımsızlık öncesi İngiltere ve bölge ülkeleriyle ilişkilerden ibaret iken bağımsızlık sonrası İngiltere perde arkasına geçmiş ve ulusal çıkarları çerçevesinde yol almaya çalışmıştır. Kenya 1964 sonrası dış politikasını oluştururken şu faktörleri göz önüne almıştır (<http://www.mfa.go.ke>) :

- 1- Jeopolitik Faktörler
- 2- Bölgesel Entegrasyonlar
 - a. Doğu Afrika Birliği (EAC)
 - b. Gelişme İçin Hükümetlerarası Otorite (IGAD)
 - c. Afrika'nın Gelişimi İçin Yeni Ortaklık (NEPAD)
 - d. Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA)
 - e. ACP (Afrika-Karayip-Pasifik) ve AB ile İlişkiler
 - f. Commonwealth (Milletler Topluluğu)
 - g. Afrika Birliği (OAU/AU)

h. Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişim Anlaşması (UNCED)

i. Uluslararası Ekonomik İşbirlikleri, Uluslararası Ticaret ve Global Finans

3- Multilateralizm (Çok Taraflılık)

4- Terörizmle Savaş

5- Uluslararası Barış ve Güvenlik

6- İnsan Hakları ve Demokratikleşme

7- Ekonomi

8- HIV/AIDS Sorunu

9- Dış Güçler

Kenya Cumhuriyeti, bu faktörleri göz önüne alarak dış siyasetini genel ve temel normlar üzerine inşa etmiştir. Bu normlar şunlardır (<http://www.mfa.go.ke>) :

- Egemenliğe ve diğer devletlerle bölgesel bütünlüğe saygı göstermek ve ulusal güvenliği sağlamak
- İyi komşuluk ilişkileri kurmak ve barış içinde yaşamak
- Anlaşmazlık durumlarında barışçık çözümler bulmak
- Diğer devletlerin ulusal ilişkilerine müdahale etmemek
- Gruplaşmadan ulusal çıkarlarını gözetmek
- BM ve OAU/AU Tüzüğüne sadık olmak

Bu normlar dahilinde Kenya'nın göz önüne aldığı dış politika belirleyici faktörler, bu faktörlerin temeli olan dış güçler güdümünde gerçekleşmektedir. Dış güçlerden bağımsız olarak diğer faktörleri ele almaya çalışalım.

1- Jeopolitik Faktörler: Kenya'nın bölge dış politikasındaki duruşunda, sınırların ötesinde etnik topluluklardan oluşan ve en önemlisi de diğer komşularının karalarla çevrili olmasına karşın kendisinin Hint Okyanusu kıyısında bir kıyı devleti olması

bölge ülkeleriyle ve komşularıyla ilişkilerini önemli ölçüde etkilemektedir (Report of Mission Organized by the International Bank,. 1963: 4-7).

2- Bölgesel Entegrasyonlar: Kenya, uluslararası ve bölgesel işbirliği formunda önemli bir ülkedir ve bir çok bölgesel entegrasyona aktif olarak katılmıştır. Bunlar; Doğu Afrika Birliği (EAC), Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA), ACP (Afrika-Karayip-Pasifik)-AB (Avrupa Birliği), Gelişme İçin Hükümetlerarası Otorite (IGAD), Bölgesel Birlik İçin Hint Okyanusu Kıyısı İşbirliği'dir (<http://www.mfa.go.ke>).

Bu organizasyonlar, Kenya'nın gelişimi, refahı ve bölge içindeki komşularıyla yakınlığını kontrollü olarak geliştirmiştir. Batılı kaynaklara göre, küreselleşme ve liberalleşme ülkenin dış ilişkilerini önemli ölçüde etkilemiş, ticari ve yatırım konularında olumlu gelişmeler kaydetmiştir. Bu olumlu gelişmeler Kenya iç siyasetinden de destek bulmuştur. 1997'deki dönemin hükümet toplantı bildirisinin 2. maddesinde Kenya'nın 2020'de endüstriyel transformasyon için bölgesel entegrasyon anlaşmalarına yaklaşımını açıkça tanımlar. Bu, Kenya'nın çıkarları için uluslararası ve bölgesel ticareti geliştirmek amaçlı, öncelikli ihtiyaçlar için kurumsal ve yasal bünyedir. Bölgedeki ekonomik ve ticari dinamiklerde aktif ve katılımcı bir rol oynayan Kenya aynı zamanda kendi vatandaşlarının refahının geliştirilmesi ve yoksullukla mücadele için bölge ülkeleriyle takım halinde çalışmaktadır (Fox, 2003: 115-128). Fakat tüm bu gelişmeler ve örgütler, büyük güçlerin bölge ülkelerini kontrol amaçlıdır.

a. Doğu Afrika Birliği (EAC): 3 Eylül 1888 tarihinde ilk kez Emperyal İngiliz Doğu Afrika Birliği (IBEAC) (Singh, 1965: 878-885) olarak kurulan EAC, Mart 1996'da 83 milyon insan potansiyeliyle yeniden canlandırılmıştır ve bölgede yatırımın dolaşımı için ortam sağlayan rekabet pazarı konumundadır. Kenya'nın EAC'ye üyeliği, bölgedeki komşularıyla ilişkilerinde siyasi istikrarın ve bölge gelişiminin devamına katkı sağlamıştır (<http://www.mfa.go.ke>).

b. Gelişme İçin Hükümetlerarası Otorite (IGAD): Kenya'nın da üye olduğu IGAD, "Afrika Boynuzu" olarak bilinen 7 ülkenin oluşturduğu bir kurumdur. Uzun süren kuraklığın önlenmesi için oluşturulan IGAD, ortak enerjilerin gerekli alanlara

dağıtımını ve bu sürecin geliştirilmesini sağlar (Mohamed, 2003; Majtenyi, 2003; Khalif, 2002; Wanyeki, 2001).

1996'da IGAD güçlenmiş ve çatışma ve gelişme konularında yetkileri genişletilmiştir. IGAD Anlaşması çerçevesinde Güney Sudan ve Somali'deki çatışmalarda Kenya arabuluculuk rolü üstlenmiştir. Kenya'nın bu çabaları, uluslararası tanıtımı ve prestiji açısından son derece faydalı olmuştur (Administration of George W. Bush, 2003: 1332-1336).

c. Afrika'nın Gelişimi İçin Yeni Ortaklık (NEPAD): Kenya, Afrika kıtasının gelişiminin sürmesi için kutsal ve bütünleşmiş bir yapı olan NEPAD'ı desteklemektedir. Kenya, kıtada sahip olduğu tecrübe ve sosyoekonomik açıdan olsun, siyasi açıdan olsun gelişen ve ilerleyen yapısıyla hem bu yeni ortaklığa faydalı olacak hem de kendi ülke tanıtımını geniş ölçüde sağlayacaktır. Kenya, katıldığı NEPAD Zirve Toplantıları'nda ve Konferansları'nda etkin rol oynadığı gibi yakın zamanda yürütme komitesinde de yer alacaktır (<http://www.nepad.org>).

d. Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA): Kenya, COMESA ile son derece iyi ilişkiler içindedir. COMESA, diğer bölge ülkelerine sağladığı gibi Kenya'ya da ürettiği ürünleri satması için pazar sağlar. COMESA'nın sağladığı bu pazarın ekonomik açıdan hareketli olmasının nedenlerinden biri de Ekim 2000'de Serbest Ticaret Bölgesi (FTA) üyesi olmasıdır. Bu serbest ticaret bölgesi, ticaret ve yatırımı teşvik eder. COMESA, Kenya'nın toplam ihracatının %40'ından fazlasını gerçekleştirdiği en önemli pazardır (<http://www.mfa.go.ke>).

e. ACP (Afrika-Karayip-Pasifik) ve AB (Avrupa Birliği) ile İlişkiler: Kenya, 77 üyeli ACP'de de yer almaktadır. Bu üyelerin 48'i Afrika'dan, 15'i Karayipler'den, 14'ü Pasifik ülkelerinden oluşmaktadır. 1975'te ACP Grubu ve AB, "Lome I" çatısı altında toplanmak istemişler ve iki grup bu işbirliğini aralıksız olarak Lome Toplantıları boyunca (Lome I, III, IV) başarıyla sürdürmüşlerdir. ACP ve AB arasındaki işbirliğinin amacı, aşama aşama sorunsuz bir şekilde ACP ülkelerinin küresel ekonomiye entegrasyonunun sağlanmasıdır. Ticari gelişmeler açısından değerlendirildiğinde ACP ülkeleri dolayısıyla da Kenya, ayrıcalıklı olan bu pazara kendilerinin girmesinden ve kendi ürünlerinin AB pazarına girmesinden memnundu. Örneğin; Günümüzde yaklaşık Kenya ihracatının %33'ü AB pazarında hedefine

ulaşıyor. AB, %90 Kenya bahçelerinden gelen malları ağırladıklarını ifade ediyorlar. Kenya, ihracat gelirlerindeki istikrarı da bu şekilde sağlamaktadır (Williams, 2003: 37-53).

Lome IV Toplantısı Şubat 2000'de sona ermiştir ve yerine 23 Haziran 2002'de Cotonou/Benin'de imzalanan Cotonou Ortaklık Anlaşması yapılmıştır. Fakat Lome Toplantıları, tüm ACP devletlerinin ayrıcalıklı pazara girişlerini esas alırken yeni anlaşma, az gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler olarak bir ayırım yapmıştır. Bu ayırma göre; az gelişmiş ülkeler 2020'ye kadar bu ayrıcalıklı pazardan yararlanabilecekken, gelişmemiş ülkeler sadece 2008'e kadar bu pazardan faydalanabileceklerdir. Daha sonra da AB ile WTO (Dünya Ticaret Örgütü), Yeni Ortaklık Anlaşmalarına katılacaklardır. Yeni Ekonomik Ortaklık Anlaşması için müzakereler 27 Eylül 2002'de başlatılmıştır (Omondi, 2002; Redfern, 2002; Makokha, 2000; Sekoh-Ochieng, 2000).

Kenya, Benin'de yapılan anlaşma uyarınca gelişmemiş ülkeler arasında yer almıştır ve müzakereler için Kenya Dışişleri Bakanlığı bünyesinde "Kurumsal Komite" hazırlanmıştır (<http://www.sierra-leone.org>).

f. Commonwealth (Milletler Topluluğu): Kenya bağımsızlık öncesi olduğu gibi bağımsızlık sonrası da diğer 54 bağımsız devlet gibi Milletler Topluluğu üyesidir. Bu topluluk dünya nüfusunun ¼'ini oluşturmaktadır. Milletler Topluluğu'nun üyeleri genelde İngiliz kolonileri, bağımsızlar ve diğer bölgelerdir.

1971'de Milletler Topluluğu Prensipleri Deklarasyonu imzalanmıştır. Bu deklarasyonun amacı, üye ülkelerin gelişimini sağlamak ve çıkarlarını gözetmek olarak ifade edilmiştir (Kenya Daily Nation, 2003).

Bağımsızlık sonrası da İngiltere, Kenya'yı kontrol mekanizmalarının en köklüsü olan Milletler Topluluğu'yla yörüngesinde tutmaktadır (<http://www.cia.gov>).

g. Afrika Birliği (OAU/AU): Kenya 1964'te Birliğe katıldığından beri aktif bir aktördür. Bu bağlamda başkan Daniel Arap Moi, 1991'de iki yıllık dönem için organizasyonun başkanı seçildi ve Afrika'da uyuşmazlıkları çözen en önemli aktör konumuna geldi. Sonra OAU/AU üyeleri arasında transformasyonu sağlamak üzere Temmuz 2002'de göreve başladı (<http://www.arab.de>).

Kenya'nın ekonomik, siyasi olarak izlediği ve izleyeceği politikalar dış politikası üzerinde de etkilidir. İyi komşuluk, geleneksel değerler, devletlerarası ilişkiler, barış, BM ve Afrika Birliği ile iyi ilişkiler, Kenya'nın izlediği başlıca dış politika yönelimleridir (Miller ve Yeager, 1994: 183).

h. Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişim Anlaşması (UNCED): Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişim Konferansı Rio'da 1992'de gerçekleştirilmiştir. Çevresel ve sosyoekonomik gelişmeyi ele alan konferans, küresel ortak kalkınma için bir anlaşmaydı. Gündem 21 olarak nitelendirilen konferans mevzuatı, gelişme için amaçlar, hedefler, stratejiler ve eylemleri içeriyordu. Ayrıca Kenya'nın çevre ve gelişme politikasının devamı, teknolojinin gelişimi, nüfus artışının önlenmesi gibi konular ele alınmıştır. Unutulmaması gerekir ki Kenya hükümetinin kararları, BM'nin aldığı kararlara, anlaşmalara ve protokollere bağlıdır. Örneğin; Ozon Tabakasının Korunması Montreal Protokolü, Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Anlaşması, Birleşmiş Milletler Kuraklık ve Çölleşmeyle Mücadele Anlaşması gibi... (<http://www.un.org>).

Kenya 1994'te yürürlüğe giren Ulusal Çevre Eylem Planı gelişimini sürdürmüş ve 1999'da Çevresel Yönetim ve Koordinasyon Yasası'nı kabul etmiştir. Bu yasa, Özerk Ulusal Çevre Yönetimi Otoritesi'ni (NEMA) kurmuştur. Bunların dışında anlaşma kapsamında Kenya'da Standartları Yeniden İnceleme ve Uygulama Komitesi, Kamu Şikayetleri Komitesi ve Ulusal Çevre Mahkemesi kurulmuştur. Anlaşmanın tüm bu ulusal politikaları yeniden inceleme görevi vardır. Hukukun çevre yönetimi ve çevre standartlarının gelişimi için uygulanması esastır. (Çevresel Standartlar ve Çevresel Etki Değerlendirmesi-EIA-gibi) Ayrıca Kenya, çevresel güvenlik hususunda BIO-Güvenlik Protokolü'nü imzalamıştır (<http://www.sdinfo.gc.ca>).

1. Uluslararası Ekonomik İşbirlikleri, Uluslararası Ticaret ve Global Finans: Kenya, WTO ve GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) üyesidir. Ayrıca G-8'lerin yardımlarıyla ayakta durabilen, borç yükü her geçen gün artış gösteren "geri kalmış" ya da "gelişmemiş" üçüncü dünya ülkesi statüsündedir (Akumu, 2002; Orina ve Mwangi, 2003). Uluslararası ekonomik işbirliklerinin

yardımları ve kredileri ülkede ve bölgede dünyaya ayak uydurabilecek düzeyde bir gelişim sağlamakta, öldürmeden süründürmektedir.

3. Multilateralizm (Çok Taraflılık): Kenya, ABD sayesinde multilateralizmi desteklemektedir. Her zaman uluslararası arenada sorunlarla karşılaştığında tercih ettiği yaklaşım çok taraflılıktır. Kenya, tamamen Birleşmiş Milletler ve Afrika Birliği'nin imtiyazlarının taraftarıdır ve yeni uluslararası politik ve ekonomik düzende tanıtımlarının yapılması hususunda kendisi ile hemfikir ülkelerle çalışmak istemektedir (<http://www.mfa.go.ke>). Fakat bugün karşılaşılan çok boyutlu problemler insanlık üzerinde son derece etkilidir ve bu problemler her ulusun çıkarları eşit düzeyde gözetilen global girişimlerle çözümlenmelidir. Kenya'ya atfedilen sorumluluklar dahilinde ülke, BM sistemi, WTO, IMF (Uluslararası Para Fonu), Dünya Bankası ve diğer çok taraflı oluşumlarla kontrol edilmektedir.

4. Terörizmle Savaş: Ağustos 1998 ve Kasım 2002'de Kenya terörizmle savaşmaya başlamıştır (Davis, 2002). Bugün de Birleşmiş Milletler Anti-Terörizm Anlaşmaları'ndan 12 tanesini imzalamıştır. Yine OAU Anlaşması'nda da terörizmin önlenmesi ve terörizmle mücadele yer almaktadır (Kagari, 2003).

5. Uluslararası Barış ve Güvenlik: Kenya, barış ve güvenlik taraftarı bir ülkedir. Özellikle içinde bulunduğu iç sinyallerinin yükselmesiyle barış ve güvenlik endişeleri daha da artmıştır. Nairobi, sadece kendi ulusal barışından yana değil, tüm uluslararası sistemde ve özellikle Afrika kıtasında barış ve güvenliğin sağlanmasından yanadır. Bu hususta IGAD ve SPLA (Sudan Halkı Liberal Ordusu) arasında ve Sudan hükümeti Machakos'daki ve Somali-Eldoret'teki savaşçı gruplar arasında barışın sağlanması için ev sahipliği yapmıştır (<http://www.greenleft.org.au>).

6. İnsan Hakları ve Demokratikleşme: Kenya, insan haklarına son derece saygılı ve kişisel özgürlük yanlısı bir tavır sergilemektedir. Her ne kadar iç savaş kapısına dayansa da ülkedeki Ulusal İnsan Hakları Komisyonu ve çıkarılan yasalarla Kenya, uluslararası sistemde bölgenin sorunsuz ülkesi olarak gösterilmektedir. Çıkarılan yasalar ise uluslararası hukukun baskılarıyla kabul edilmektedir. Örneğin; 2001'de çıkarılan Çocuk Yasası, uluslararası hukuk kapsamında ulusal hukuka dahil edilmiştir. Aynı yollarla Aile İçi Şiddet Yasası da ulusal hukuka girmiştir (<http://www.mfa.go.ke>).

7. Ekonomi: Kenya ekonomisinin daha çok tarıma dayandığı ve geri kalmış olduğu bilinmektedir. Gerek bölgesel gerekse de uluslararası ekonomik oluşumlarla sürekli kontrol altında olan Kenya ekonomisi, halkın açlık, susuzluk ve hastalıklarla bile mücadele edemez hale gelmiştir. Halk, iç savaş sinyalleri vermektedir ve bu durumun temelinde ekonomik yetersizlikler yatmaktadır (Bretton, 1973: 49-52).

8. HIV/AIDS Sorunu: Kenya halkının içinde bulunduğu sağlık problemleri, Nairobi hükümetini alarma geçirmiştir. Fakat ekonomik yetersizlikler sebebiyle sağlık harcamalarına yeterli bütçe ayıramamaktadır. AIDS/HIV virüsünün neden olduğu ölümler ve bu virüsün anneden çocuğa bulaşması gibi sorunlar sebebiyle Kenya'da dinamik nüfus bulunmamaktadır. Bu zamanla Kenya'nın dış ilişkilerini de etkilemekte ve daha çok yardım almasını sağlamaktadır (Green Left Weekly, 2004). Nitekim alınan yardımlar, Kenya'yı büyük güçlere daha da bağımlı kılmaktadır. Global sistemde artış gösteren AIDS/HIV virüsleri dünya sağlığını da tehdit etmektedir. Bu sebeple uluslararası ve uluslararası örgütlerle büyük güçler bu duruma daha bilinçli müdahale etmelidirler. Aksi takdirde kendi sağlıkları da risk altına girecektir.

9. Dış Güçler: İngiltere başta olmak üzere 1990 sonrası ABD'nin de egemen olduğu Kenya iç ve dış politikası sancılı bir dönemdedir. Büyük güçler tarafından kontrol ve koordine edilen Kenya politikaları, ekonomik, siyasi, askeri, eğitim, teknik vb... alanlarda daha çok İngiltere baskılarına maruz kalmakta ve İngiltere çıkarları doğrultusunda ilerlemektedir (Schwab, 2001: 25-27).

Kenya, dış politikasını belirlerken genel olarak kendi iç siyasi, sosyal ve ekonomik yapısıyla uluslararası sistemde içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik durumunu dengelemeye çalışmaktadır. Bu dengeleme esnasında hem dünya politikasına etki etmekte hem de dünya politikasından etkilenmektedir. Soğuk savaş sonrası uluslararası konjonktürdeki değişimle birlikte gelişen emperyalizm ve kapitalizm dahilinde "kolonicilik" isim değiştirerek "küreselleşme" adını almış ve Dünya Bankası, IMF gibi uluslararası örgütlerinde deyişle "geri kalmış ülkeler" (Schwab, 2001: 25-27), sömürülmektedir. Kenya da, Dünya Bankası verilerine göre "geri kalmış bir ülkedir" (World Bank Documents, 1994: xvii-xviii). Kenya dış

politikası ve iç politikası, İngiltere başta olmak üzere ABD ve Avrupalıların güdümündedir.

Geri kalmış ülkelerin hepsinde olduğu gibi Kenya'da da hastalık, yolsuzluk, uluslararası örgütler eliyle ya da doğrudan siyasi ve askeri kontrol, iç savaş, ırksal mücadeleler, yoksulluk ve kaçakçılık bağımsızlığından beri her geçen gün artış göstermektedir (<http://www.kenyaweb.com>).

Kenya'nın dış politikasını incelerken dış politika yapıcılarını, hangi faktörleri göz önüne aldığı ve alması gerektiği incelendi, dış güçlerin tüm faktörlerde etkili olduğu ifade edildi. Kenya dış politikasında etkili olmak için (sadece bölgede) İngiltere ve ABD'nin kurallarına daima ayak uydurmalıdır. Aksi takdirde Kenya Cumhuriyeti zaman içerisinde eritilecektir. Kenya dış politikası böyle bir tehditle karşı karşıya kalmamıştır. Çünkü Kenya liderleri Batı eğitilmiş ve Batı güdümünde kişiliklerdir (<http://www.greenleft.org.au>).

Uluslararası sistemde Kenya, dış politikasını belirlediğimiz faktörler dahilinde oluşturmuştur ve sistemdeki dengeler köklü bir şekilde değişene kadar da Kenya dış politikası aynı düzlemde ilerleyecektir.

III. BÖLÜM: KENYA İÇ SAVAŞI

Kenya'daki iç savaşı analiz ederken öncelikle bir iç savaşın genel nedenlerine değinmek gerekmektedir. Daha sonra bu genel nedenleri Kenya'ya özel olarak adapte ederek incelenmelidir. Bu nedenler incelenirken tarihi koşullar göz ardı edilmeyerek tarihsel süreci dahilinde ele alınmalıdır. Kenya'daki olası bir iç savaşın günümüzdeki ip uçları ve sonuçları değerlendirildikten sonra çözüm önerileri sunulmalıdır. Bu kriterler çerçevesinde aşama aşama Kenya iç savaşını inceleyelim.

3.1. Genel olarak Bir İç Savaşın Temel Nedenleri

İç savaşın temel nedenlerini incelerken öncelikle iç savaş nedir? Sorusunun yanıtını aramak gerekmektedir. İç savaş, bir devlet içindeki toplumların yönetimden ve içinde bulunulan durumdan hoşnut olmamaları sonucu yönetime ve yönetim yandaşlarına karşı silahlı direniş göstermesidir (Doyle ve Sambanis, 1994: 779-802).

Bir diğer açıklanması gereken konu ise, iç savaş-terörizm ayrımıdır. İç savaş terörizmden ayıran en temel faktör, iç savaşın yönetime karşı değişiklik talebini yoksulluk, sesini yönetime duyuramama gibi sebeplerden dolayı sert ve silahlı olarak dile getirilmesidir. Terörizmde ise, bir devletin hükümetini değil, rejimini değiştirmek temel amaçtır. Halkın büyük kesimi tarafından desteklenmez ve genellikle dış güçler tarafından kışkırtma söz konusudur (Crenshaw, 1998: 379-399, Sandler, 2003: 779-802, Tilly, 2004: 5-13).

Uluslararası sistemde ortaya çıkan tüm iç savaşların özel nedenlerinin yanı sıra bir de genel nedenleri vardır. Bu genel nedenlerin başında ekonomilerin büyük güçler tarafından kontrol edilmesi ve desteklenmesi gelirken diğer önemli nedenler; toplumların heterojen ya da kozmopolit yapısı, eğitimsizliği, siyasi yönden yetersiz kalmaları ve siyaseti bireysel çıkarlar lehine kullanmaları, bulunulan coğrafya daki susuzluk, kuraklık gibi nedenlerle oluşan yetersizlikler olarak sıralanabilir (Sambanis, 2004).

Bir coğrafya da meydana gelen iç savaş için bu sayılan nedenlerin hepsinin söz konusu olabileceği gibi birkaçının meydana gelmesiyle de bir iç savaş ortaya çıkabilmektedir. Genellikle iç savaş deyince Afrika kıtası akla gelirken, Sahra altı

olarak nitelendirilen gelişmemiş Orta ve Doğu Afrika bölgelerinde iç savaş dinmemekte ve her geçen gün kıvılcımları diğer ülkelere de sıçramaktadır.

3.1.1. Ekonomik Yetersizlik ve Dışa Bağımlılık

Ekonomik, askeri ve siyasi güçler bir arada olduğu zaman hegemon güç olunan günümüz uluslararası sisteminde özellikle ekonomi en önemli faktördür. Bu etkili gücü gereği gibi kullanan süper güçler, bu güce sahip olmayan ve “yoksul” olarak nitelendirilen üçüncü dünya ülkeleri üzerinde söz sahibi olmaktadır.

Ekonomik yetersizlik, bir ülkenin iç siyasetini olumsuz etkilediği gibi dış siyasetini de, “süper güçler güdümünde hareket etme” şeklinde etkilemektedir. Bir ülkenin ekonomisinin dışa bağımlı olması demek, o ülkenin siyasetinin, ticaretinin, coğrafyasını kullanımının ve askeri gücünün de dışa bağımlı hale gelmesi demektir.

Bir ülkedeki iç savaşta, ekonomik yetersizliklerin etkileri incelenirken dış dünya dan bağımsız bir ülke olarak ele alınmamalıdır. Uluslararası sistemdeki dengeler doğrultusunda gelişecek olan iç savaşta son dönemde demokrasi ve ekonomik modernizasyon şemsiyesi altında büyük güçler ya da Kuzey ülkeleri³ (Muller, 1985: 47-61) önemli ölçüde etki etmektedir. Örneğin; Afrika ülkeleri tarih boyunca İngiliz ve Fransız sömürülerine maruz kalmıştır. Coğrafi bölgenin zenginliklerinden faydalanan süper güçler, diğer yandan da bölge ülkelerinin siyasi yapılarına entegre olmuşlardır (Miguel, 2004: 5).

Bir diğer önemli faktör, gelişmemiş ülkelerin ekonomilerine ve siyasi süreçlerine entegre olan süper güçlerin bu entegrasyonu, Dünya Bankası, IMF ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütleri kullanarak gerçekleştirmeleridir. Kuzey ülkeleri kontrolünde olan bu örgütler, uluslararası eşitlik, yardım vs... sağlamayı değil, İngiltere, Fransa, ABD gibi süper güçlerin uluslararası sistemdeki konumlarını daha da güçlendirmeyi ve bu güçlerini daim kılmayı amaçlamaktadırlar. Bu kontrol mekanizmaları zaman içerisinde kontrol edilen ülkelerdeki halkların tepki göstermelerine neden olmaktadır.

³ Ekonomik modernizasyon çerçevesinde 1960-1980 dönemleri arasında Kuzey ülkelerinin Güney ülkelerine ekonomik egemenlik sağladığı teorileri.

Ekonomik yetersizlik ve yoksulluk zaman içinde baskıları gündeme getirmektedir (Sambanis, 2001). Bu baskılar dış güçler ve toplum içinden gelmektedir. Toplum içinden gelen baskılar, eşitsizlik ve kişi başına düşen milli gelirin yetersiz olması sebebiyledir (Stewart ve Fitzgerald, 2000: 18). Toplumun ekonomik zorluklar çekmesi durumunda ayaklanmalar ve isyanlar ortaya çıkmaktadır (Cunradi, Caetano, Clark ve Schaefer, 2000: 297-308). Günümüzde açlık sınırının altında olan Latin Amerika ülkeleri ve Doğu Afrika ülkeleri, açlık, susuzluk, işsizlik ve yurtsuzluk gibi temelinde ekonomik yetersizlik yatan bir çok sorunla karşı karşıyadır. Bu ülkelerin dış güçlerce kontrol edilen hatta sömürülen yer altı ve yerüstü kaynakları ülke halkının yararına değil, kontrol eden süper gücün yararına kullanılmaktadır. Bu süreç tarihte sömürü şeklinde ifade edilirken günümüzde “modernizasyon”, “küreselleşme” gibi kavramlarla açıklanmaktadır.

Gittikçe kendisini gösteren “vahşi kapitalizm”, zengini daha zengin, fakiri de daha fakir hale getirmektedir. Bir ülkenin ekonomisinin kötüye gitmesi, dünya ekonomisini elinde tutan büyük güçler kontrolünde olmaktadır. Sadece ekonomiyi ellerinde tutarak değil, dünya siyasetini, güvenliğini ve teknolojisini de ellerinde tutarak uluslararası sistemdeki dengeleri oynatan süper güçler, özellikle soğuk savaş sonrası kapitalist düzenin ve serbest piyasa ekonomisinin gittikçe kendini göstermesiyle daha rahat hareket edebilmektedirler.

Üçüncü dünya ülkesi olan bir ülkenin ekonomisinin biraz da olsa kendi elinde olması çok uzak bir ihtimaldir. Çünkü o ülke, ne kaynaklarını ne güvenliğini ne de teknolojiyi kendi eliyle kullanamamaktadır. Gelişim için gerekli olan tüm bu unsurları büyük güçlerden ancak transfer edebilmektedir. Böylece büyük güçler askeri güç kullanmadan, geri kalmış ülkelerin kendi istekleriyle bünyelerine dahil olmakta ve daha kolay politikalarını ve kültürlerini bu ülkelere entegre etmektedirler.

Gelişmemiş toplumlar, yönetimleri süper güçlerce idare edilen bir ülke yapısına sahip oldukları için çoğu kez seslerini ve taleplerini duyuramamaktadırlar ya da görmezden gelinmektedirler. Sonuçta, zorluklar yaşayan halkın demokratik yoldan duyuramadığı sesi büyük bir tepkiye dönüşerek hatta silahlanma yoluna başvurularda isyanlar ve iç savaşlar şeklinde kendisini göstermektedir (Snyder, 2000:136-147).

3.1.2. Toplumun Kozmopolit Yapısı

Toplumların yapılarının homojen olmayışı, o toplumu oluşturan kabileleri veya etnik kimlikleri tarih boyunca karşı karşıya getirmiştir. Karşı karşıya gelmeseler bile dış güçler tarafından karşı karşıya getirilmişlerdir. Buna uluslararası sistemden bir çok örnek vermek mümkündür. Örneğin; heterojen yapıya sahip Türkiye'deki Kürtlerin ayaklanmaları tarih boyunca dış güçlerce desteklenmiştir. Dış destekli olan ve ırkçı bir ayırım gözeterek yapılan bu ayaklanmalar ülke içinde siyasi, sosyal hatta ekonomik istikrarı bozmakta ve halkın güvenliğini tehdit ederek toplumun yönetime olan güvenini de köreltmektedir.

Sadece iç savaşa etki eden faktörlerden kozmopolit toplum ve dış güçlerin etkisi ele alındığında bile bir iç savaş kaçınılmaz olmaktadır (Reno, 1998: 66). Çünkü uluslararası sistemde en önemli unsur uluslararası yapıyı oluşturan toplumlardır. Büyük güçler, küçük toplumlara yönlendirir, birlik olup güçlenmemeleri için de bu toplumlarda zaman zaman huzursuzluk çıkmasını sağlar. Böylece kendisine rakip olabilecek ya da kendi kontrolünden çıkabilecek bir devlet oluşumunu başlangıç aşamasında önler.

Özellikle belli bir üst kimliğe sahip olmayan ve kabilelerden oluşan Afrika kıtasında alt kimlikler birbirlerine üstünlük sağlama mücadelesine girmişlerdir (Brubaker ve Laitin, 1998: 243-252). Bu mücadele dünden bugüne gelişme kaydetmiş, demokratik ortamlara taşınmıştır. Demokrasi kullanılarak ülke yönetiminde egemen olacak başkan ve kabine üyelerinin kendi etnik kimliğine tabi olması istenmektedir.

“Etnik çoğulculuk” yaşanan ülkelerde yönetim güçleştiği gibi, dış güçlerin müdahaleleri de kolaylaşmaktadır. Etnik çoğulculuğun sorun olmadığı Amerika Birleşik Devletleri ise, istisnai bir konumdadır. Çünkü ülke, ekonomik gücü ve askeri gücü bakımından uluslararası sisteme hakim durumdadır ve kısa sürede bir üst kimlik oluşturabilmiştir. Aynı zamanda İngiltere tarafından büyük destek görmesinin de bu üst kimliği oluşturmada etkisi yadsınamaz.

Bir üst kimlik oluşturmuş süper güçler, alt kültürler arası mücadelelerin yaşandığı geri kalmış ülkelerin kontrolünü sağlarken ekonomi ve siyasetin dışında “kültürleme” yöntemini uygulamaktadırlar. Bu yöntemi küreselleşme dahilinde ele

almak mümkündür. Büyük güçler kendi yapılarını geri kalmış ülkelere çeşitli şekillerde entegre ederek güç kullanmadan istedikleri sonuçlara ulaşabilmektedirler (Pennock, 1964: 14-15).

Kültürlemeyi uygularken, teknoloji ve büyük şirketler en çok kullanılan araçlardır. Teknolojilerini geri kalmış ülkelere sadece satış yaparak getiren süper güçler, büyük şirketlerin çok uluslu ya da ulusaşırı yapılarını kullanarak da kültürel etkilerini, yiyecek alışkanlıklarını, giyim tarzlarını, yaşayış şekillerini ve dini yapılarını bu ülkelere empoze etmektedirler. Birbirinden kopuk olan ve birlik olmak yerine birbiriyle çatışmayı tercih eden toplumlar sonsuza kadar kültürlemeye maruz kalmaya mahkumdur (Pennock, 1964: 16-23).

Etnik farklılıklar yaşanan toplumlarda elit kesimi oluşturan etnik kimlik, o toplumun yönetiminde de etkili olmaktadır (Kasfir, 1979: 365-388). Bu elit kesim geri kalmış ülkelerde, süper güçler tarafından yetiştirilen eğitilmiş kişilerden oluşmaktadır. Kendi halkını kayıran elitler, toplumun diğer etnik kimliklerinden büyük tepki almaktadırlar. Bu karşı koyuşlar, ekonomik yokluklar ve dış güçlerin kışkırtmalarıyla da desteklenerek bir iç savaşa dönüşebilmektedir (Sambanis, 2001: 259-282). Kısacası bir ülkedeki etnik çatışmalar beraberinde iç savaşı da getirmektedir.

3.1.3. Eğitimsizlik

Eğitim, bir toplumu oluşturan temel unsurlardan biridir. Eğitimsiz ya da yetersiz eğitim alan bir toplum ise, başka toplumların kontrolünde olmaya mahkumdur. Nitekim günümüzde de eğitimsiz Güney toplumları, eğitilmiş Kuzey toplumlarının ya da daha özel olarak ifade edilirse Batı toplumlarının güdümündedirler.

Eğitim, politikadan sağlığa, öğrenimden tarıma, ekonomiden askeriye her alanı kapsayan ve bir ülkenin gelişimi için olmazsa olmaz koşuldur (Sambanis, 2001: 259-282). Eğitilmiş ve eğitimsiz toplumlar kıyaslandığında eğitilmiş toplumların; sanayi sektörüne ağırlık verdikleri, işsizlik oranlarını minimum düzeye çektikleri, kadınların politik sürece ve iş hayatına katılımını sağladıkları, orta sınıflarını genişlettikleri, teknolojilerini geliştirdikleri, dışardan hammadde alıp işlenmiş mal sattıkları, ticarete ve pazar piyasasına hakim oldukları, nüfuslarının kontrollü olduğu gözlemlenirken, eğitimsiz toplumların; nüfuslarının %80'inin tarım sektöründe çalıştığı, işsizlik

oranlarının çok yüksek olduğu, nüfuslarının gittikçe artış gösterdiği, hammadde satışlarının ve işlenmiş mal ithalatlarının yüksek olduğu, kadınların politik sürece ve iş hayatına katılımlarının düşük olduğu, orta sınıfın giderek yok olduğu (Mukherjee, 1967: 19-21), ticaretin düşük olduğu ve dışa bağımlı bir ekonomiye sahip oldukları, teknolojilerini dışardan aldıkları ve ekonomi başta olmak üzere tüm alanlarında dış güçlerin etkili olduğu görülmektedir (Leibenstein, 1963: 40-41).

Eğitimsiz toplumların konumlarının ve ayakta durmalarının ancak eğitilmiş toplumların elinde olduğu su götürmez bir gerçektir. Eğitimsiz bir toplumu yönlendirmek ve çıkarları doğrultusunda kullanmak, günümüzde süper güç olarak nitelendirilen ülkelerin birer görevi durumuna gelmiştir. Cahil bir halka ne denirse onu yapar, çabuk güvenir, kanar ve çabuk kışkırtılır. Böylece bir ülke içinde kolaylıkla iç savaş çıkartılabilir. Eğer bir toplum hem eğitimsiz hem de etnik çoğunluğa sahipse, hem iç savaş hem de soğuk savaştaki gibi⁴ dünya çapındaki bir savaş çok kolay olmaktadır.

Eğitimin yeteri kadar verilmemesi gerektiği, Batı toplumlarının Doğu ve Güney toplumlarına uyguladığı bir stratejidir. Bu konuda basımlarına ve eğitim kurumlarına da müdahale etmişlerdir. Tarihte bu tür uygulamalar yapılsa da Batı toplumu bugün bu uygulamaları yapmamaktadır. Fakat tarihte yaptığı bu uygulamaların meyvelerini toplamakta ve sömürüsüne *serbest piyasa ekonomisi*yle devam etmektedir.

3.1.4. Siyasi Yetersizlik ve Dışa Bağımlılık

Siyaset, bir ülkenin yönetimini üstlenen devlet kadrolarının görevidir. Devleti yöneten siyasi kadroların yanı sıra özellikle ülke ekonomisinde büyük payı olan ve zengin olan elit kesim de söz sahibidir (Huntington, 1965: 386-430).

Çoğu kozmopolit yapıdaki üçüncü dünya ülkelerinde belli bir halk yönetime egemen olmakta ve kendi halkının çıkarlarını gözetmektedir. Bu toplumlarda hem idari kadro hem de elit kesim hangi alt kültüre sahipse o halk diğer gruplara üstünlük sağlamaktadır. Böyle bir durumun diğer gruplarca kabullenilmesi mümkün değildir. Adaletin, eşitliğin ve eşit halkların olmadığı bir ortamda herkes tepki gösterir. Bu tepki bir ülke içinde olduğunda iç savaş kaçınılmaz olmaktadır (Elias, 1963: 60).

⁴ Soğuk savaşta da ABD ve SSCB, ideoloji temelinde dünya ülkelerini kendi savaşlarına alet ettiler.

Bir Üçüncü Dünya ülkesindeki siyasi istikrarsızlık ve egemen olma mücadelesi, ülkelerin çıkarlarını birincil olmaktan çıkarır ve bireysel çıkarları ön plana alır. Üçüncü Dünya ülkeleri söz konusu olduğunda uluslararası süper güçlerin ekonomik ve askeri müdahalelerinin yanı sıra siyasi müdahalelerinin de yoğun baskılarla gerçekleştiği bilinmektedir (Lofchie, 1971: 4).

Büyük güçlerin siyasi müdahalelerini kolaylaştıran bir diğer unsur da “siyasi entegrasyon yoluyla kültürlenme” dir. Büyük güçler kendi siyasi yapılarını ve politikalarını geri kalmış ülkelere entegre ederek, siyasi kültürlerini bu ülkelere aktararak yaptıkları ve ileride yapacakları siyasi müdahalelere meşru bir zemin hazırlamaktadırlar (Elias, 1963: 10). Örneğin; demokrasiyi ve insan haklarını üçüncü dünyaya getiren Batı toplumları, bu bölgelere kendi insanların yerleşimini ve haklarının yasalarla korunmasını sağlamışlardır.

Siyasi yetersizliğin ortaya çıkışı, dış güçlerin ülke iç işlerine müdahalesiyle gündeme gelmeye başlar. Dışa bağımlılık çerçevesinde gelişen siyasi yetersizlik, siyasi istikrarsızlığı, halkın yönetime duyduğu güvensizliği, rüşvet ve bütçenin bireysel olarak kullanımını, sistemi kendi ve çevresi lehine kullanmaya çalışanları (Spiro, 1962: 103), uyuşturucu, alkol, ruhsatsız silah alım ve satımının artışı ve sonunda ülkeyi oluşturan toplumların birbiri ile çatışmasını doğurur (Sambanis, 2001).

Özellikle Batı tarafından suni olarak sınırları çizilerek oluşturulan Üçüncü Dünya ülkelerinden Afrika kıta ülkeleri (Delf, 1961: 30) örnek verildiğinde; gerek kozmopolit yapısı, ekonomik yetersizliği ve dışa bağımlılığı, eğitimsizliği, coğrafi koşullarının yetersizliği ve halkın bu coğrafyayı kullanamaması gerekse de siyasi yapısının yetersizliği ve dışa bağımlılığı savunduğumuz tezin taşlarını yerlerine oturtmaktadır.

Batı toplumları tarafından suni olarak çizilen sınırlara sahip Afrika kıtası, günümüzde de suni teneffüs yoluyla ayakta tutulmaktadır. Batı, bu suni teneffüsü kestiğinde (yine kendi çıkarları doğrultusunda), Afrika can çekişmekte ve yokluklar sebebiyle kendi içinde birbirine düşmektedir. Bu durumların ortaya çıkışını sağlayan Batı, daha sonra kanlı çatışmaları durdurmak, insani müdahalede bulunmak ve insan haklarını koruyarak yardımlar yapmak şeklinde adil ve uluslararası sistemin koruyucusu rolünü üstlenmektedir (Fox, 2003: 120-121). Hem kendi çıkarlarını

maksimize eden Batı, diğer yandan da istediği netice olan “ağabey” rolünü başarıyla tamamlamış olmaktadır.

Uluslararası sistemin neresinde olursa olsun, hangi ideolojik pencereden dünyaya bakarsa baksın, küreselleştirilen dünya da her devlet, kendi siyasi sürecine bırakıldığında olumlu sonuç verecektir. Kendi haline bırakma; iç işlerine karışmama, ekonomik ambargolar uygulamama ve o ülkeyi sömürmeme olarak algılanmalıdır ki, günümüz kapitalist ve serbest piyasa ekonomisine sahip uluslararası sisteminde bu talebin sonuç vermesi imkansızdır. Dolayısıyla Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşatılan iç savaşlarının da durması imkansızdır.

3.1.5. Coğrafi Koşulların Yetersizliği

Bir ülkedeki yer altı ve yer üstü kaynakları ile ülkenin dünya üzerinde bulunduğu konumu, o ülkenin coğrafi zenginliğini ve jeopolitik değerini oluşturur (Arı, 2002: 214-233). Bu coğrafi koşulların yetersiz olmasının iki önemli sebebi vardır. Bunlardan ilki, gerçekten kurak bir iklim ve su sıkıntısı çeken bir ülkedir. (Lofchie, 1971: 5) İkincisi ise, coğrafi yetersizliği sebebiyle sıkıntı çeken ülkeye bir de küreselleşme adı altında müdahale eden gelişmiş ülkelerin, bu yetersiz coğrafyanın hammaddelerini ucuza alıp, işlenmiş hallerini tekrar kendilerine satmasıdır.

Dünyanın bir çok yerinden bu sömürüye örnekler verilebilir. Özellikle sömürünün en çok yaşandığı Afrika’da halk tarafından yetiştirilen mallar, Batı’da işlenip, tekrar pazar konumunda olan bölgeye satılmaktadır (Commonwealth Secretariat Documents, 1961: 65). Bu süreç tarih boyunca hep aynı şekilde sürmüştür. Fakat dikkate alınmayan bir unsur artık ne Batı ne de Dünya göz ardı edememektedir. Sömürülen Afrika’da susuzluk ve kuraklığın yanı sıra açlık ve açlık yüzünden meydana gelen ölümler (<http://users.erols.com>), coğrafi koşulların yetersizliği sebebiyle, ülkelerin geri kalan ekonomilerinden sağlık giderlerine pay ayıramaması ve giderek artan ve tüm dünyaya yayılan AIDS, HIV (World Bank Documents, 1994: 211) gibi hastalıkların varlığı, ortalama insan ömrünün azalması ve çocuk ölümlerinin artışı hem kıta ülkelerinin hem de uluslararası sistemdeki tüm ülkelerin gündemini oluşturmaktadır.

Geri kalmış ülkeleri, sonucunu düşünmeden sadece kendi çıkarlarını maksimum kılmak için bu ülkelerin tüm kaynaklarını sömürmek uzun vadede tüm dünyaya zarar verdiği gibi büyük güçlerin kendilerine de zarar vermektedir. Ekonomik, siyasi, sosyal ya da askeri olarak uluslararası sistemi kendi çıkarları doğrultusunda kullanırken, akılcı hareket edip ileride ortaya çıkabilecek sorunları da görmek gerekmektedir. Bu sorunların günümüzde artık büyük güçlerin kontrolünden çıktığı görülmektedir.

Coğrafi koşulların iyi değerlendirilmesi, geri kalmış ülke liderlerinin kalitesini gösterirken (Mackenzie ve Robinson, 1961: 479), aynı zamanda uluslararası sisteme hakim süper güçlerin liderlik vasıflarını da ortaya koymaktadır. Çünkü süper güçlerin liderleri, geri kalmış ülkelerin, siyasetlerine, ekonomilerine ve coğrafyalarını kullanmalarına müdahale etmektedir. Eğer bu coğrafi koşullar uygun olarak değerlendirilemezse, ülkede ortaya çıkacak olan açlık, susuzluk ve hastalıklar için yine büyük güçler yardım etmek zorunda kalacaklardır. Bu yardımları, sömürürken kullandıkları uluslararası örgütler aracılığıyla yapacaklardır (Amsden, 1971: 37).

Geri kalmış ülkelerde yaşanan açlık, susuzluk ve hastalık kozmopolit yapıya sahip bu ülkelerin halklarının birbirleriyle mücadele etmelerine neden olacaktır. Çünkü açlık, susuzluk ve hastalık, insanların birincil nitelikteki ihtiyaçlarını oluşturur. Eğer bunlar karşılanmazsa insanoğlu, hayatta kalabilmek için diğerlerinin elinde olanı almak pahasına mücadele eder. Dolayısıyla da bu olumsuzlukların yaşandığı coğrafya da bir veya bir çok savaşın patlak vermesi kuvvetle muhtemeldir.

3.2. Kenya'daki İç Savaşın Nedenleri

Afrika kıtası yüzyıllardır Batı toplumlarına hizmet vermiş halkların bugün ekonomik, siyasi, sosyal yetersizlikler sebebiyle iç savaşların yaşandığı bir bölgedir (Telewa, 2004). Yaşanan iç savaşların nedenleri kolonicilik döneminin milad alınmasını gerektirmektedir. Tartışmaların en yoğun olduğu bölge olan Doğu Afrika ya da Sahra altı bölgesinde Uganda, Sudan, Etiyopya, Somali, Tanzanya ve Kenya bulunmaktadır. Bu ülkelerde yaşanan iç savaşlarını birbirinden ayırmak çok güçtür (Ajulu, 2001: 34). Çünkü Afrika kıtası halkı kabilelerden oluşmakta ve aynı kabileye mensup üyeler farklı ülkelerde ikamet etmektedirler. Kabileler arası bir sorun veya

çatışma yaşandığında da farklı ülkelerde yaşayan aynı kabile üyeleri bu farklı ülkelerin de çatışmalara katılmalarına neden olmaktadır.

Doğu Afrika'daki krizlerin en büyüğü günümüzde yaşanan "Great Lakes Bölgesi" krizidir (BBC News, 2004). Bölgede gerçekleştirilmesi gereken düzenlemenin merkezi Kenya olmalıdır. Çünkü Kenya Doğu Afrika ülkeleri arasında gerek dış ilişkilerinde gerek ekonomi alanında en gelişmiş ülkedir (Ajulu, 2001: 34-35).

Bağımsızlığı sonrası Kenya, Great Lakes bölgesi krizinden başka kendi içinde de ekonomik, siyasi, sosyal sorunlar yaşamakta ve bu sorunlar yumağı Kenya'yı gittikçe bir iç savaşın eşiğine getirmektedir. Kenya'nın bölgede ve kendi içinde yaşadığı sorunlar ve iç savaş sinyallerinin nedenlerini birbirinden net çizgilerle ayırmak mümkün değildir. Genelde birbiri içine geçmiş olan Kenya iç savaşındaki nedenleri başlıklar halinde ele alacağız. Daha sonra da ele alınan nedenleri tarihteki yerlerine oturtacağız.

3.2.1. Ekonomik Yetersizlik ve Dışa Bağımlılık

Kenya ekonomisi monopol bir yapıdadır. Uluslararası sistemde olduğu gibi Kenya ekonomisinde ülke güvenliği, iç ve dış siyasetin oluşumunda en temel faktördür. Uluslararası perspektiften bakıldığında Kenya, gelişmemiş ya da geri kalmış ülkeler statüsündedir (World Bank Documents, 1994: xvii-xviii). Afrika kıtası olarak bakıldığında ise Doğu Afrika bölümüne dahil olan Kenya, Kuzey Afrika ülkelerine göre kötü bir ekonomik yapı sergilerken, müdahil olduğu Doğu Afrika ülkeleri arasında gelişmiş ilk üç ülkeden biridir. Diğerleri; Tanzania ve Uganda'dır (<http://www.allafrica.com>).

Kenya Cumhuriyeti, kendi kaynaklarını kullanamamakta ve ülke elitleri tarafından bireysel çıkarlar için kullanılmaktadır (Currey, 1999: 108). Bu kullanımlar zaman içinde ortaya çıkmakta ve halkın isyanlarına neden olmaktadır. Bağımsızlığından beri Kenya özellikle politik elit tarafından çeşitli yolsuzluklarla sömürülmektedir. Moi hükümeti döneminde artış gösteren bu yolsuzluklar Goldenberg skandalından dönemin Dışişleri Bakanı Ouko'nun öldürülmesine (Barasa, 2005) kadar uzanmıştır.

Halkın KANU hükümetini 2002 seçimlerinde cezalandırıp koalisyon hükümeti olan NARC'ı seçmesiyle hem kırk yıllık KANU egemenliğine ve kemikleşmiş

kadrolarına son verilmiş hem de Kenya için ekonomik ve siyasi yeni bir sayfa açılmıştır.

1990 öncesi altın ve elmas ihracatı Kenya ekonomisine önemli katkıda bulunmaktaydı. Moi'nin iktidar olduğu bu dönemde 2002 seçimlerinde hükümetin başına geçen Kibaki ise ikinci başkandı (Munene, 2004). 1990-1993 yılları arasında meydana gelen ve Kenya hazinesine 600 milyon dolarlık zarar veren Goldenberg skandalı ancak büyük soruşturmalar sonrası 2004 yılında sonuçlanmıştır. Dönemin başkanı Dannel Arap Moi, altın ve elmasların tekrar ihrac edilmiş gibi gösterilip hazineden para almakla suçlanmıştır. Fakat ne Moi ne de yardımcısı Kamlesh Pattni cezalandırılmamıştır (Mwakuru, 2004). Politik pluralizmin başarısıyla demokratik bir şekilde seçimleri kazanan Moi hükümeti, ekonomik olarak ciddi işleri yağmalamakla ve kuşkulu kontratlar yapmakla suçlanmıştır. Bu kontratlar hükümet kanalıyla yapılmakta ve kontratlar için ödemeler ise ithalat giderlerinin ödenmemesine yol açmaktaydı. Devlet arazileri hükümetin dostu olan iş adamlarına, danışmanlık firmalarına faiz fiyatlara satılmaktaydı. Bunlardan biri olan uluslararası Goldenberg firması, iş adamı ve dönemin bakanı Kamlesh Pattni'nin idi. 51.5 milyar Kenya şilinini altın ve elmas ihracatının tekrar yapıldığını göstererek kişisel hesaplarına geçiren Pattni aynı zamanda Moi'nin sağ koluydu. Moi döneminde yönetim eliti ve desteklediği sınıf yağmur yağarken kúpünü dolduruyorlardı. Dolayısıyla da Parlamento Kamu Hesapları Komitesi (1998) 1994-1996 hesap dönemini 1.500 milyar şilin açıkla kapadı. Yağmalamaya tepkiler artınca Moi ve grubu, demokratikleşme şemsiyesi altında kişisel güvenlikleri ve maddi zenginlikleri için çalışmalarını hızlandırdılar. Yönetimden kendilerine karşı gelenleri de bir bir ortadan kaldırdılar (Ajulu, 2001: 18-20).

Goldenberg skandalının mimarı olarak gösterilen Pattni'nin Moi hükümetinin Dışişleri Bakanı Robert Ouko'nun da ölümünden sorumlu olan isimler arasında yer aldığı belirtilmektedir. Ouko'ya düzenlenen suikastin temelinde, dönemin kabine bakanları olan George Biwoltt ve Nicholas Saitoti'nin kendi firmalarına rakip olan Kisumu Pekmez fabrikasının oluşumuna Ouko'nun onay vermesine karşı çıkmaları ve Ouko'nun Kisumuların desteğini almasını kıskanmaları yatmaktaydı. Fakat bu

olumsuz gelişmeler hükümet içindeki bireysel çıkarlarla mücadele eden Dr. Ouko'yu durdurmamış ve ülke çıkarları için kararından vazgeçirememiştir (Orlale, 2004).

Kenya'nın bağımsızlık sonrası yolsuzlukları daha çok Moi hükümeti döneminde gerçekleşmiştir. Moi dönemi yolsuzluklarının en önemli gelişmesi ise Moi'nin oğlunun ortak olduğu Simba Havayolları ihaleleridir. Raymond Moi, babasının iktidar olduğu dönemde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından banka hesapları dondurulan Sanjivan Ruprah ile Simba Havayollarını almıştır. Ruprah Birleşmiş Milletler tarafından El Kaide ve Usama Bin Ladin'e de destek vermekle suçlanan Rus asıllı Victor Bout ile de iş yapmaktaydı (Okwembah ve Wabala, 2004). Ulusal ve uluslararası suçlularla işbirliği ve iş ortaklığı yapan oğul. Moi, baba Moi'nin döneminin en iyi yansımasıdır.

1964'te bağımsızlığını kazanan Kenya Cumhuriyeti, kolonicilik dönemini ve kolonicilik dönemi sıkıntılarını geride bırakmamış, "eski düzen, yeni sistem" dahilinde demokrasi perdesi arkasında oynamaya devam etmiştir. 1990'lara kadar İngiltere, Kenya ekonomisini gerek siyasi baskılarla gerek uluslararası örgütler ve şirketlerle kontrol altında tutmuştur. Sadece kontrol altında tutmamış, aynı zamanda ülke coğrafyasını da İngiltere lehine kullanmıştır. Bu konuda somut örnekleri IMF ve Dünya Bankası verilerinden elde etmek mümkün değildir. Ancak Kenya özgür basını İngiliz sömürülerine ışık tutmaktadır.

Bir taraftan Kenya coğrafyasını sömüren İngiltere, soğuk savaş sonrası ABD ile birlikte hareket ederek bölge çatışmalarını destekleyici silah hibeleri gibi girişimlerde bulunmaktadır. ABD barış gücünün ifadelerine göre Somali polisine 1994'teki görevleri dönüşü 5000 M16 ve 5000 tabanca hibe etmişlerdir. Bölgede daha çok AK47 ve M16 silahları mevcuttur ve bu silahların çoğunun savaşan milis grupları ve suçlulardan olduğu bilinmektedir. Ayrıca Kenya'nın Sudan sınırında ve Kuzey Uganda ile Kuzey Batı Kenya'da özel satıcılardan çok rahat bir şekilde 50 dolardan daha ucuza ya da iki tanker su karşılığında bir kalaşnikof (AK47) silah alınabilmektedir (Ajulu, 2001: 7-8).

İngiltere'nin ve ABD'nin Kenya coğrafyasını sömürdüğüünün en açık örneğini Kenya ihracatına bakarak elde etmek mümkündür. Kenya 1980'den beri büyük oranda ticari açık vermektedir ve tüm Doğu Afrika'da olduğu gibi üretim fazlası bulunmaktadır.

2002 yılı verilerine göre Kenya ithalatı toplam 3.1 milyar dolar iken ihracatı toplam 1 milyar dolardır. Bu ticari açığı ithal ve ihrac ettiği ürünleri dikkate alarak da irdelenmek mümkündür. Kenya'nın başlıca ithal ürünleri; endüstriyel hammaddeler, ham petrol, makine aksamı ve diğer ekipmanlar gibi pahalı mallar iken, başlıca ihrac ürünleri; çay, kahve, bahçe ürünleri, petrol ürünleri, çimento, soda külü, pireotu (böcek ilacı yapımında kullanılır) gibi ucuz mallardır. Genelde Birleşik Arap Emirlikleri, ABD, Suudi Arabistan, Britanya ve Güney Afrika'dan ithalat yapan Kenya, Uganda, Britanya, Hollanda, Pakistan ve ABD'ye ihracat yapmaktadır (<http://Encarta.msn.com>).

Uluslararası örgütler ve uluslararası şirketleri⁵ kullanarak İngiliz ve ABD emperyal sömürüsüne ise kolonicilik döneminden itibaren Comonwealth (Milletler Topluluğu) ve günümüzde de IMF ve Dünya Bankası'nın uyguladığı planlar örnek gösterilebilir (Amsden, 1970: 116-119).

Kolonicilik döneminde İngiltere, bölgeye yerleştirdiği çoğu İngiliz olan Batılı beyaz çiftçiler aracılığıyla Kenya'nın yerli halkını ekonomik yönden sömürmüştür. "Kipande" olarak bilinen ve her Kenyalı işçinin boynuna takması zorunlu olduğu yerlilerin kayıt yasası (günümüzde Halkı Kaydetme ve Kimliklendirme Yasası) Kenyalı işçilerin ülkede kalıp çalışmalarını şart koşuyordu. Mau Mau isyanına ve iç savaşa ortam hazırlayan gelişmeler ülke halkının sabrını zorluyordu. Ancak Mau Mau isyanı sonrası kaldırılan Kipande, sömürünün son sembolüydü (Middleton, 1965: 356). Kenyalıların ülkede kalmalarını ve yüksek olan "kafa vergilerini" ödemeye zorlayan bu sistem 1904-1911 yılları arasında Maasileri topraklarından etmiş ve bu yurtsuzlaştırma bir anlaşmaya bağlanmıştır. 11.000 Massai üyesi ve 11 milyon çiftlik hayvanı, sadece 48 yerleşimci için yerlerinden edilmişlerdir. Dolayısıyla da ülke ekonomisi bu sömürüden olumsuz olarak etkilenmiştir. O dönemde Afrika'da bir çok ekonomik kural uygulanıyordu. Afrika ürünlerini ve Afrika çiftlik hayvanlarını ele alan bu kuralların da temelinde ilk alanın olur prensibi yani sömürü yarışının galibiyeti kuralı geçerliydi (Maina, 1997). Kolonicilik

⁵ 1970'lerde Avrupalı Mitchell Cotts, Mackenzie Dalgety, Bauman şirketleri ve daha sonra da Karkir Birliği, Freston, United Steel, Del Monte, Mitsui, Nomura, Schweppes, Inchcape, Lonrho gibi firmalar Kenya'ya sermayesi ile birlikte geldi.

döneminde alınan vergiler tablo ile ifade edildiğinde Kenya halkının mağduriyeti daha net olarak anlaşılmaktadır.

Tablo 3.1. 1920-1923 Yılları Arası Yerli Kenyalıların Ekonomik Mağduriyetinin Göstergesi

Kayıtlı olan Afrikalı işçiler	(yaklaşık) 145.000
Afrikalılara ödenen yıllık ücret	(yaklaşık) £1.000.000
Doğrudan ve dolaylı olarak Afrikalılardan alınan vergiler (1920-1923)	(yaklaşık) £750.000
Afrikalılardan alınan vergilerin yıllık net geliri	(yaklaşık) £250.000

Kaynak: Leys, 1974: 32

1920'lerde bir Kenyalının aldığı aylık ücret 10 Kenya şilini iken ödediği "kelle vergisi" yıllık 20 şilindi ve bir aile en az üç kişiden oluşuyordu. Dönemin şartlarına göre yerli Kenyalılar hem yurtlarından edilmişlerdi hem de kendi ülkelerinde köle gibi kullanılıyorlardı (Delf, 1961: 58).

Kenya halkı bağımsızlık sonrası ekonomisini yerleşimcilere daha fazla kaptırıyor ve gittikçe daha da köleleşiyordu (Pennock, 1964: 1-4).

Tablo 3.2. Afrikalı İşçilerin Kişi Başına Düşen Maaş ve Ücretleri, Kırsal Kesimde Yaşayan Ailelerin Sayısı ve 1969 Yılındaki Ekonomik Durumu

İşçilerin Kişi Başına Düşen Maaş ve Ücretleri		Kırsal Kesimde Yaşayan Ailelerin Sayısı ve Ekonomik Durumları	
Maaşlar			
İşçilerin Ücretleri	50.000		
Kentlerde-£300 üzerinde alanlar	15.000 kişi	“Zenginler”	225.000
Kentlerde-£100-£300 alanlar	150.000 kişi		
Kırsal Kesimde-£100-300 (Tarım dışı hizmetlerde, vs...) alanlar	100.000 kişi	“Orta Sınıf”	250.000
Kentlerde-£60-£100 alanlar	95.000 kişi	“Fakirler”	620.000
Kırsal Kesimde-£60-£100 (Malikhane ve Büyük Çiftliklerde) alanlar	180.000 kişi		
Kentlerde-£60 altında alanlar	45.000 kişi		
Kırsal Kesimde-£60 altında (Tarım dışı hizmetlerde) alanlar	80.000 kişi	“Yurtsuzlar”	300.000
Kırsal Kesimde-£60 altında (Kiralananmış Yerlerde) alanlar	475.000 kişi		
Sonuç	1.190.000	Sonuç	1.639.000

Bu tabloya göre 1960'lardaki kentlerdeki özel sektör işçileri yıllık £300 üzerinde ücret alırken kırsal kesimde yaşayan ve kişi başına yıllık 20 şilin ödeyen Kenyalı köylüler Avrupalı yerleşimcilerin kiraladıkları ve daha sonra da satın aldıkları Highlands (Dağlık kesimler) bölgesinde yıllık £60 altında ücret alıyorlardı. Kırsal kesim ve kentsel kesim arasındaki bu ekonomik uçurum Avrupalı yerleşimcilerin yanı sıra şehirli Kenyalılara karşı bir tavır alınmasına da neden olmuştur (Leys, 1972: 178-179).

Kolonicilik döneminde Kenya halkı bir taraftan İngiltere'ye ve yerleşimcilere karşı tavır alırken bir taraftan da İngiltere ile işbirliği yapan Kikuyu ve Massai kabilelerinden olan bazı gruplara da tepki göstermekteydiler (Delf, 1961: 56). Kolonicilik döneminden bağımsızlık dönemine gelinceye kadar Kenya ekonomisi hiçbir gelişme kaydedememiştir. Bağımsızlık sonrası ise Kenya hükümetleri, ekonomiye eğilmeye çalışmış fakat dış güçler ve iç istikrarsızlık sebebiyle başarı sağlayamamışlardır.

Kolonicilik döneminde beyaz yerleşimcilerin kölesi durumuna gelen Kenya halkı kolonicilik sonrası gelen bağımsızlıkla beraber, İngiltere tarafından yapılan iyileştirme planlarına maruz kalmışlardır. Bu iyileştirme planlarının ne oranda Kenya ekonomisini iyileştirdiği ise tartışılır konumdadır (Yudelman, 1964:1-25). Çünkü yapılan ekonomik reform ve yerleşim planları, radikal ekonomik değişiklikler olmadan da politik bağımsızlığın mümkün olabileceğini göstermektedir (Harbeson, 1971: 231-252).

Avrupalı yerleşimciler, Kenya'nın İngiltere sömürüsü olduğundan itibaren bölgeye yavaş yavaş yerleşmeye başlamışlardır. Yerleşimciler, 1940'larda kiraladıkları ve zamanla sahip oldukları çiftliklerden İngiltere desteğiyle, yerli halkın geçebilmesi için "geçiş izni" şartı getirdiler. Bu baskı özellikle Kikuyuların yaşadıkları bölgelerde yoğundu (Sorrenson, 1967: 40-45). Avrupalı yerleşimciler yaptıklarının farkında oldukları için güvenliklerinin tehlikede olduğunu da biliyorlardı. Kikuyular ve diğer kabileler de baskılardan dolayı 1952'deki Mau Mau isyanına destek oldular hatta bizzat katıldılar. Ekim 1953'te bu karışıklığı düzeltmek için Afrika Tarımını Geliştirmek için Yoğunlaştırılmış Plan hazırlandı. Bu plan, yerlerinden edilmiş- özellikle Kikuyuların- yeniden yerleşimini öngörüyordu. 1956'da plan uygulandı

(Lawrance Report, 1966, Table B). Planın uygulanabilmesi için 14 Nisan 1961'de Nairobi hükümeti IBRD ile Washington'da Kredi Anlaşması imzaladı (Harbeson, 1973: 214). Daha sonra bu program Meru, Embu, Nandi ve Baringo'ya yayıldı. 1965'te ise tüm eyaletlerde uygulandı (Lawrance Report, 1966, Table B).

Uygulanan planlar, tarıma dayanan Kenya ekonomisini iyileştirip halkını refaha kavuşturmak yerine ülke ekonomisini daha da zor duruma düşürmüştür. İngiltere bu doğrultuda amaçlarına ulaşmış ve Kenya'yı ekonomik olarak kendisine bağımsızlık sonrası da bağlamıştır. Uluslararası sistemdeki ideolojiler ya da rejimler ne olursa olsun üçüncü dünya ülkelerinden biri olan Kenya, Avrupa tarafından sömürülmeye devam etmektedir.

İlk olarak Kenya'ya uygulanmak istenen plan Swrynnerton Planı olmuştur. Bu plan, hem halkın rehabilitasyonuna tabi tutularak yerleşimini hem de toprak reformlarını içermekteydi. Fakat plan başarısızlıkla sonuçlanarak rehabilitasyon merkezleri adeta birer eziyet kampına dönüşmüşlerdi. Sonraki süreçte yapılan Kenya'ya yardım ve halkın yerleşimi planlarını içeren İyileştirme Planları, Swrynnerton Planı'ndan çok farklı olmasına rağmen, uluslararası sistemde büyük yankı uyandırmadığı için uygulanmaya devam ettirilmişlerdir (Elkins, 2000: 13-14).

Tablo 3.3. İyileştirme Planları

Yardım Planları		Yerleşim Planları (Leys, 1974: 73-83)	
IBRD/CDC	IBRD/CDC Yeoman Planı, mülk sahibi zengin Kenyalılara hizmet ediyordu.		İlk yerleşim planı 1960'daki Harambee Planı'dır. Bu plan 1969-1970'de 17.000 ailelik alana 450 aileyi yerleştirmek için kullanılmıştır. İkinci plan Ocak 1961'de £7.5 milyon harcanarak (Britanya, Dünya Bankası, commonwealth ödenekleriyle Afrikan Ülke Birliği tarafından) (Wasserman, 1973: 111) 1800 küçük çiftçiyi çiftliklere yerleştirmiş ve kişi başına £250 ödenmiştir. 1962 programında

Yeoman Planı	Halbuki işsiz ve yurtsuz Afrikalılara yardım etmesi gerekiyordu.	1960-1969 Milyon Akre Planı	Akreler "alçak yoğunlukta" (180.000 akrelik alanlar) ve "yüksek yoğunlukta" (987.000 akrelik alanlar) olarak ikiye ayrılmıştır. Planlar dahilinde tahliye edilen Avrupalılar 1965'te 90 kişi, 1966'da 2, 1966-1968 arasında 66, 1968-1969 arasında 14 kişi idi.
IBRD/CDC Köylü Planı	Yeni Plan bünyesinde uygulanmıştır.	1969-1970 Gelişme Planı	Köylü tarımına destek olundu. Bunun için 1.5 milyon akrelik alan ayrıldı.
IBRD/CDC Yeni Planı	15.000 fakir ve yurtsuz Afrikalı aileyi yerleştirme planı olarak bilinen plan 30.000 işsiz aileye de iş imkanı sunmuştur. (İngiltere hükümeti tarafından) Plan Milyon Akre Planı ile paralel gerçekleştirilmiştir	1970-1974 Gelişme Planı	500.000'den fazla Afrikalı eski karışık tarım yapılan Avrupalı çiftliklere yerleştirildi (Development Plan, 1969: 207). Sadece 1970'de 35.401 aile ve daha sonra da 18.000 aile plan çerçevesinde yerleştirildi (Economic Survey, 1971: 76). Hükümet borçlarını ödeyemez duruma geldi ve İngiliz hükümetiyle müzakere yapıldı. Bu müzakere sonucunda bir borç ödeme çizelgesi hazırlandı. Milyon Akre Planları'nın sonucusu olan 1970-1974 Planı borç ödeme planına dönüştü.

Uygulanan Milyon Akre Planı, kozmopolit yapılı Kenya'daki bölgelere ve tarım reformuna göre daha detaylı incelendiğinde yüksek yoğunlukta ve düşük yoğunlukta planların istenilen neticeleri vermediği görülmektedir.

Tablo 3.4. 1960-1969 Yerleşim Planı ve Tarım Reformu

Bölgeler	Etnik Gruplar	Çiftlik Programı	Uygulanan Yerleşim Planı	Planın Başlama Tarihi	Bütçe Net Geliri (şilin)
Cherangani	intertribal	t, c, d	LD	-	-

Kabisi	Baluhya	m, b, si, d	HD	Eylül 1963	500-800
Kabuyefwe	Baluhya	m, b, si, d	HD	Mart 1964	500-800
Mautuma	Baluhya	m, d, si	HD	Mart 1963	500-800
Lumukanda	Baluhya	m, d, si	HD	Eylül 1963	500-800
Ndalat	Nandi	m, d	HD	Eylül 1962	500-800
Elgeyo Sınırı	Elgeyo	m, py, d	HD	Eylül 1962	800
Lessos	Nandi	py, d, m	LD	Mart 1964	2,000
Ainabkoi doğusu	Elgeyo, Tugen	py, d, sh, po	LD	Eylül 1962	2,000
Songhor	Luo	su, d	HD	-	-
Muhoroni	Luo	su, m, d	LD	-	-
Sotik doğusu	Kipsigis	m, pf, d, c	HD	Mart 1963	800-1,400
Manga	Kisii	py, pf, d, t	HD	Mart 1964	800-1,400
Gelegele	Kipsigis	m, pf, d	LD	Mart-Eylül 1962	2,000
Koyet	Kipsigis	m, pf, d	LD	Mart-Eylül 1962	2,000
Lietego	Kisii	m, pf, d	LD	Mart 1962	2,000

Perkerra	Tugen	py, c, m, d	HD	-	-
Sabatia	Tugen	py, c, d	HD	Mart 1963	800
Passenga	Kikuyu	py, d, sh	LD	Haziran 1963	2,000
Silanga	Kikuyu	py, d, sh	LD	Haziran 1963	2,000
Kipipiri	Kikuyu	py, po, d, sh	HD	Haziran 1962	500
Mawingo	Kikuyu	py, po, d, sh	HD	Aralık 1963	500-800
Nadarasi	Kikuyu	py, d, sh	HD	Aralık 1963	500-800
Kitiri	Kikuyu	py, po, d, sh	HD	Aralık 1963	500-800
Tulaga	Kikuyu	py, po, d, sh	HD	Aralık 1963	500-800
Karati	Kikuyu	py, d, sh	HD	Aralık 1963	500-800
Güney Kinangop	Kikuyu	py, d, sh, po	HD	Haziran 1963	500-800
Endarasha	Kikuyu	py, m, d, sh	HD	Aralık 1962	500-1,400
Naro Moru	Kikuyu	py, w, d	HD	Aralık 1962	500-800
Uaso Nyiro	Kikuyu	py, w, d, m	HD	Aralık 1963	500-1,400
Mua Hills	Kamba	m, c, d, b	HD	Eylül 1962	500-1,400

Kaynak: Harbeson, 1973: 266-267

LD: Düşük yoğunluk planı

b: fasulye, c: kahve, d: mandıra,

m: mısır,

HD: Yüksek yoğunluk planı

pf: tropikal meyveler, po: patates,

py: pireotu, sh: koyun, si: sisal, su:

şeker,

t: çay, w: buğday

Bölgesel olarak 1960-1969 yılları arasında uygulanan yerleştirme planları hem güvenlik endişesi olan Kenya halkını düzenli bir şekilde yerleştirmeyi hem de tarıma dayalı ekonomi için önemli kalkınma planları uygulayarak tarımdan maksimum faydayı elde etmeyi amaçlamıştır. Fakat alınan dış borçlar zamanla ödenemez duruma gelmiş ve planların içeriğine borçların ödenmesi sorunu da eklenmiştir (Leys, 1974: 100-102). Borçların ödenebilmesi için yapılan programlar günümüzde de Kenya'yı dış ticarete bağımlı hale getirmiştir.

Ekonomisinin yıllardır geri kalmış ve sömürülmüş olması Kenya halkını süreç içerisinde isyan etmeye yöneltmiştir (Shafer, 1972: 3-4). Kendisini bir iç savaşın içinde bulan Kenya halkı, sürmekte olan Dünya Bankası ve IMF'nin uyguladığı iyileştirme politikalarının gerçekten de kendi lehlerine olmasını ümit etmektedirler.

Yoksulluk, açlık ve hastalıkların temel kaynağı olan ekonomik yetersizlik ve geri kalmışlık Kenya'yı daha da uluslararası süper güçlerin güdümüne sokmaktadır. Uluslararası süper güçlerin yapması gereken ise kendi çıkarlarını da uzun vadeli olarak hesaplayıp Kenya halkını da gözetilen iyileştirme planları uygulamasıdır.

Dünya Bankası verilerine göre üçüncü dünya ülkeleri kategorisinde yer alan Kenya, 1987-1991 verilerine göre coğrafi sınıflandırmaya tabi tutulduğunda sahra altı ülkelerinden ve analitik olarak gruplandırıldığında, esnek yapılı ve düşük gelirli ülkeler kategorisinde yer almaktadır (World Bank Documents, 1994: xvii-xviii). Teknolojik olarak gelişme sağlaması günümüz koşullarında imkansız görünmektedir, fakat güvenliğini kendisi sağlayabilir ve yolsuzluklara da engel olarak ekonomisinin iyileşmesine etki eden bu faktörleri kendi kontrolüne almaya çalışabilir (Ndeti, 1975: 46).

Kenya, tüm uluslararası sistemde olduğu gibi büyük güçlerin kontrolüne askeri güç kullanılarak değil, ekonomik güç kullanılarak girmiştir. Ekonomik gücün Kenya üzerindeki kullanımı da küreselleşme, modernizasyon, ekonomik liberalleşme, serbest piyasa ekonomisine geçiş, demokratik düzen kavramları dahilinde gerçekleşmektedir.

ABD ve İngiltere başta olmak üzere Batı ülkeleri, Kenya'ya ve Kenya ekonomisine entegre olurken şirketleri ve sattığı mallarla kendi kültürel yapılarını, yaşam tarzlarını da bölgeye ve Kenya'ya empoze etmektedirler. Bir Mc Donald's Kenya'da ABD tarzı fastfood yiyecek alışkanlığını yerleştirirken, jeans reklamları ve satışı da Kenya halkını yerel kıyafetlerinden modern Batılı kıyafetler giymeye yönlendirmektedir. Kenya hakkında yazılan kitapların bile çoğu Batılı yazarlar tarafından yazılıp Batı'daki yayınevlerinde basılmaktadır. Dolayısıyla da kendileri lehine yorumlar yapmaktadırlar (Elias, 1963: 10-23).

İngiltere ve ABD'nin Kenya'daki hedefi demokrasi ortamıyla birlikte sadece isim değiştirmiş; önce istenilen model olmak, monopol bir yatırımcı olmak, teknoloji getirmek, ülkede kendisini destekleyen lordlar sınıfı yerine eğitimli bir elit oluşturmak yoluyla serbest piyasa düzeninde sömürüyü gerçekleştirmek olmuştur (Leys, 1974: 13).

Kenya ekonomisi her yönüyle dış güçlerin kontrolindedir. Oluşturulan eğitimli elitlerle iç siyaset destekli olan bu kontrol, yüzyıllar boyunca sürmeye devam edecek, Kenya'nın ekonomisini sömürmeye devam edecektir.

3.2.2. Toplumun Kozmopolit Yapısı

Kenya halkı kırk ayrı kabileden oluşurken genelde Kikuyu ve Kalenjin kabilelerinin egemenliğindedir (The East African, 2004). Kozmopolit bir yapıya sahip olan Kenya, diğer Afrika ülkelerinin yaşadığı sorunlarla yüz yüzedir. Dış güçlerin siyaset ve ekonomide söz sahibi olması sebebiyle Kenya halkı kolaylıkla kışkırtılabilmektedir (Carter ve Brown, 1958: 10-14).

Mau Mau isyanının nedenlerine bakıldığında Kenya'nın demografik yapısının çeşitlilik göstermesinin bir iç savaş ortamını hazırlamada siyasi ve ekonomik yetersizlik ile dışa bağımlılığa yardımcı olduğunu görmekteyiz.

Mau Mau İsyanının Sebepleri (<http://www.kenyaweb.com>) :

- İngiliz koloni hükümeti, Kenya'yı yönetemiyor, halkın ekonomik ve sosyal problemlerini çözemiyordu.
- İngiliz koloni kuralları koşulsuz ve katı olarak işliyor ve halka zulmediliyordu.
- Kenya halkı, yabancılaştırma çabalarına tepki olarak nasyonalizmi benimsedi ve bu doğrultuda kendilerine zulmedenlere karşı örgütlenmeye başladılar.
- Batılı yerleşimcilerin Kenya yerlilerini yurtsuz bırakmaları ve bu adaletsizliği yasalara bağlayarak sürekli kılmaları halkı kızdırmaktaydı.
- Yerleşimcilerin Kenya halkını yurtsuz bırakmaları ve bunu yasalasturmalarının yanında kendi çiftliklerinde düşük ücretler alarak ve yüksek vergiler ödeyerek köle gibi yaşamaya mecbur bırakmaları kozmopolit yapıdaki Kenya'yı dış güçlere karşı kızdırttı⁶ (Delf, 1961: 55).

-Kırk etnik gruptan oluşan Kenya halkı, dış güçlere karşı tepki gösterirken, kendi içindeki gruplardan İngilizlerle birlikte olanlara karşı da harekete geçtiler.

İngiliz hükümeti, Kenya halklarını birbirine düşürerek sosyal yaşamı da “kontrollü istikrarsızlık” temelinde elinde tutmayı hedefliyordu. Fakat milliyetçiliğin ve sosyalizmin, İngiliz sömürüsü, eşitsiz ve adaletsiz hareketine karşı Kenya'da tırmanış göstermesi İngiltere hükümetini telaşlandırdı. Mau Mau isyanının da kanlı bir şekilde bastırılması (Shafer, 1972: 56) -sonrasında Mau Mau hareketinin halka zulmettiğinin açıklanmasına rağmen- Kenya içinde büyük tepkilere yol açtı ve 16.000 millik alandaki White Highlands bölgesinin “çalınmış” olduğu nitelendirildi (Delf, 1961: 52). İsyanını bastırılması sonrası yaşanan olağanüstü hal ve Kenyatta'nın hapsedişi, kabileler arası ve İngilizlere karşı çatışmaların boyutlarını genişletti. İngiltere'nin kontrolünden çıkan çatışmalar zamanla kendilerine de zarar verebileceği ihtimaliyle Kenya'nın 1963'de seçimlere girmesi ve 1964'de bağımsız olmasına daha sonra da 2002 seçimleriyle KANU hükümetinin devrilmesine katkıda bulunmuştur.

⁶ 1918'de Afrikalılardan aylık £280.000, yerli olmayanlardan aylık £12.197 kelle vergisi alınmaktaydı.

1964'deki Kenya Cumhuriyeti'nin kuruluşu, İngiltere hükümetinin ülkeye müdahalelerini engellememiş aksine İngiltere'nin kontrolden çıkan istikrarsızlık politikası sonucu ülkedeki milliyetçiliğin önlenmesi için ilk adım olmuştur (Leys, 1974: 58).

Genel olarak Kenya halkını kontrol edip, kullanabilmek için İngiltere ve daha sonra ABD ve diğer Batılı ülkeler Avrupalı yerleşimcileri, Kenya'daki etnik farklılıkları, kültürlenme politikalarını, Hristiyanlığı empoze etme politikalarını, ekonomik ve politik baskı ile sosyal eşitsizliği uygulayarak bölgede egemen olmayı amaçlamışlar ve başarılı olmuşlardır. Özellikle Batılı kültürel ve dini değerlerin Kenya'ya adaptasyonu ülke nüfusunun kontrolünü sağlamada en temel faktördür. Hristiyanlığın empoze edilişi, Müslüman halkın da varıldığı Kenya'da kolonicilik döneminden beri uygulanmaktadır (Leys, 1974: 46-51).

Dış güçlere karşı tepki gösteren Kenya halkı kabileler arası çatışmaları ekonomik yetersizlik, siyasete egemen olma hırsı ve toprak sorunları gibi sebeplerden dolayı yaşanmaktadır (The East African, 2004).

Kabileler arası çatışmalar ülke içindeki çatışmalar ve tüm Doğu Afrika'daki çatışmalar olarak ayrılabilir. Bölgesel çatışmalar, Kenya içindeki kabileleri de etkilemekte ve ülke içinde iç savaşa neden olmaktadır. Son dönemde Great Lakes bölgesinde çıkan çatışmalar, bölge ülkelerini her yönden olumsuz etkilemektedir. Çatışmalarla ilgili olarak Kasım 2004'te bir araya gelen ülke liderleri Tanzanya'nın Dar es Salaam kentindeki iki günlük zirvede Demokrasi ve Gelişme için Güvenlik Deklarasyonu'nu imzalamışlardır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın da katıldığı zirvede Kenya, Birundi, Afrika Cumhuriyeti, Kongo, Kongo Cumhuriyeti, Malavi, Mozambik, Raunda, Güney Afrika, Sudan, Tanzanya, Uganda, Zambia ve Zimbabve liderleri bir araya gelmiştir. Saldırı güçlerini engellemek ve ekonomik gelişimi sağlamak amaçlı yapılan toplantı (BBC News, 2004) bölgedeki ve Kenya'daki mevcut çatışmaları engelleyememiştir. Çünkü çatışmaların temelinde yabancı güçlerin desteği yatmaktadır.

Kenya içindeki kabile çatışmaları yerlerinden edilmiş halkı karmakarışık bir hale getirmişti. Halk, kendi içinde çıkmaza sürükleniyor, birbirinin malına ve mülküne zarar veriyor, kesinlikle birlik olamıyordu. Toprak sorunlarına, sığır hırsızlığı ve

silahlanma yarışı da ekleniyordu. Siyasi yapılanmadaki bozukluklar, bu sorunları teşvik ediyordu. Kalenjinler, Kikuyuların bölgelerini yasal olmayarak kullandıklarını ileri sürüp KANU hükümeti döneminde, orman içinde bile araziler açarak kendi bölgelerine tecavüz ettiklerini ifade ediyorlardı. Bazı yerel yöneticiler de Kalenjinlerin bu ifadelerini doğrulayarak 368 kişiye 5 akrelik (0,404 hektarlık) alanın tapusunun verildiğini belirtiyorlardı (Kariuki, 2004).

KANU iktidarı döneminde başlayan ve artan kabileler arası çatışmalar gittikçe bir iç savaşa dönüşüyordu. Çatışma alanları Kenya'nın üç temel bölgesinde yaşanmaktaydı. Merkezi otoritenin yokluğu ve belli bir etnik sınıfın elitlerinin yönetimi elinde tutması, halkı hükümete ve egemen olan etnik sınıfa karşı tavır almaya yöneltiyordu. Çatışmaların yaşandığı bölgeleri; Kuzeydoğu Koridoru, Rift Valley ve Kuzey Rift Valley Koridoru ile Sahil Koridoru olarak ayırabiliriz.

a. Kuzeydoğu Koridoru: Bu alan kuzeyde Etiyopya, doğuda ve kuzeydoğuda Somali ile sınırdır. Bölge, Kuzey Bölge Sınırı olarak bilinmektedir. Buradaki dini-etnik gruplar, Somali, Boran, Rendilles ve Turkana bölgelerinden gelenlerden oluşmuştur.

Kolonicilik döneminden beri “kapalı bölge” ya da “ gizli operasyon bölgesi” olan alana özel hükümet izni olmadan hiç kimse girememekteydi⁷ (Ajulu, 2001: 31). Daha sonra uluslararası baskılar sonucu açılan bölge sınırları, 1964'te ülke bağımsızlığını kazanınca Kuzeydoğu Eyalet Sınırı olarak çizilmiş ve bölgeye genelde politik amaçlı olarak Somali halkı yerleştirilmiştir. Böylece Somali ile ekonomik ve kültürel ilişkileri koparılmayarak bağımsız Kenya ile Somali arasındaki ilişkilerde önemli rol oynayacaklardı (Ajulu, 2001: 31). Kenya, bağımsızlık sonrası Somali ile ilişkilerinde bir pürüz yaşamamak için bölge yönetimini hem Kenyatta hem de Moi hükümetler döneminde baskı altında tutmuş ve bölgede olağanüstü hal kanunlarını uygulanmıştır.

Bölgenin şiddetli iç savaş tarihi çok uzundur. Başlangıcı 1963'teki Shifta Savaşı'na (Örgütten Ayrılık Savaşı) dayanmaktadır. Daha sonraki yerleşimciler için uygulanan yerleşim programlarından da etkilenen bölge, 1980'de Bulla Karatsi Katliamı'nda

⁷ Bölge gazetecilere, yardım ekiplerine, insan hakları gözlemcilerine ve muhalif politikacılara kapatılmıştı.

yüzlerce insanın ölümüne ve yüzlercesinin de yaralanmasına sahne olmuştur. Hükümet birliklerinin Bulla Karatsi köyüne saldırıp köyü yakmaları ve altı hükümet görevlisinin intikamını alma çabaları bölgedeki iç savaşı tetiklemekten başka bir neticeye ulaşmamıştır. Hükümete karşı artan tepkiler 1984'te Wajir Katliamı'nı beraberinde getirmiştir. 2000 Degodia kabilesi üyesinin öldüğü ve binlerce kayıp verilen katliam, politik kargaşaların yaşanmasına neden olmuştur. Bu kargaşa bir de 1970'lerin ortalarında başlayan ve 1990'lar öncesinde Etiyopya'daki ve Somali'deki süren istikrarsızlık eklenmiştir. Şüphesiz bölgenin az gelişmişliği ve çatışmaları, politik ve ekonomik istikrarsızlığı beslemiştir. KANU hükümetinin yasadışı güçlerin eşit olarak ihtiyaçlarının karşılanacağını garanti etmesiyle ve Somali eyaletlerinin iç savaş yüzünden ekonomik ve siyasi çöküşüyle bölgede ölümler ve baskınlar artmaya başlamıştı (Ajulu, 2001: 31). Temel kaynaklar azalıyor, siyaset ve ekonomi tüm Afrika'da çökmeye başlıyordu (Kenya Daily Nation, 2004).

Somali ve Etiyopya'daki iç savaş Kenya'ya da sıçramıştı. Hayvan hırsızlıkları, etnik çatışmalar 1990 sonrası (Soğuk Savaş sonrası) emperyalizmin Afrika'da egemen olmasıyla daha da hızlandı. Hükümet bölge kontrolünü kaybetti ve politik güç ve kontrol tamamen warlordlar eliyle dış güçlere teslim edildi. Çünkü hükümet sadece kent merkezlerini koruma ve kontrol altına alabilmekteydi.

Merkezi hükümetin çöküşü, Somali'deki ve sınır boylarındaki kanunsuzluk akışının, hukukun bozukluğunun Kenya'ya sıçrayışını kolaylaştırdı.

b. Rift Valley ve Kuzey Rift Valley Koridoru: Rift Vadisindeki ve Batı Kenya'daki çatışmanın nedeni KANU hükümetinin kapsamlı stratejisinin sonucudur. Demokratik hareketi engellemek isteyen KANU, demokratik reformları yürürlüğe koymak isteyen Kenyalılara karşı bir çatışma stratejisi oluşturmuştur. Çok partili sisteme geçilmesi yanlısı muhalifler ve demokratik düzen karşıtı KANU hükümeti arasında da bir çatışma meydana gelmiştir. Yönetimdeki kargaşa, ülke halkı içinde kaygıları arttırmış, hükümet tarafından bizzat gerçekleştirilen kızıştırma politikaları sonucu Kenya'daki iç savaş tansiyonunu yükseltmiştir (<http://www.nd.edu>).

Artan şiddet eylemleri ABD ve İngiltere'yi harekete geçirmiştir. Washington hükümeti, bünyesindeki Afrika gözlemcileri aracılığıyla Afrika kıtasındaki etnik şiddet araştırmalarını Kenya'da da gerçekleştirmiştir. Gözlemcilerin Kasım 1994

raporuna göre 1500'den fazla ölü ve 300.000'den fazla yerinden edilmiş vatandaşın bulunduğu Kenya'daki etnik şiddet, Rift Valley Eyaleti'nde başlamış ve Doğu'daki Kıyı Eyaleti'nin batı bölgelerine yayılmıştır. İç savaşın giderek ülkenin tümüne sıçraması Kenya'daki etnik gruplar arasındaki güveni ve hükümetin kendilerini koruyacağına dair inançları ortadan kalkmıştır (Mugai, 1994). Gözlemcilerin bölgeyi ziyaretlerinde çiftlikler terkedilmiş, evler ve okullar yakılmış olarak bulunmuştur. İngiliz Mülteci Konseyi üyesi Lord David Ennals'ın gözlemcilerle birlikte yaptığı bölge ziyaretinde "küçük Bosna" ile karşılaştığını ifade etmiştir (Mugai, 1994).

Kenya halkı, hükümetine duyduğu güvensizlik sebebiyle Kenya Ulusal Kiliseler Konseyi (NCKK), Katolik Kilisesi ve Kenya Kızıl Haç ile diğer sivil organizasyonların yardımlarına sığınmışlardır (Mugai, 1994). Hristiyanlığın empoze edilmesi için büyük bir fırsat olan bu gelişme İngiltere ve ABD çıkarlarına bir kez daha hizmet etmiştir.

Çatışmaların çıkışını destekleyen büyük güçler, tüm dünya da olduğu gibi Kenya'da da önce ortalığı karıştırma daha sonra da bölgeye müdahale etme yöntemini uygulamışlardır. Moi ve KANU hükümetinin Kenya'da iktidar olmasını destekleyen Batı, 2002 seçimleriyle Moi hükümetini devirmeyi hedeflemiştir. Buradaki temel fikir, Batı kendi elleriyle oluşturduğu Kenya hükümetini, meydana gelen çatışmaların sebebi olarak gösterip yine ağabey rolünü başarıyla tamamlamıştır.

Bu fikri ABD'nin oluşturduğu gözlemcilerin raporlarından da anlamak mümkündür. 1994'deki ABD Gözlemcilerinin raporlarına göre; "şiddet, etnik veya kabileler arası gibi görünse de temelinde politiktir. Moi hükümeti ve onun Kalenjin toplumu, şiddetin ekonomik ve politik açıdan faydalarından kısa dönemde yararlanmaktadır." NCKK ve Parlamento Komitesi (Kikuyu raporu) da ABD gözlemcilerini desteklemektedir. Hükümetin çatışmalara karıştığını doğrulayan raporlar, Moi hükümetinin devrilmesi için ilk adım olmuşlardır (Holmquist, 2002: 35).

ABD gözlemci raporu şöyle sonuçlandırılmıştır: "Çatışma kasten başkan Moi ve kendi grubu tarafından kışkırtılmaktadır. Fakat yavaş yavaş çok partili Kenya'da pluralist bir politika atmosferi de yaratılmaya çalışılmaktadır." Halbuki Kenya'da oluşturulmaya çalışılan federal sistemin temelinde etnik beraberlik yatar. Bu sebeple

politik muhalefet yanlısı etnik gruplar cezalandırılmamalı ve Kalenjin olmayanlar Rift Valley'den ayrılmamalıdır. Diğer bir ifadeyle "majimboizm" denilen bölgenin sadece Kalenjin ve Massailere ait olmasını öngören anlayış uygulanmamalıdır (Mugai, 1994).

Şiddet 29 Ekim 1991'de ilk kez patlak vermiştir. Hükümet, çok partili sisteme adapte olmaya çalışırken ortaya çıkan iç savaş Aralık 1992'ye kadar sürmüştür. Şiddet eylemlerinin başladığı bu dönemde uluslararası örgütler ve büyük güçler günümüzdeki kadar duyarlı davranmamışlar ve çatışma ortamını desteklemişlerdir. Müdahale etme vakti geldiğinde ise, rollerini tekrar üstlenerek harekete geçmişlerdir (Maina, 1997).

Rift Valley'de Kalenjin ve onların Massai müttefikleri Kikuyulara, Luolara, Luhyalara ve diğer gruplara dış destekli olarak terörizm uygulamıştır (Mugai, 1994).

Yükselen tansiyon 1992'deki ilk demokratik seçimlerde Rift Valley Eyaleti'ndeki etnik temizliğe neden olmuştur ve 1993-1994 yılları arasında bu etnik temizlik devam etmiştir. 1992 ve 1993 dönemindeki etnik şiddet politik elitlerin kasti oyunlarına maruz kalmıştır. Egemen parti olan KANU'nun elitleri politik seçim bölgesini yasa dışı ayarlamak için Kenya halkından zorla partiye üye topluyor ve kaydediyordu (Kiarie, 2003: 55-56).

Bölgedeki Kalenjinler ve Massailer, hükümeti de arkalarına alarak kendileri dışında farklı etnik kimliklerin Rift vadisinde yaşamalarını istemiyorlardı. 1978'de Moi'nin iktidara gelmesiyle majimbo idealini uygulamaya geçirerek 1992'deki etnik temizliğe kadar vardırıan Kalenjin ve Massai halkı, Kenya'yı Nazi Almanyası'na dönüştürmüştür. Hükümetin kışkırttığı etnik yayılcılık, dönemin politikacılarının güvenlik korkularından çok politik arzularının ön plana çıktığının bir göstergesidir (Proctor, 1965).

1992'deki etnik temizlik sırasında, yolsuzluklarla ön plana çıkan eski Enerji Bakanı Nicholas Biwott, ikinci başkan George Saitoti, Yerel Hükümet Bakanı William Ntimana ve Hükümet Sözcüsü Prof. Dr. Ngero iki komisyon oluşturarak bölgeyi kontrol etmeye çalışmışlardır. Bunlar; Görev Gücü (Task Force) ve Parlamento Seçim Komitesi'dir. Komisyonlara yardım etmek amaçlı Kenya Kiliseler Ulusal

Konseyi (NCK) (Mungai, 1994) ise, İngiltere destekli hareket etmekteydi. Dolayısıyla İngiltere, perde arkasından varlığını hissettirmeye devam ediyordu.

Rift Valley'in kuzey bölgesi, ülkenin yarı kurak alanlarıyla, Uganda, Sudan ve Etiyopya ile sınırdır. Bölgede göçebe etnik gruplar yaşamakta ve ülkenin diğer bölgelerinde olduğu gibi çatışmaktadırlar. Bölge, Kuzey Sınır Eyaleti'nin bir parçası olarak 1964 bağımsızlığından beri yönetilmektedir.

Yüzyılın son çeyreğinde Kuzey Uganda ve Güney Sudan'la gizli yakınlık kuran bölge halkı sınırın ötesinden gelen otomatik silahlar ve destek ile ülke içi çatışmaya müdahil olmaktadır. 1980 öncesi Turkana'ya yapılan sınır ötesi baskınlarla sıkça gündeme gelen bölgeden Kuzey Uganda'nın 200 km içine kadar girilmesi söz konusu olmuştur.

1992-1998 yılları arasında süren kuraklık Kenya'da en fazla Kuzey Rift Valley bölgesini olumsuz etkilemiştir. Bölge ekonomisi ve kaynakları tükenmiş, artan iç savaşla hükümet Rift Valley'in kontrolünü kaybetmiştir. Dolayısıyla 1994-2001 yılları arasında ülke hükümeti, bölgenin kuzeybatı sınırlarını warlordlara teslim etmiştir. Silahlı grupların artışı sığır hırsızlığını da tırmandırmıştır. Silah alımları limitsiz olarak artan bölgede politik, ekonomik ve sosyal istikrarsızlık hızlanıyordu.

Kenya iç savaşıyla kaybedilmeye başlayan kontrol İngiltere ve ABD'yi harekete geçirmiştir. Nisan 1998'de üç uluslararası insan hakları örgütü kanalıyla Kenya'yı uyaran büyük güçler, Moi hükümetini şiddete karşı hareketsiz kalmakla ve iç savaşı tetiklemekle suçlamışlardır (<http://www.channelafrica.org>).

c. Sahil Koridoru: Rift Valley Eyaleti'nde olduğu gibi Sahil Eyaleti'nde de ekonomik kriz vardı. Yıllardır politik elitler tarafından yükselen değerlere satın alınan Kenya kıyıları 1997 seçimleri sonrası KANU'nun uyguladığı anayasal reformlara sahne olmuştur. Bölgede oynanan siyasi oyunlardan en önemlisi Likoni Polis Merkezi'ne düzenlenen saldırı olmuştur. Bu şiddet olayını organize edenler dönemin hükümet yetkilileri olmuştur. Çünkü Kenya İnsan Hakları Komisyonu'na göre, sahildeki şiddet Olağanüstü Hal Deklarasyonu'nu işleve geçirecek bir çerçeve oluşturacaktı. Böylece Aralık seçimleri ertelenecek ve KANU hükümeti, muhalifleri karşısında yeniden bir inisiyatif kazanacaktı. Ya da sahil bölgesi hesapları dahilinde,

bölgede geniş nüfusa sahip Luo, Kikuyu ve Luhyalar (KANU yandaşları) her zaman olduğu gibi kritik geçim döneminde de dikkate alınacaktı (Omolo, 2002: 209-220).

Kenya eyaletlerindeki bu olaylar ve devam eden çatışmalar bölgelerin sınırlarını çizdi. Potansiyel yaraşma alanı haline getirdikleri bölgeler, egemen elitleri ülke gücünün kontrolünü kaybetmekle karşı karşıya getirdi. İngiltere hükümeti ve Kenya elitlerinin kontrolünden çıkan ülke, istikrarsızlık politikasının ipinin ucunun kaçtığına işaret etmekteydi. Kenya'daki şiddetin artışı politika yarışında bir araç olarak kullanılıyordu. ABD ve İngiltere tarafından desteklenen çatışmalar, ABD Barış Gücü'nün 1994'deki görev dönüşü 5000 M16 ve 5000 tabanca hibe etmesiyle, silahların çoğunun savaşan milis gruplarla suçluların elinde olması örtüşen önemli bir saptamadır (Ajulu, 2001: 7).

Kenya sınırlarındaki küçük milis güçlerini net verilerle ifade etmek mümkün değildir. Fakat genel olarak bakıldığında; Kuzeydoğu Eyaleti-Somali sınırı gün geçtikçe sığır hırsızlığından dolayı boşalmaktadır. Rift Valley Eyaleti'ndeki Pokotlar ve Marakwetler karşılıklı konuşlanmaktadır. Kuzeydoğu Eyaleti'ndeki (Kenya-Etiyopya sınırı) milisler Turkana ve Merile bölgelerinde konuşlanırken, Uganda-Kenya ve Kenya-Somali sınırında Karamojonglar ve Pokotlar küçük milis grupları oluşturmaktadırlar.

1990 sonrası artan silah alımları Kibaki hükümeti alarma geçirerek önlem almaya zorlamıştır (Kariuki, 2004). Şiddet olaylarının artması, istikrarsızlığın İngiliz kontrolünden çıkması sebebiyle ve hükümetin 2002 seçimleriyle değişmesiyle çatışma ortamı bazı yasalarla engellenmeye çalışılmıştır. Şiddetin ve iç savaşın önüne geçmek için uluslararası örgütler devreye sokulmuştur. Ekonomik ve siyasi olarak zaten avuçlarında olan Kenya'yı Batı, kültürlenme politikasını ön plana çıkarıp daha da hızlandırarak bu etnik mozaği kontrol etmeyi tercih etmiştir.

Kültürlenme ya da kültürel difüzyon tarih boyunca Batılı ülkelerin Doğulu ülkelere uyguladıkları bir yöntemdir. Kültürlemedeki asıl amaç, endüstri, ticaret, siyaset, eğitim, giyim, yiyecek alışkanlıkları, din ve yaşam tarzıyla Batı'nın Doğu'ya kendi değerlerini aktarması ve bu aktarımın tamamının değil, Doğu'yu kontrol edebilecek ve kendisine bağımlı hale gelebilecek kadarını aktarmasıdır (Pennock, 1964: 14-15).

Batı'nın Kenya'yı kültürlenmesi uluslararası sistemdeki diğer ülkelere yaptığından çok farklı değildir. İngiltere, ABD ve diğer Batı ülkelerinin yaptığı kültürlenme politikasını dört yolla gerçekleştirmektedir (Kahin, Pauker ve Pye, 1955: 1022-1041):

1- Batı yardım programları uygulayarak (yerleşim planları, Yeoman Planı, Yeni Plan, Köylü Planı ve Birleşmiş Milletler ekonomik yardım paketleri gibi...) önderlik ettiği örgütler aracılığıyla ya da bizzat devlet olarak kültürel difüzyon uygulamaktadır.

2- Batı, Kenya halkının yaşamının tamamını ticaret, eğitim, dil (Shafer, 1972: 331-332) ve dini kullanarak çevreleyip kültürlenme politikasını uygulamaktadır.

3- Batı, kendi gücünü, ekonomik, siyasi ve sosyal olarak Kenya ekonomisi, siyaseti ve sosyal yaşantısı üzerinde kullanarak ve kontrolü elinde tutarak kültürlenmeyi uygulamaktadır.

4- Son çare olarak, Batı gücünü şiddet kullanarak etkin kılmaktadır.

Kültürlenme politikasının kozmopolit Kenya'daki sonuçlarına bakıldığında şunlar ortaya çıkmaktadır (Pennock, 1964: 23) :

- Kenya halkının çatışmalardan dolayı kontrolü yitiren hükümete güveni ortadan kalkmıştır.

- Halk, kendini güvende hissetmemekte, dış güçlerden ve diğer etnik gruplardan korkmaktadırlar.

- Psikolojileri bozulan halk, otoriter metodlarla sindirildiği için haklarının varlığından habersizdirler.

- Güvensizlik ortamındaki sindirilmiş olan Kenya halkının birleşmesi söz konusu değildir ve Kenya halkı parçalanmış bir yapı sergilemektedir.

- Kültürel difüzyona uğrayan Kenya halkı gittikçe öz kültürel değerlerinden uzaklaşmakta, Batı'nın istediği bir toplum durumuna gelmektedir.

- Demokrasi, insan hakları ve barış kavramları sadece tanımlarıyla sınırlanmakta, uygulamaya konulmamaktadır.

Kolonicilik dönemi ve sonrasında İngiltere hükümetinin uygulamış olduğu Batılı yerleşimcilerle başlayan ekonomik, siyasi ve sosyal sömürü yüzyıllardır Kenya'da farklı yöntemlerle uygulanmaya devam etmektedir. Kolonicilik döneminde yaşanan beyaz-siyah ayrımı (Spiro, 1962: 57) günümüzde yaşanmasa da Kenya halkı ve Batılı Kenyalılar kendi aralarında bu ayrımı sessiz bir şekilde sürdürmektedirler. Geçmişteki renk farkı bugün ekonomi ve eğitim farkı olarak kendini göstermektedir.

Kozmopolit yapıdaki Kenya, geçmişte olduğu gibi günümüzde de İngiltere ve ABD başta olmak üzere Batı tarafından kontrol edilmekte ve sömürülmektedir. Etnik yapısının çeşitlilik göstermesi ve kabilelerden oluşması Kenya'da yaşanan iç savaşın temel taşlarından biridir. Etnik çeşitlilik, Kenya ülke kültür mozaigini çekici kılmakta fakat büyük güçlerin müdahalelerini engelleyememektedir. Aksine Kenya'nın farklı etnik yapısı büyük güçlerin bölgedeki kontrolün sağlanmasını ve uyguladığı politikaları daha da kolaylaştırmaktadır.

3.2.3. Eğitimsizlik

Eğitimin yüzyıllardır insanlık üzerindeki etkileri, siyaset, sosyal yaşantı, ekonomi, teknoloji, din alanlarında kendisini göstermiştir. Doğu Afrika ve Kenya'daki eğitimin süreç içindeki gelişimine bakıldığında ise, dünya ülkelerinin çok gerisinde kaldığı görülmektedir. Kenya'daki eğitimsizliğin günümüzdeki iç savaşın sebeplerinden birini oluşturmasının yanında bu eğitimsizliğin sebeplerinin neler olduğu da önemlidir (Carman, 1961: 25-27). Kenya halkının eğitimsizliğinin nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

- ▶ Batı'da yetişmiş elitlerin, Batı tarafından ülkede, eğitimde dahil her alanda kullanılmaları (Pennock, 1964: 34)
- ▶ Batı'nın Afrika'daki bilinçli eğitimsizlik politikaları
- ▶ Afrika insan gücünün Batı çıkarları için kullanılabilmesi amacıyla nitelikli eleman yetiştirilmesi yerine Batılı kalifiye insan gücü ile Afrikalı niteliksiz insan gücünü birleştirerek Afrika ekonomisini ve coğrafyasını kullanmaları (Amsden, 1971: 131)

► Kenya'daki tüm alanlarda olduğu gibi eğitim harcamalarının da Batı kontrollü olması (iyileştirme planları dahilinde) (Berg-Schlosser, 1970: 40) ve 1990 yılı verilerine göre ülke bütçesinin sadece %5.8'inin eğitime ayrılması

► Dini ve siyasi eğitimin Batılı modellerle verilmesi ve yerel halkın oluşturduğu okulların kapatılması (Shafer, 1972: 59) (Çok etnik yapılı Kenya'da her kabile kendi okulunda eğitim vermekteydi. Tek tip eğitime geçilmesiyle ve Kikuyuların Mau Mau isyanına destek vermeleri sebebiyle bu okullar kapatıldı (Delf, 1961: 82). Yerlerine Batı tarzında modern okullar açılarak 1960'da Afrikalı ve Avrupalı okullar birleştirildi.)

Eğitimin de Batı kontrolünde olduğu Kenya'da yeni nesiller de kontrol altına alınmıştır. Kenya kültürünün temeli olan eğitimde Batı'nın egemen olması demek demokrasinin Kenya'da yok olması (Wraith ve Simpkins, 1964: 198) ve bir çok siyah İngiliz yetiştirmek demektir (Delf, 1961: 148).

Kenya'daki eğitim, kolonicilik döneminden beri İngiliz egemenliğindeydi. Fakat bilimin ve teknolojinin gelişimiyle Kenya halkının eğitimi, kültürlenme politikasıyla kontrol altına alınarak Kenya kültürü, ekonomisi ve siyaseti de İngilizlerin eline geçti (Pennock, 1964: 112).

1960 yılında Avrupalı yerleşimcilerle Kenya yerlilerinin okullarının birleştirilmesi ve modern bir çatı altında toplanması önce Avrupalı yerleşimcileri tedirgin etti. Çünkü kendileri çok iyi bir eğitim alırken, aldıkları eğitimin kalitesinin düşeceğini biliyorlardı (Adam, 1965: 59). Daha sonra, alınan eğitimin kendi değerlerinden oluşturulması, Kenya halkına nüfuz etmeyi kolaylaştırdığı için ve kendi eğitimlerinin kalitesinin düşmemesi üzerine bu durumu kabullenmişlerdir.

Kibaki hükümetine kadar eğitime bütçeden ayrılan miktara bakıldığında tüm Afrika ülkelerine nazaran daha fazla olmasına rağmen bu oran Batılı bir ülke ile kıyaslandığında çok azdır. Dünya Bankası'nın 1994 yılı verilerine göre Kenya küçük gelişme kaydeden ülkeler arasında yer almaktadır. 1981-1986 yılları arasında bütçesinden %5.3 pay ayırırken küçük bir iyileşmeyle 1987-1990 yılları arasında bu oran %5.8'e yükselmiş, eğitime harcanan miktar önce 5 yılda %5.3 iken son dönemde 3 yılda %5.8'e sıçramıştır. Kenya'nın ülke bütçesinden eğitime ayırdığı

oranın artış göstermesi Batılı verilerce olumlu bir gelişmedir (World Bank Documents, 1994: 172-174). Fakat rakamların ötesinde yer alan dini ve siyasi eğitimin halen Batı güdümünde oluşu Kenya'daki eğitimin özgürlüğünü ortaya koymaktadır.

Tablo 3.5. Afrika'daki Ülkelerin Bütçelerinden Eğitime Ayırdıkları Paylar

Ülkeler	Gayrisafi Milli Harcamalar içinden Eğitime ayrılan paylar (%)	
	1981-1986	1987-1990
Macroekonomik politikalarla büyük gelişme gösteren ülkeler		
Gana	2.2	3.4
Tanzanya	-	-
Gambiya	4.6	3.3
Burkina Faso	1.9	1.6
Zimbabve	7.5	8.7
Küçük gelişme gösteren ülkeler		
Madagaskar	3.6	3.0
Malavi	3.7	3.0
KENYA	5.3	5.8

Mali	3.0	2.7
Nijer	2.5	3.1
Uganda	1.3	1.3
Ekonomisi kötüye giden ülkeler		
Sierra Leone	2.4	1.1
Togo	5.6	4.4
Zambia	4.5	2.2
Kamerun	2.5	3.1

Kaynak: Nashashibi ve Bazzoni, 1994

Uluslararası sistemde tüm üçüncü dünya ülkelerine uyguladığı gibi Kenya eğitimini kontrol altına alarak ülkeye nüfuz eden İngiltere ve ABD önderliğindeki Batı, eğitimsel hakimiyeti, Kenya'nın dinini, dilini, gelenek-göreneklerini, teknolojisini, siyasetini, aristokrasisini, yaşam tarzını kültürleyerek gerçekleştirmektedir (Frank, 1969: 12). Kültürleme, Kenya eğitimini aşama aşama etkilemiştir ve etkilemektedir. Teknolojik ve bilimsel gelişmeler öncesi Kenya, pre-politik dönemini yaşamakta ve koloncilik kurallarıyla İngiltere çatısı altında yer almaktaydı. Bu dönemde ekonomik yayılcılıkla hegemonyasını sağlayan İngiltere, Müslüman halkın çoğunlukta olduğu Kenya topraklarında Hristiyanlık propogandası yapmaktaydı. Kenya'daki Avrupalı yerleşimcilerin artış göstermesiyle İngiltere'nin misyonerlik faaliyetleri de hızlanmaktaydı. Bağımsızlıkla beraber okulların birleştirilmesi ve dini locaların ekonomik yardımlarıyla Hristiyanlık, Kenya'da halkın büyük kesimine egemen olmuştur (Delf, 1961: 218).

Dini eğitim yoluyla kültürlenmiş Kenya, dil eğitiminde de İngiliz baskısıyla karşılaşmıştır. Kültürel kimlik krizi yaşayan Kenya kozmopolit yapısı, dil eğitimini de teknoloji gibi Batı'dan transfer ederek gerçekleştirmektedir (Ndeti, 1975: 46). Öncelikle Batı'ya getirilen ve Batı değerleriyle eğitilen Kenyalı elitler, ülkelerine geri döndüklerinde İngilizce'yi her alanda özellikle de diplomasi de kullanarak Kenya'nın iki resmi dilinde birisi haline getirdiler. Diğer Swahili dili olan Kenya resmi dilleri, İngilizce'nin egemenliğine girmiştir ve artık gündelik yaşamda da daha çok kullanılmaktadır (Pennock, 1964: 114).

Gelişme için politik, ekonomik ve sosyal ilerlemenin şart olduğu uluslararası sistemde sosyal ilerleme bu piramidin tabanında yer almaktadır. Sosyal ilerleme için kültürel değerlerin yitirilmemesi ve eğitimin köklü ve bilinçli olması gerekmektedir (Lofchie, 1971: 3). Eğitimin, kültürel değerleri yansıtabilmesi için dış güçlerden bağımsız ve kendi eğitimli elitleri olan bir sisteme sahip olması ise diğer önemli faktörlerdir (Lofchie, 1971: 4).

Kenya'daki eğitimde Batı'nın etkisi özellikle dini eğitim olarak, Hristiyanlığın Kenya'da yayılması amaçlı bir strateji şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu stratejiye göre önce dini, sonra ideolojik daha sonra da ekonomik egemenlik ile Kenya, Batı kontrolüne girecekti. Son olarak da kültürlenme yolu ile Kenya'ya nüfuz etmek amaçlanmıştı (Kenyatta, 1962: xvi). Başarıyla tamamlanan süreç, Kenya'daki eğitimin kontrol altına alınarak her alanda ülkenin Batı güdümüne girdiğinin en önemli göstergesidir.

Batı'da yetişen Kenya elitleri olarak, öncelikle Kenya'nın bağımsızlık sonrası başkanı olan Jomo Kenyatta örnek verilebilir "Misyon Çocuğu" olarak nitelendirilen Kenyatta (Delf, 1961: 47), ülkesine döndükten sonra sosyalist politikalar izlemeye ve Kenya milliyetçiliğine destek vermeye başlayınca İngiltere'nin ülke kontrolünü tekrar ele almasını gerektirdi. Mau Mau isyanının destekleyicisi ve önderi olarak ilan edilen Kenyatta 1952 yılında hapsedildi (Elias, 1963: 347-348). İngiltere'nin hesap etmediği şey, gerçekleri verilen eğitimle görebilen fakir ülke vatandaşlarının ülkelerine geri döndüklerinde kendi halkının çıkarlarını gözetmeyi tercih edecekleriydi. Kenyatta döneminden sonra bu faktörü de önemsemesi gerektiğini gören İngiltere, eğitime tabi tuttuğu Kenyalılar'ı, ülkelerinde elit sınıf haline

getirdikten sonra da (ekonomik, siyasi, sosyal olarak devlet eliyle ya da örgütlerle) baskılar yoluyla kontrol altına almıştır (Popper, 1963: 25).

Moi ise, bir diğer Batı eğitilmiş Kenyalı liderdir. Kenyatta'nın 1978'deki ölümüyle hem KANU'nun hem de hükümetin başına geçen Daniel Arap Moi, Kenyatta'nın Kenya milliyetçiliğini benimsemediği dönemi devam ettirmiş, Commonwealth, Dünya Bankası gibi Batılı örgütlerle işbirliği içinde hareket etmiştir (Harbeson, 1973: 328). 2002 seçimlerinde kazanan Kibaki'nin eğitim konusunda özellikle okul ücretlerini kaldırarak yaptığı atılım Kenya için olumlu bir gelişme iken, eski ABD Başkanı Clinton'un bu gelişmeyi desteklediğini belirtmesi ise Batı'nın bu gelişmede de etkisi olduğunu göstermektedir (Orwell, 2004).

Genellikle iktidar olan eğitilmiş elit grup, Kenya'da İngiliz geleneklerini ve değerlerini, Kenya halkının doğal haklarıymış gibi gösterip (insan hakları ve demokrasi adı altında) empoze etmiştir ve bu uygulamaya (kültürel yabancılaştırma) devam etmektedir (Carter ve Brown, 1958: 106). Psikolojik kaos yaşayan Kenyalılar ise, baskıcı bir kültürlemeye maruz kaldıkları için ekonomik yetersizliğin de etkisiyle bugün iç savaş yaşanmaktadır (Pennock, 1964: 112).

3.2.4. Siyasi Yetersizlik ve Dışa Bağımlılık

Afrika kıtası halkı yüzyıllar öncesinden kolonicilik dönemine kadar izolasyonizm politikası izlemişlerdir (Shafer, 1972: 3-4). Fakat 8. yüzyılda Arap ve İranlı tüccarlarla ve 15. yüzyılın sonlarında Vasco da Gama'nın Afrika'yı keşfiyle Afrika halkı kendi haline bırakılmamıştır (Sambanis, 2004).

Kenya politik yaşamının başladığı bağımsızlık ilanı ile Nayrobi başkent olmuş ve halk yönetimden daha fazla gelişme beklemiştir. Beklentilerin gerçekleşmemesi ve eski sömürü düzeninin devam etmesine tepkisini günden güne arttıran halk, ilk olarak 1952 yılındaki Mau Mau isyanıyla kendisini göstermiş, 21. yüzyılda da şiddet eylemlerinin tüm Kenya'ya hatta Afrika kıtasına yayılmasıyla tepkisini ortaya koymuştur (Orvis, 2001: 17-34). Bu bağlamda yönetimler de Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası kuruluşlardan yardım alarak bölgede barış ortamını oluşturmaya çalışmışlardır. Son olarak BM Güvenlik Konseyi'nin Sudan, Somali ve Nayrobi'deki barış için ortaklık toplantıları bölge ülkelerindeki iç savaşları sona

erdirmeyi hedeflemektedir (BBC News, 2004). Çünkü artan şiddet eylemleri Batı'nın kontrolünden çıkarak adeta bir kaosa dönüşmektedir. Kaosun önüne geçerek yıllardır uygulanan kontrollü istikrarsızlık politikası devam ettirilmek istenmektedir.

Kenya siyasetinin yetersiz oluşu ve Batı tarafından kontrol edilişi, koloncilik dönemine uzanmaktadır. İngilizlerin güçlü bir kolonisi olan Kenya, bayraklarında da İngiltere'nin etkisini taşımaktaydı (Bkz. Kenya Bayrakları). Kenya'nın politikasındaki iç savaş sinyallerini algılayabilmek için öncelikle Kenya siyasi tarihini incelemek gereklidir. Bu süreci koloncilik dönemindeki İngiliz hegemonyasından başlatmak da en doğru olanıdır.

12 Ağustos 1897'de Kenya'ya gelen İngiliz hukuku ile ülke 1964'e kadar İngiltere koloncilik kurallarıyla yönetilmiştir (Maina, 1997). Koloncilik döneminde Doğu Afrika hükümetinin Kenya'ya ait bir governörü mevcuttu. Bu governör, I. Dünya savaşı sonrası 1944'te Doğu Afrika hükümetinin Yasama Konseyi'ne giren ilk Afrikalı, Sir Phillip Mitchell'e kadar Avrupalılardan seçilmiştir (Delf, 1961: 54).

İngiltere'nin 19. yüzyıldan beri Kenya içine yerleştirdiği Avrupalılar, ülke yönetiminde de etkili olmuşlardır. Asya ve Afrikalılarından farklı olarak Büyük Britanya ile stratejik, kültürel ve insani bağları olan Avrupalı yerleşimcilerin (Forrester, 1962: 104) ülke yönetimindeki etkilerini 1907'de bölge Yasama Konseyi'ndeki dağılıma bakarak görmek mümkündür. Ya da 1944 yılındaki veya 1954'de Lyttelton Anayasası'yla öngörülen Bakanlık Konseyi'ndeki dağılımlara bakıldığında da Avrupalıların Afrika ve Kenya yönetimindeki etkileri görülebilir.

Tablo 3. 6. Avrupalı Yerleşimcilerin Kenya Yönetimindeki Etkileri

Yıllar	Yönetimdeki Dağılımlar
1907	Yasama Konseyi'nde 6 temsilciden 2'si daha sonra da 4'ü Avrupalı yerleşimciydi.
1944	Yasama Konseyi'nde 11 Avrupalı, 5 Asyalı temsilci seçildi ve 1 Afrikalı ve 1 Avrupalı governör atandı. (Ancak 1948'den sonra artan Afrikalı temsilciler 1961'de 65'e ulaşabildi.)

1954	Lyttelton Anayasası'na göre (Carter and Brown, 1958: 95) ⁸ , Bakanlar Konseyi'nde 6 temsilciden 3'ü Avrupalı, 2'si Asyalı, 1'i Afrikalı oldu. Yönetim Komitesi'nde de 4 Avrupalı, 2 Afrikalı bakan vardı.
------	--

Artan Avrupalı yerleşimciler ve aynı paralelde yerlerinden edilen Kenya halkının isyan etmesini önlemek amacıyla 1958'de Lennox-Boyd Anayasası kabul edildi. Anayasaya göre; çok ırklı yapıyı ve etnik grupları bir çatıda toplayıp çıkarlarını dengelemek temel amaçtı (Carter and Brown, 1958: 100). Fakat çıkarılan yasalar, halka yapılan haksızlıkları önlemediği için, 151.900 Asyalı ve 5.902.000 Afrikalı nüfusa 57.700 İngiliz azınlığın egemen olması sebebiyle Kenya'da tansiyonun yükselmesi engellenemedi (Carter and Brown, 1958: 91).

Yükselen tansiyon öncelikle İngiltere hükümetinin 1944'de KAU'yu kurmasıyla ve Eylül 1930'da Londra'dan dönen ve daha önce de KCA'da (Genç Kikuyu Birliği) görev alan (Delf, 1961: 63) Jomo Kenyatta'nın (Delf, 1961: 73) 1946'da kurulan KAU'nun (Delf, 1961: 140) liderliğine 1947'de getirmesiyle ülkenin yerel olarak kontrolü sağlanacaktı (Delf, 1961: 142; Shafer 1972: 325).

Soğuk savaş yıllarına gelindiğinde Bolşevik Devriminin etkileri Kenya'da kendini milliyetçilik hareketi şeklinde göstermeye başladı (Ndeti, 1975: 48). Milliyetçilik hareketleri gittikçe hızlanıyor, yönetime ve İngiltere'ye tepkiler büyüyordu. 1952 yılında gerçekleşen Mau Mau isyanı ile sonuçlanan bu tepkilerin temelinde "uhuru" (özgürlük) yatıyordu (Haberson, 1973: 22-23).

Kenyatta'nın Batılı bir eğitim almasına güvenen İngiltere hükümeti umduğunu bulamadı ve hem KAU'yu hem de Kikuyuları örgütleyen bir liderle karşı karşıya geldi. Dolayısıyla 20 Ekim 1952'de Koloni hükümeti olağanüstü hal ilan etti, Kenyatta'yı yakalatarak Kuzey Sınır Bölgesi'nden uzaklaştırarak Warlord'deki Lokitaung Hapishanesi'nde 7 yıl hapsedti ve 183 Afrikalıyı gözaltına aldı (Delf, 1961: 178-201). Kenya kolonisinin çoğunluğunu oluşturan Kikuyular, liderleri ve milliyetçilik ideolojileri için tekrar harekete geçtiler. 1960'da Macleod Anayasası ile

⁸ 1945'de Yürüttücü Komite, Batı'nın etkisiyle başkanlık sistemini kabul etmişti.

“Özgür Kenyatta” kampanyası için çağrı yaptılar. Dönemin guvernörü Sir Patrick Renison’un “Jomo Kenyatta güvenlik için tehlikeli olabilir” uyarısına rağmen İngiltere harekete geçti (Delf, 1961: 206).

Durumun kontrolden çıkmasını istemeyen İngiltere, yaşanan iç savaşın önüne geçmek amacıyla 1964’de Kenya bağımsızlığının ilan edilmesine karar verdi. Bu amaçla 1960’da Lancaster House Anayasa Konferansı düzenlendi. Konferansta dünya daki kolonicilik politikalarının objektif değerlendirilip Afrika hükümetlerinin politik bağımsızlıklarının sağlanması hedeflendi (Great Britain Colonial Office, 1960). Gerçekleştirilen Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarının ilerleyen süreçte sorun teşkil etmemesi ve kontrol altına alınması için 1960’larda Avrupa Politik Organizasyonu dahilinde Federal Bağımsızlık Partisi Michael Blundell başkanlığında kuruldu (Harbeson, 1973: 82). Sadece dışarıdan bir parti ile yönetilemeyeceğini tahmin eden İngiltere, çıkan çatışmaları önlemek için 1961’de Kenyatta’nın serbest bırakılmasını sağladı ve 1964’de Kenya’yı bağımsızlığına kavuşturulmadan Kenyatta’yı ülkede yeni kurulmuş olan KANU’nun başına getirdi ve 1963’deki seçimlerde muhalefet parti olan KADU’ya karşı zafer kazanan Kenyatta, bağımsızlığın ilanıyla Kenya başkanı oldu (Delf, 1961: 167).

Kenyatta’nın KANU lideri olarak 1961 seçimlerinde ve KADU’nun itirazları üzerine Mayıs 1963’de yenilenen seçimlerde başkan olmasıyla çözmek için söz verdiği iki temel problem gündeme geldi. İlki, özgür eğitim sağlamak, ikincisi ise, yurtsuzlara yurt bulmaktı (Leys, 1974: 213-214). Bu doğrultuda kalkındırma planlarını ve Dış Yatırımları Koruma Yasası (1964) uygulamaya konuldu (Leys, 1974: 221-225). Emellerine ulaşan İngiltere, Kenya’yı kendisine daima bağlı kılmanın yolunun ekonomik ve kültürel bağımlılıktan geçtiğini keşfetti. Böylece Kenya siyasetine de doğrudan müdahil olacaklardı. Nitekim Kenyatta, istemese de Batı’nın kapitalist oyunlarına alet oldu. Batı planlarının eksiksiz ilerlemesi için Kenya’da çok sesliliğin önlenmesi gerekliydi. Bu yüzden KADU, Kenya’da cumhuriyetin ilan edildiği yıl (1964) feshedilerek KANU’ya katıldı. Fakat parti bünyesindeki farklı sesler zamanla yükselmeye başladı. Odinga ve yandaşları KANU’dan ayrılarak 1966’da KPU’yu (Kenya Halkının Birliği) kurdular (Amsden, 1971: 112). Parti politikaları şu başlıklarda toplanmıştır (Mboya, 1963: 37-39) :

- İşçilik, kolonyalizm döneminden daha kötü durumdadır, önlemler alınmalıdır.
- Hükümet, ayrıntılı ücret politikası üretmede başarısız olmuştur, yeni politikalar üretilmeli ve uygulanmalıdır.
- Kiraların artmasına karşın hiçbir adım atılmamıştır, en kısa zamanda bu adım atılmalıdır.
- Eğitim sistemi ayrıcalıklı sınıfa hizmet etmektedir, eğitimde reforma gidilmeli, eşitlikçi bir yapı benimsenmelidir.
- Halkın birlik içinde gerçekleştirdiği çiftçilik ve tarım eskisi gibi olmalı ve “Yeoman Yerleşimci Planı” uygulanmalıdır.
- Endüstride hızlı bir şekilde millileştirme başlamalıdır.

1969’da kabine bakanlarından Tom Mboya’ya düzenlenen suikast sonucu ölmesi üzerine hükümet Luolar’ın desteğini tamamen kaybetti. Gelecek seçimlerin tehlikeye girmesini göze alamayan Kenyatta, rakibi olan KPU’yu yargılamadan gözaltına aldı ve KPU’yu kapatarak kendi taraftarlarını hükümetteki yerlere atadı. Kenyatta, kendi kabilesi olan Kikuyular arasında dayanışma sağladı ve gayriresmi yollardan kazanç elde etmelerine göz yumdu (<http://www.atlapedia.com>). Kenyatta, yönetici olmanın cazibesine kapılmış ve kendi kabilesini kayırmayı, rüşveti ve hırsızlığı kapitalist ekonomiye geçişle Avrupalılardan öğrenmişti (Spiro, 1962: 103). Yerleşim yeri olarak da kayırlan Kikuyular için KANU, Rift Valley bölgesine taşınmadan (Böylece KADU yanlısı Kalenjinlerle birlikte yaşamak zorunda kalmadan) yaşadıkları bölgeyi genişletmeyi hedefliyordu (Harbeson, 1973: 250-251). 1974 seçimlerine tek parti olarak giren KANU ve Kenyatta seçimleri yeniden kazandılar. Fakat dört yıl sonra 1978’de Kenyatta’nın ofisindeki ölümüyle yerine ikinci başkan olan (Kalenjin Kabilesi’nden) Daniel Arap Moi hem KANU’nun hem de hükümetin başına geçti (Macharia, 2001: 65).

Başkan Moi’nin yönetimi süresince yaptığı iki temel hatası vardır. Birincisi, devletin bütün kapasitesini halka yardım dağıtmak amaçlı kullanması gerekirken, kendi politikalarını gerçekleştirmek ve özellikle de siyasi elitin zenginleşmesini sağlamak için kullanmıştır. Devlet kontrolünü ve bütçesini kendi politik aktivitelerini

güçlendirmek için kullanan Moi, Kenya'nın en kötü dönemini yaşamasına neden olmuştur. İkinci olarak, kleptokratik bir yönetimle egemenliğini üretim yapmayan fakat ülke yönetimine egemen olan elit sınıfa ayrıcalık tanımıştır. Devlet bütçesini bu egemen sınıfa aktarmış ve ülkeyi yönetim adı altında soymuştur. Kenyatta yönetiminin temellerini attığı bu sistem, Batı tarafından da desteklenmekteydi (Ajulu, 2001: 18-19).

Batı'nın baskılarıyla Moi, 3 Aralık 1991'de politik pluralizmle birlikte merkezi ve demokratik bir devlet sistemi, ekonomik mobilizasyon, yeni yönetim sınıfının genişlemesi ve bu genişlemenin devlet gücünün sürekliliğine bağlı olmasını kabul etmiştir (Ajulu, 2001: 19).

Moi için 1990'lara kadar büyük sayılabilecek herhangi bir problemle karşılaşmamıştır. Çünkü meydana gelen çatışmaları isyan çıkaranları hapsedilerek bastırılıyordu. Politik suçluların 1982'de hapsedilmeleri sonrasında radikal Mwakenya grubu harekete geçti ve 1986'da grup üyeleri yakalandı. Daha sonraki isyanlarda Kenya Vatanseverler Cephesi Üyeleri ve 1990 sonrasında çok partili demokrasi yandaşları yakalandı. Artan şiddetli çatışmalar ve isyanlar 28 Şubat 1992'de politik suçluların anneleri, akrabaları ve arkadaşlarının Nairobi'deki Uhuru Parkı'nda toplanmalarına ve açlık grevi yapmalarına neden olmuştur. Dört gün sonra polis tarafından şiddet kullanılarak dağıtmaya çalışılan grup ertesi günü göz altına alınmıştır. 7 Mart'ta tepki niteliğinde bir grup kadın Mombasa'da yine açlık grevi yaparak yönetimi protesto etmişler ve iki gün sonra göz altına alınmışlardır. Ailelerine yapılanlara tepki gösteren 12 politik suçlu 2 Mart'ta açlık grevine başlamıştır (Maina, 1997). Ülke çapına yayılan huzursuzluk hükümet içinde de paniğe neden olmuş ve 1992'de tek partili sistemin anayasal düzenlemeyle değiştirilmesi ve başkanlığın 2 kez 5 yıllık dönemle sınırlandırılması Moi hükümetini endişelendirmiştir. Paniğin ilk işaretlerini 1992'de veren Moi hükümeti, gayri resmi sözleşmelere imza atmaya başladı. Bu sözleşmeler hükümet kanalıyla yapıyordu ve ödemeler ithalat giderlerinin ödenememesine neden oluyor, devlet arazileri hükümetin dostu olan iş adamlarına ve danışmanlık firmalarına faiz fiyatlara satılıyordu. Goldenberg skandalı olarak bilinen Kenya tarihindeki (İngiltere sömürsünden sonra) en büyük hırsızlık operasyonu da yine Moi döneminde

gerçekleştirilmiştir. Ekonomik çöküntü devam ederken politikaları işe yaramayan Moi, başkanlığının yakın zamanda sona ereceğini görüyor ve panikliyordu. KANU yönetim eliti de 2002 seçimleri sonrası nasıl tutunabileceğini düşünüyordu (Maina, 1997).

1997 seçimleri sonrası seçimleri kazanma şanslarını anayasal reformla kendileri engelleyen Moi hükümeti, bu anayasal değişiklikle olası seçim bölgelerini bir siyasi partinin çıkarlarına uygun düşecek şekilde ayarlama ümitlerini de ortadan kaldırmıştır. Böylece parlamentoda gücün dengesi muhalifler tarafına kaymıştı. Gücün dengesinin muhalefete kaymasıyla Moi hükümetinin o zamana kadar Kabile Çatışmaları Araştırma Komisyonu raporlarını da ihmal ettiği ortaya çıkmıştır⁹ (Maina, 1997).

Moi hükümeti son zamanlarında kentli genç milislerin gizlice partiyle ilişki kurmasına da izin vermiştir. Jeshi La Mzee (Yaşlı Adamlar Ordusu) hükümetin desteğini alarak hükümet karşıtı olanlara karşı harekete geçmişti. Yaşlı Adamlar Ordusu'nun üyeleri aynı zamanda hükümetin güvenlik güçlerini oluşturmaktaydı. Bu ordu KANU içindeki bir grup tarafından kullanılırken başka bir grup bu siyasi manevralardan rahatsız olmaktaydı. Bu sebeple KANU son kez kırıldı ve iki grup ortaya çıktı. Bu ayrılmayı KANU-A ve KANU-B olarak nitelendirebiliriz (Leys, 1974: 205).

KANU-A'ya eski Maliye Bakanı (Yönetimdeki aydın grubu temsil eden) önderlik ediyordu. Objektif olarak değerlendirildiğinde Nyachae'nin¹⁰ başkanlık hırsına hizmet eden, yağmacı bir gruptur.

KANU-B, Moi'nin egemen olduğu kabineden oluşmaktaydı. Burada Nicholas Biwott, Joseph Kamatho ve Parti Genel Sekreteri ve İkinci Başkan Saitoti (rüşvet, hırsızlık ve yağmacılıkla elde edilmiş servet sahibi ve Goldenberg skandalının baş mimarı) vardı. Genel olarak uzlaşmaz olan KANU-B üyeleri, ülkede yayımlanan "Rüşvetin Utanç Listesi"nde ön sıralarda yer alıyorlardı. Bu listede yer alan isimler; İkinci başkan Saitoti, bakanlar; Nicholas Biwott, Sunkuli, Kipngeno Ngeny, Henry Kosgey, Su İşlerinden Sorumlu Bakan ve başkan Moi'nin oğlu Phillip Moi, eski

⁹ Bu rapor 1999'da hükümete sunulmuştu.

¹⁰ Nyachae, 1992'de MP'nin Nyaribari Chache bölgesinden seçilerek aktif politikaya başlamıştır.

daimi sekreterler; Charles Mbidyo ve Wifred Koinage, eski Merkez Bankası Başkanı Eric Kotut, Parlamento Sekreteri Lawi Kiplagat, Kabine Bakanının karısı Town Clerk idi (Maina, 1997).

KANU-A grubundan Nyachae, Dünya Bankası'nın Kenya'yı ekonomiye hakimiyetsizlik ve rüşvet iddialarına karşın Dünya Bankası ile iyi ilişkiler kurdu fakat o da yolsuzluklar yaptı. Bu yolsuzluklar, Kenya Ulusal Bankası'na (NBK) büyük oranda borçlandıklarının ortaya çıkmasıyla gündeme geldi. Nyache Alkapon'un Chicago'suna benzer bir atılımla ithalat-ihracat sektörüne girmişti ve Kenya Ulusal Bankası'ndan Endüstriyel Gelişim Bakanlığına gelmesiyle büyük miktarlarda geri ödememek üzere krediler almıştı (Maina, 1997).

KANU, politik ve ideolojik olarak değil, ülkeyi sömürme yarışında uzlaşmadığı için ikiye ayrılmıştır. Her iki grup üyeleri de etnik bölgecilik yanlısı tavır alırken bile kendi çıkarlarını göz önüne alıyorlardı. Çünkü etnik bölgecilik, hırsız sınıfın ekonomik çıkarlarına hizmet ediyordu. Halkın birlik içinde olmaması hem yönetimin hem de dış güçlerin işine geliyordu. Hükümet genç milisleri destekliyor, ekonomik yardımlarda bulunuyordu. Fakat iç savaşa dönüşen etnik çatışmalar hükümetin ve dış güçlerin kontrolünden çıkmaya başladı. Hükümet, Sudan, Uganda ve Somali ile sınır olan ülkenin kuzeybatı ve kuzeydoğu bölgelerinin kontrolünü milislere ve warlordlara bırakmak zorunda kaldı. Kalenjinler de Rift Valley Eyaleti'nde 1992-1993 döneminde girişmişler ve sığır hırsızlarının yağmalarına maruz kalmışlardı. Kendi kabilesini sığır hırsızlarından korumak isteyen Frederick Cheserek, kabile üyelerine çiftlik hayvanlarını satıp, silah almaları çağrısında bulunarak iç savaşı körüklemiştir. Ülkenin yönetimini ve meşruiyetini kaybeden hükümet böylece, politik krizler ve çöküntüyü, sosyal huzursuzluğu ve savaşı tetiklemiştir (Maina, 1997).

Yönetim sınıfının paniğinden kaynaklanan şiddet olayları ve yönetime tekrar gelinemeyecek olunması, etnik yayılımcılığın ve iç savaşın hızlanmasına neden olmuştur.

65 yıllık koloni kuralları sonrası Kenya'da tecrübeli ve özgür potansiyel politik güce sahip Afrikalıların olmayışı (Delf, 1961: 220), bu durumun mimarı olan Avrupalıların sonuçtan en iyi şekilde faydalanmasını sağlamıştır. Kendi politik

yapılarını ve demokrasiyi zoraki ve tepeden inme olarak adapte etmeye çalışmışlar, bunu yaparken de daima kendi ulusal çıkarlarını gözetmişlerdir (Spiro, 1962: 59).

3 Aralık 1991'de Moi'nin çok partili sistemi kabulü sonrası daha önce KANU'da yer alan ve bakan olan Mwai Kibaki dahil 5 bakan Aralık 1991'de istifa etti ve 8 Ocak 1992'de 5 bakan FORD'u (Demokrasinin Yeniden İmarı Forümü) Jaramogi Oginga liderliğinde kurdular. Çok partili hayata geçen Kenya'da, Batı'nın baskılarıyla Mart 1992'de politik suçluların anneleri serbest bırakıldı. Nisan 1992'de ABD temelli İnsan Hakları Avukatlar Komitesi, Kenya hükümetine insan hakları ve demokrasi için çağrıda bulunarak kendi çıkarlarının tehlikeye girdiğinin işaretlerini vermiş oldular (<http://www.atlapedia.com>). Bu bağlamda tedirgin olan Batı Melbourne'de (Uganda) 12-15 Aralık 1993 tarihlerindeki Pan-Afrikan Konferansı'na Kenya'dan iki delegeyi de çağırmıştır. Konferansta Kenya'da Demokrasi ve Kalkınma için Birlik (UDD) oluşturmak ve bu birliğe Avusturalya'daki organizasyonlardan fon ayırma kararı alındı. Konferans görünüşte, demokrasi, insan hakları, ekonomik gelişme, AIDS ve Afrikan Birliğini amaçlıyordu. Fakat temelde hedeflenen Batı yardımları ile Batı'nın Afrika'ya etkisini Moi gibi diktatörler aracılığıyla sağlamaktı (<http://www.greenleft.org.au>).

1992 seçimlerine ikiye ayrılmış olarak giren FORD¹¹, Moi hükümetinin tekrar iktidar olmasında temel etkindir (<http://www.greenleft.org.au>). 2002 seçimlerinde ise hiç şansı kalmayan Moi hükümetine karşı muhalifler bu kez NARC (Ulusal Gökkuşağı Koalisyonu) koalisyonunda bir araya gelmişlerdir ve % 60 oyla Mwai Kibaki liderliğinde iktidar olmuşlardır (<http://news.bbc.uk>). Kibaki iktidar olmadan önce Kenya halkına, tüm güzelliğine ve vahşi yaşamının cazibesine rağmen diğer ülkelerin terörizm korkuları sebebiyle turizm endüstrisinin beklenen seviyede olmayışına işaret ederek Kenya'nın bu problemini çözeceğine dair söz vermiştir. Ülkenin diğer sorunlarının da, yüksek orandaki işsizlik, suçların, yoksulluğun, kuraklığın ve hastalıkların artışı ile eğitim olduğunun bilincinde olan Kibaki, çok taraflı politika izlemeyi ve bölgede liderlik üstlenmeyi hedeflemiştir (<http://news.bbc.uk>). Özellikle eğitim sorununa eğilen Kibaki hükümeti, halk ile ilişkileri önemseyerek eğitimde özgür ve ücretsiz eğitim (ilköğretimde) politikası uygulamıştır. Bu bağlamda

¹¹ FORD, FORD-Asili (Eski hükümet başkanı Kenneth Matiba tarafından yönetiliyordu.) ve FORD-Kenya (Odinga tarafından yönetiliyordu.) olarak iki gruba ayrılmıştır.

Kenya'nın kayda değer gelişme gösterdiği söylenebilir (<http://www.iss.co.za>). Fakat eskiden yerlerinden edilmişlere en kısa zamanda yeni yerleşim yerleri gösterilmezse hükümete duyulan güven sarsılacak ve KANU hükümeti bu durumdan faydalanıp 2007 seçimlerinde yeniden iktidar olabilecektir (The East African, 2004).

İngiltere ve Batılı güçler Kenya siyasi yapısına önceleri koloncilik politikalarıyla, sonra Batı'da yetişmiş politik elitleriyle, daha sonra da uluslararası örgütlerle ve bugün de serbest piyasa ekonomisi, demokrasi, insan hakları, küreselleşme gibi kavramların savunarak müdahale etmektedir. Kontrolün kaybedildiği durumlarda bile soğukkanlı davranarak ülkede sürekli bir kontrollü istikrarsızlık politikası uygulamakta ve daima başarılı olmaktadır.

3.2.5. Coğrafi Koşulların Yetersizliği

Coğrafi koşulların yetersiz olduğu Kenya'da, yer altı ve yer üstü kaynaklar Batı ülkelerinin çıkarlarına hizmet vermektedir. Günümüz koşullarında kuraklık, açlık ve yoksullukla mücadele eden Kenya, dünyaca ünlü ulusal parklarının kontrolünü de Batılı hükümetlere teslim etmiş durumdadır (Ndeti, 1975: 12). Yer altı kaynakları bakımından zengin olarak nitelendirilebilecek rezervlere sahip olan Kenya, yüzyıllar boyunca Arap tüccarların, Çinlilerin, Portekizlerin, İngilizlerin ve soğuk savaş sonrasında ABD'nin sömürülerine maruz kalmıştır. Petrol, altın ve çeşitli değerli madenlerin çıkarıldığı Kenya, bu madenleri işleyemediği için ham olarak Batı'ya faiz fiyatlara satmakta ve bu önemli kaynaklarının kullanılmasına göz yummaktadır.

Açlık ve sefalet sebebiyle halkın büyük bir kısmı ciddi sağlık problemleriyle iç içedir. Genel olarak kent ve kırsal kesimin sağlığını tehdit eden AIDS, sosyolojik yapıyı özellikle kadın sağlığını tehdit etmektedir (Studyboard: 21). AIDS'in önlenmesi için maddi yardımların yanı sıra AIDS konusunda bilinçlendirme amaçlı eğitiminin de halka verilmesi şarttır. Kenya'da bilinçsizce ve sağlıksız bir toplumun yetişmesinin engellenmesi için ancak 1990 sonrası önemli adımlar atılmıştır. Resmi istatistiklere göre günümüzde Kenya nüfusunun %14'ü, 2 milyonu HIV virüsü taşıyıcısıdır ve her geçen gün 600 Kenyalı AIDS sebebiyle ölmektedir. AIDS yüzünden gerçekleşen ölümler 1.2 milyon çocuğun öksüz kalmasına neden olmaktadır ve hastalığın nüfus ve ekonomi üzerindeki etkisi 2005-2006 yılları arasında da etkili olacağı tahmin edilmektedir (Mwega ve Ndung'u, 2002).

Kenya Sağlık Bakanı Sam Ongeri, gittikçe artan ve tüm dünyaya yayılan HIV virüsünün Kenya'da önlemek için 12 milyar şiline (150 milyon dolar) ihtiyacın olduğunu fakat Kenya ülke bütçesinden tüm sağlık harcamaları için bile sadece 9 milyar şilinin ayrıldığını ifade etmiştir (<http://www.greenleft.org.au>).

1999'da 180.000 Kenyalı AIDS'den ölmüştür ve Kenya yetişkin nüfusunun %13.95'i AIDS'le yaşamaktadır (<http://www.cia.gov>). 2003 verilerine göre ise o yıl 150.000 kişinin AIDS'den öldüğünü göstermektedir. Ulusal felaket olarak nitelendirilen AIDS'ten kurtulmak ve önlemek için yerel ve ulusal düzeyde yardımlar yetersiz gelmektedir. Son atılım olarak gösterilen Ulusal Strateji Koordinasyon Yapısı doğrudan Başkanlığın sorumluluğundadır. Çok taraflı sektörel bir yapıyı içeren plan, özel sektör, kamu sektörü, sivil toplum örgütleri ve işletmeleri kapsamaktadır. Bu gelişme, PRSP (Yoksulluğu Azaltma Strateji Bildirisi) ve MTEF (Orta Dönem Harcamalar Yapısı) gibi süreçleri içermektedir (<http://www.ppu.org.uk>). Yapısal süreçler dahilinde ele alınan sadece AIDS, tüberküloz, sıtma gibi hastalıklar değil, aile planlaması ve eğitimi de içermektedir. Kenya Aile Programında kadın başına 4.5 çocuğun düştüğü, sadece %31.5 kadının modern doğum kontrol metodlarını uyguladığı ve %44 kadının işçi sıfatıyla devletten yardım aldığı raporlarla ortaya koyulmuştur (Green Left Weekly, 2004). Kenya halkının içinde bulunduğu yetersizliklerin temelinde ekonomi yatmaktadır. Hastalıklar, yaşanan coğrafyanın sağlıksız koşullar içermesi sebebiyle ortaya çıkmış ve 1990 sonrası artış göstermiştir. Batı dünyası gittikçe kendilerine de zarar verildiğinin farkına vardıkları 1990'lardan itibaren gerekli yardımları yapmaktadırlar. Fakat yapılan yardımlar insan hakları ve uluslararası yardımlaşma amaçlı değil, oluşan krizin kendilerine zarar vermesini engellemek amaçlıdır. Bu bağlamda 6 Mart 2004'de Batı, Kenya'ya BM eliyle yardımlarını gerekli ilaçların patentlerini de vermek suretiyle sürdürmüştür (<http://www.greenleft.org.au>). Ayrıca Nayrobi'ye gelen BM yetkilileri BM Çevre Programı, BM AIDS, AMREF, ITDG ve Yeşil Kemer Hareketi doğrultusunda Kenya halkı sağlığı için projeler geliştirmiştir. Dış güçlerin dışında sivil toplu örgütleri, Halkın Sağlığı Eğitimi Kampanyaları düzenlenmemektedirler (Studyboard: 21).

HIV/AIDS, Sıtma ve Tüberküloz, ülkedeki genel sorundur. Bu sorunu aşabilmek için uluslararası ve ulusal düzeyde atılan adımların dışında bölgesel düzeyde de

hükümetler arası atılımlar yapılmıştır. 10 Kasım 2004'te Kenya Başkanı Kibaki, Tanzanya Başkanı Benjamin Mkapa, Uganda Başkanı Yoweri Museveni ve Raunda Başkanı Kagame, sıtma, tüberküloz ve AIDS ile savaş için ekonomik yardım çağrısında bulunmak üzere devlet başkanları düzeyinde toplanmışlardır (Mwangi, 2004).

Kenya sağlığını tehdit eden hastalıklar, ekonomik yetersizliklerin yanında halkın içinde bulunduğu kıtlık, açlık ve kuraklığın da bir sonucudur (<http://www.ppu.org.uk>). Kenya iç savaşının temel nedeni olan ekonomiye dayanan coğrafyanın kullanılamaması ya da Batı çıkarları için kullanılması sebebiyle halk zor durumdadır. "Seyreltilmiş demokrasi" çerçevesinde (Leys, 1974: 42) Batı'nın zarar görmemesi için bulunan yardımlar, Kenya halkını az da olsa ferahlatmaktadır.

Ülke ekonomisine büyük gelir getirebilecek iken Batılılarca sömürülen ve kontrol edilen enerji ve doğal parkların gelirleri ülke ekonomisine dahil edilememektedir. 7 eyalet ve 62 bölgeden oluşan Kenya'da, Aberdare Ulusal Parkı, Amboseli Ulusal Parkı, Marsabit Ulusal Parkı, Kakamega Ormanları, Masai Mara Ulusal Parkı, Losai Ulusal Parkı gibi birçok uluslararası önem taşıyan ulusal park mevcuttur. (Bkz. Kenya Ulusal Parklar Haritası) Coğrafyası ve vahşi yaşamının cazibesıyla bir çok turist çeken Kenya'da Mombasa, Lamu, Malindi gibi kıyılarda turizm cenneti olarak görülmektedir (<http://www.peacenetkenya.org>). Nil nehrinin geçtiği ülke topraklarında bir çok göl ve akarsu bulunmasına rağmen kuraklığın hüküm sürmesi kaynakların yeterli seviyede kullanılmadığının göstergesidir. Verimli arazilerin olduğu Kenya'da tarım ekonomisi egemen iken tarım politikaları da Batılılar eliyle yürütülmektedir (<http://safari.go2africa.com>).

Ülkenin her alanına müdahale ettiği gibi Batı, coğrafyasını kullanırken de Kenya'ya müdahale etmekte ve kendi çıkarları doğrultusunda ülke kaynaklarını kullanmaktadır. Kendi çıkarlarını maksimize ederken yerli halkın durumunu ikinci plana iten Batı, son dönemde uluslararası bir sorun haline gelen AIDS'in gündeme gelmesiyle paniğe kapılmış ve acil önlemler alma yoluna gitmek zorunda kalmıştır. Hem sağlık açısından hem de Kenya turizminin zarar göreceğinden dolayı Batı, BM kanalıyla ya da bizzat hükümet olarak (ABD Acil Yardım Planı ile son 5 yılda 15 milyar dolar yardımda bulunmuştur.) yardımlarda bulunmaktadır (Administration of

George W. Bush, 2003: 1332-1333). Her konuda olduğu gibi insan hakları ve dayanışma perdesi arkasında temelde kendi çıkarlarını gözetmektedir. Bu durum Kenya iç savaşında önemli yer tutmaktadır. Çünkü halk sefalet ve hastalıklarla mücadele ederken yabancı korkusu ve açlık sebebiyle hükümete, dış güçlere ve birbirlerine saldırmaktadırlar.

3.3. Kenya'daki İç Savaşın Tarihi Gelişimi

Kenya, 1964 yılında bağımsızlığına kavuşmadan (Harbeson, 1973: 135) önce ve sonra günümüzde yaşadığı iç savaşa kaynaklık edebilecek bir çok gelişmelere sahne olmuştur. Daha önce kronolojik olarak incelediğimiz Kenya tarihini bu bölümde günümüz iç savaşına ışık tutacak gelişmeler bünyesinde ele alacağız.

Kolonicilik döneminin izlerini taşıyan Kenya, İngiltere'nin bölgeyi keşfinden ve ticari ilişkileri için kullanmasından önce Araplar, Çinliler, Portekizler tarafından (Mansergh, 1969: 31) sömürülmekteydi. Uluslararası sistemdeki dengelerin ve koşulların değişmesiyle bölge ülkeleri dönemin sömürü yarışında öne çıkan İngiltere ve Almanya'nın hakimiyetine girdi. Kenya ise henüz ismini almamış bir bölge olarak İngiliz hegemonyasına hizmet vermekteydi. 19. yüzyılda Kenya bölgesini daha çok ticari amaçları için kullanan İngilizler, bölge halkına çeşitli politikalar uygulayarak kontrolü ellerinde tutmayı başarmışlardır (<http://www.ppu.org.uk>).

İngiltere'nin Kenya'ya uyguladığı temel politika halkın birlik olmasını engelleme ve ekonomik olarak maksimum çıkar elde etme yolunda olmuştur. Bu politikaları uygularken de uluslararası sistemde büyük güçlerin sürekli kullandıkları sopa-havuç yöntemine sıkça başvurmuşlardır.

19. yüzyılda uluslararası sistemdeki dengelerin merkezinde yer alan İngiltere, 20. yüzyılın sonlarına kadar bu konumunu korumuş, soğuk savaşın sona ermesiyle müttefiki ABD ile yeniden büyük bir güç olarak uluslararası arenaya çıkmıştır. 1990'lara kadar kolonyalizm politikasını ustaca uygulayan İngiltere, Kenya'da da bu politikasıyla halka zulmetmiş, 1964'deki bağımsızlık sonrasında da demokratikleştirme adı altında eski başarısını perçinlemiştir.

Kenya tarihsel sürecine iç savaşın oluşma evreleri olarak değindiğimizde Pre-kolonyalizm, kolonyalizm, nasyonalizm ve demokratikleşme dönemleri olarak

ayırabiliriz. Kolonicilik öncesi dönemde, İngiltere'nin bölgeye gelişi öncesinde hangi devletlerin ne amaçlarla Kenya'yı kullandıklarına ve Kenya halkının nasıl tepki verdiğine, bu gelişmelerin Kenya iç savaşındaki rolüne, kolonicilik döneminde, İngiltere'nin 19. yüzyılın başlarında Kenya'ya gelişi ve sonrasında bölge halkına yaşattıklarının nelere yol açtığına ve milliyetçilik dönemine geçimi sağladığına, nasyonalizm döneminde, milliyetçiliğin Kenya gibi etnik çeşitliliği olan bir ülkede halkın dış güçlere ve köle olmaya karşı çıkışlarıyla bağımsızlık ideasının doğuşuna, dış güçlerin etkilerine verdikleri tepkilere, bağımsızlık döneminde, Kenya'nın bir cumhuriyet olarak İngiltere tarafından ülkede tırmanan milliyetçilik hareketlerine engel olmaya çalıştığına ve halkın bağımsızlıkla beraber halen süren sömürü hareketine karşı nasıl tavır aldığına ve iç savaşın yavaş yavaş patlak verdiğine değineceğiz.

3.3.1. Pre-Kolonyalizm Dönemi

Kolonicilik öncesi dönemde Kenya, Doğu Afrika kıtasında ve Hint Okyanusu kıyısında bir bölge olarak anılıyordu. Bölgeye ilk yerleşimler M. S. 1. yüzyılda yapılmaya başlandı fakat ilk yerleşim merkezleri ancak 9. yüzyılda Doğu Afrika kıtasında Bantu dilini konuşan ve çoğunluk olan Swahililer tarafından inşa edildi. Kenya kıyılarına (Somali, Mozambik, Mombasa, Lamu ve Pate) yapılan yerleşimlerle bölgenin dünya ile iletişimi hızlanmıştır (<http://encarta.msn.com>). Çünkü 8. yüzyıldaki Araplar, Hindistan ve İran'dan bölgeye gelip yerleşmişler hatta Afrikalılarla evlilik yapmışlardır. Bölgeye yakın olan Araplar Hint Okyanusu aracılığıyla ticari amaçlarla Kenya kıyılarını kullanmışlardır (Ndeti, 1975: 14-18).

Kenya halkının köle olarak ticarete kullanılmaya başladığı bu dönemde bölgeden ihrac edilenlerin başında da köleler geliyordu. Köle ticaretinin ve ihracatının dışında Kenya, vahşi yaşamın katledilip fillerin dişleri için öldürülmesine de göz yumuyordu ve fildişi Araplar tarafından bölgeden zorla alınıyordu. Bunların dışında Bölge ormanları da katlediliyor ve kereste halinde bölge dışına çıkarılıyordu (Ndeti, 1975: 19). Afrika halkının cehaleti ve iyi niyeti kolonicilik öncesi bu dönemde Araplar tarafından kullanılıyordu. 12. yüzyılda Doğu Afrika Swahili halkı Arapların bölgedeki etkisiyle İslamiyet'i kabul etti (<http://www.ppu.org.uk>). İslamiyet'in

yayıışı 19. yüzyıla kadar devam etti. 19. yüzyılda Batı'nın Hristiyanlık yayma politikalarıyla halkın büyük çoğunluğu Hristiyan yapıldı.

16.yüzyılın başlarında Portekizlerin ünlü kaşif Vasco da Gama'nın Afrika ve Hindistan'ı keşfiyle 1497'de bölgeye gelmeye başladılar. 1499'da bölgeden ayrılan kaşif Portekizler'in aktif olarak Hint Okyanusu kıyılarına yönelmelerini sağlamıştır (Sambanis, 2001).

Portekizler, Doğu Afrika'yı kontrol etmeyi değil, dönemin uluslararası sisteminin gerektirdiği gibi sadece deniz ticaretine hakim olmayı düşünüyorlardı.¹² Bu amaçla 16. yüzyılın sonunda Portekizler, Mombasa'da kıyı kontrolünü sağlamak amacıyla "Fort Jesus" adında bir hisar inşa ettiler. 40 adım derinliğinde bir kale hendeği olan hisar, (<http://www.peacenetkenya.org>) bölgeye yapılacak olası saldırıları önlemek amaçlıydı fakat Portekizlerin başarılı bir savunma için yaptıkları hisar Doğu Afrika'yı yüzyıllardır çok iyi tanıyan Ummanlı Araplar'a teslim edildi (Ndeti, 1975: 14). Afrikalı yerliler ne Arapların ne de Portekizlerin bölgelerini işgalini onaylamıyorlardı. Fakat isyan da edemiyorlardı.

Swahili şehir devletleri kurmuş olan Afrika yerlileri bu amaç doğrultusunda öncelikle Ummanlı Araplarla birlikte hareket ederek Portekizleri 17. yüzyılın sonunda Kenya kıyılarından uzaklaştırmayı başardılar. Sıra Araplar'dan kurtulmaya gelmişti ve Ummanlıların Kenya kıyılarını kontrol etmesine direndiler fakat başarılı olamadılar. Çünkü ne ticareti ne de savaşmayı biliyorlardı. 1840'larda Ummanlılar bölgede hakimiyetlerini ilan ettiler. Köle ticareti ile Afrikalıları'a ücret ödmeden en ağır işlerinde kullanıyorlardı. Dolayısıyla da kendileri daha rahat yaşam sürüyorlardı. Vahşi yaşamından, halkından, yer altı ve yer üstü kaynaklarından faydalanan Araplar, sosyolojik açıdan Afrika dinine etki ettiği gibi kültürüne de büyük etki etmiştir. Ummanlıların kuralları kolonicilik sonrasında İngiltere'nin uyguladığı gibi koşulsuz geçerli kılınmış, halka zoraki kabul ettirilmişti (Spencer,1973: 1-4).

Kırk etnik gruptan ya da kabileden oluşan Kenya bölgesi, günümüzdeki gibi altı bölgeye ayrılmamış sadece dağlık bölgeler ve kıyı bölgeleri olarak ikiye ayrılmıştı. Kıyı kentleri, ticaretin artmasıyla gelişmiş, dağlık kesimler ise, göçebe halkın

¹² 15. yüzyılda deniz ticareti uluslararası sistemde en önemli unsuru ve dönemin deniz hakimleri Portekizler ve Cenevizlerdi.

tarımsal faaliyetleri ve hayvancılıkla uğraşması sebebiyle geri kalmıştı. O dönemden günümüze Kıyı Bölgesi, Doğu, Kuzeydoğu, Rift Valley, Nyanza ve Merkez (Nayrobi) Bölgelerine göre gelişmiştir (<http://www.peacenetkenya.org>) (Bkz. Kenya'nın Topoğrafya Haritası 1-2). Bunun sebeplerinin başında 8. ve 9. yüzyıllardan beri gelişen ticaret ve bağımsızlık sonrasında gelişen turizm gelmektedir. Ticaret ülke aleyhine başlasa da Kenya halkı dünya ile tanışmış, izolasyonist yapısından ve kabuğundan sıyrılmıştır.

8. ve 9. yüzyıldan itibaren ticaretin yanı sıra yabancı düşmanlığı da Kenya'da gelişme göstermiş ve Afrika'dan daha vahşi olan uluslararası büyük güçlere karşı antipatiye dönüşmüştür. Zamanla fiiliyata da dönüşen bu düşmanlık kendisini kolonicilik döneminin sonlarında milliyetçilik şeklinde göstermiştir (Shafer, 1972: 325-326).

Uluslararası sistemde Doğu Afrika kıyılarının ticaretle ve yabancılarla tanışması Kenya'nın günümüzde içinde bulunduğu iç savaşın başlangıcını oluşturmuştur. Çünkü günümüz iç savaşının temelinde yabancı düşmanlığı ve halkın zulme uğraması, köle olarak kullanılmış olması yatmaktadır.

Önce Araplara sonra Portekizlere son olarak da İngiltere başta olmak üzere tüm Batı ülkelerine karşı düşmanlık güden Afrikalı Kenyalılar, köle ticaretinde kullanılmaktan da hoşnutsuzdu. Bir taraftan ülkeleri coğrafi olarak talan edilen Kenyalılar diğer taraftan da kendilerinin kullanılmasına isyan ediyorlardı. Bu düşmanlık zamanla arttı ve II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle Kenya'da milliyetçilik hareketleri başladı (Harbeson, 1973: 3-5). Çok etnik yapılı halkın tek bir amaç için bir araya geldiği nasyonalizm hareketinin temeli 8. ve 9. yüzyıllardaki Kenya kıyı ticaretine dayanmaktadır.

Milliyetçilik hareketleri, Kenya halkının uyanması ya da uyanış çabaları olarak nitelendirilebilir. Kenya milliyetçiliğinin gelişimiyle iç savaş patlak vermiştir ve demokratikleştirme çabaları da bu iç savaşı tetikleyen unsur olmuştur. İç savaşın oluşumuna tarihsel kaynaklık eden tüm bu gelişmelerin başlangıç noktası Kenya kıyı ticaretinin Araplar tarafından başlatılıp Portekizler tarafından geliştirilmesi olmuştur.

3.3.2. Kolonyalizm Dönemi

İngiltere'nin ve Avrupa'nın bölgeye gelişleri ve Doğu Afrika ile birlikte Kenya bölgesini kontrol etmeye başlamaları 3 Eylül 1888 tarihinde Emperyal İngiliz Doğu Afrika Birliği'nin (IBEAC) kıtaya hakimiyetiyle gerçekleşmiştir. İngiliz kurallarının Birlik tarafından bölgedeki kabileler üzerinde uygulanması halkın İngiliz karşıtlığını başlatan bir mihenk taşı olmuştur (Chanan Singh, 1965: 878-885).

Kolonicilik dönemi İngiliz kuralları ve hukuku bölge halkına zorla adapte edilmeye çalışılmış ve halkın ekonomik, sosyolojik olarak kullanılmasına neden olmuştur. Kenya halkı direniş sergileyememekte ve nasıl tepki göstereceğini bilememekteydi. Kendilerini savunmayı bilmeyen halk, kozmopolit yapıya sahip olduğu için diğer kabilelere de güven duyamıyor bireysel olarak ya da küçük gruplar halinde İngilizlere itaat ediyorlardı.

19. yüzyılda Kenya ve Uganda arasına İngilizler tarafından inşa edilen tren yolu, kolonicilik yarışının İngiltere ve Fransa arasında hızlandığı dönemde iç kesimlerde üretilen ürünlerin kıyıda İngiltere'ye götürmenin en kolay ve ucuz yolu olarak görülüyordu (Miller and Yeager, 1994: 11-13). 20. yüzyılda bölgeye gelmeye başlayan Avrupalı yerleşimciler, bölgede ve Kenya'da yerli halktan daha çok haklara sahip olmaya başladılar. Çünkü İngilizler ve Avrupalılar kendi vatandaşlarının çıkarlarını Afrika yerlilerinin çıkarlarına tercih ediyorlardı.

Kenya 1895'de IBEAC'ın bölge yönetiminde finansal güçlükler çektiği ve bu yüzden kontrolü sağlamada güçlük çektiği bahanesiyle İngiliz Mandaterliği'ne tabi oldu. 1895-1915 yılları arasında Kenya İngiliz koloni kuralları ve hukukunun yanı sıra bürokratik hiyerarşiye ve bu hiyerarşinin öngördüğü şeflere ve başkanlara da riayet etmek zorunda bırakıldı (Gustafson, 1995: 647-671). Merkezi yönetimin olmadığı bölgede yerel yönetimlerin başına şefler getiriliyordu. 1920'ye kadar bu kurallarla katı bir şekilde yaşayan halk, bir yandan Batılı yerleşimcilerin topraklarını gaspedip kendilerine eziyet edilerek diğer yandan da sosyolojik, ekonomik ve siyasi yönden sömürülerek yaşamlarını sürdürüyorlardı. Fakat kolonicilik dönemindeki tüm baskı ve şiddetlere rağmen Kenya halkı gidişata dur diyemiyordu.

Kenya halkı, kendi topraklarından ediliyor ve Avrupalı yerleşimciler geniş arazilere yerleştiriliyordu. Tarımla geçinen halkın ellerinden zorla alınan çiftlikleri ve tarlaları yerleşimcilere veriliyordu ve yerli halk kendi çiftliklerinde ve tarlalarında köle olarak çalıştırılıyordu. Düşük ücret politikalarının uygulandığı kolonyalizm politikasındaki diğer bir haksızlık da kelle vergisi olarak alınan vergidir. Bu vergi Avrupalı yerleşimcilerden cüzzi miktarlarda alınırken yerli halktan çok daha fazla alınmaktaydı (Delf, 1961: 58). Ayrıca kipande adı verilen kimlik belirlemede kullanılan ve Afrikalıların boynuna takması mecburi kılınan kimlikler de Kenyalılara yapılan haksızlıkların ve köleleştirme politikalarının bir göstergesidir (Middleton, 1995: 356).

1904-1911 yılları arasında Maasailerin topraklarından edilmeleriyle başlayan yerli halkın yerlerinden edilme politikası ve bu yurtsuzlaştırma bir anlaşmaya bağlanmıştı. 11.000 Massai üyesi ve 11 milyon çiftlik hayvanı, sadece 48 yerleşimci için yerlerinden edilmişlerdi (Maina, 1997). Yerleşim politikalarından ilk zarar gören kabile Massailer olurken zaman içinde en fazla zarar gören kabile Kikuyular olmuştur. Dolayısıyla da Mau Mau bir Kikuyu hareketi olarak Kenya'da iç savaşın patlaması ve milliyetçiliğin başlangıcı olarak tarihe geçmiştir.

İngilizler bölgede kontrolü sağlarken Kenya halkı içinden de yardım almaktaydı. Bazı Kikuyulular İngilizlere destek vererek diğer kabilelerden daha insiyatifli konumdaydılar. Fakat bu durum ne Kikuyular arasında ne de diğer kabileler tarafından hoş karşılanmıyordu. Bölge halkına yapılan ekonomik yardımlarda bile kendilerine destek olanları kayıran İngilizler, yaptıklarının neticesinin milliyetçilikle sonuçlanabileceğini tahmin edemiyorlardı.

I. Dünya Savaşı'ndan galibiyetle çıkan İngiltere, Afrika'daki Avrupalı yerleşimcilerin sayılarını oluşturduğu tarımsal iyileştirme planlarıyla daha da arttırıyordu. Ekonomik gelişimi, tarımsal ekonomiye sahip olan Kenya'da modern, teknolojik yöntemlerle ve eğitilmiş kişilerle (yerleşimcilerle) gerçekleştireceğini söyleyen İngiltere böylece, halka yaptığı zulümlere insani bir kılıf uydurmuştur.

İngiltere, Kenya halkı üzerindeki baskısını 1920'de Kenya'yı resmen ilhak edip Kenya Mandaterliği'ni ilan etmesiyle daha da arttırmıştır (Singh, 1965: 889). Halk, sosyolojik açıdan klinikler, okullar ve özellikle de Hristiyan Birlikler aracılığıyla

kontrol altında tutulurken (Miller and Yeager, 1994: 15) siyasi olarak, şefler ve onların uyguladıkları İngiliz kurallarıyla halkın yönetiminin nabzı tutuluyordu (Gustafson, 1995: 647-671).

1920 İmtiyaz Mektubu'nun 10. maddesinde, İngiltere hukukuna tezat olan hiçbir Kenya hukukunun uygulanmayacağını içeriyordu (Singh, 1965: 889). İlhak sonrası gelişmelerin sinyallerini veren bu doküman, Kenya iç savaşının patlak vermesinin sebebi olan zulümlerin metne dökülmüş halidir. 1920'de Kenya Yasama Meclisi'ne seçilen temsilciler tarafından temsil edilen Doğu Afrika Kolonileri içinde Kenya'da yer alıyordu. Kenya kolonisinin temsilcileri arasında ise, 1944 tarihine kadar yerli Afrikalı yer almıyordu (Mwavra, 1980: 11). Bu mecliste siyah Afrikalıların oy hakkı ve seçilme hakkı 1940'ların ortalarına kadar Asyalılar ve Araplar tarafından kullanılıyordu, bizzat siyah Afrikalıları kendi içlerinden temsilci gönderemiyorlardı (Harbeson, 1973: 18-19).

19. ve 20. yüzyılda İngiliz Koloni kuralları, etnik kimlikleri itibarıyla Kenyalıların katı bir şekilde ayırmıştı ve bu ayrıma göre bölgelere ayrılan Kenyalılar bağımsızlık sonrasında da bu ayırık yerleşimi sürdürmüşlerdir. "Böl ve yönet" politikasını Kenya'da da uygulayarak hakimiyetini sürdüren İngiliz hükümeti, halkın birlik içinde hareket etmesini engellemeye çalışıyordu (<http://www.ppu.org.uk>).

I. Dünya Savaşı sonrası Kenyalı Afrikalıları uğradıkları bu haksızlıklar karşısında koloni hükümetine karşı çıkmaya başlamışlardı ve geçen süreç Kenyalıların daha da bilinçlendiriyordu. Böylece olaylara daha objektif bakmayı öğreniyorlardı. Hükümetin yüksek vergileri, işçi kontrol politikası ve birçok fırsattan yoksunluk Doğu Afrika Birliği'nin oluşumunu sağladı. 1922'de kurulan birlik, derhal koloni otoritelerince yasaklandı. Çünkü İngiltere'nin korkuları gerçekleşmeye başlıyordu. Kenya çok etnik yapıları halkı ortak düşmanları olan İngiltere'ye karşı birlik olmaya başlamışlardı. Tüm engelleme çabalarına rağmen 1920'lerde ve 1930'larda Afrikalı muhalifler yerel kurallara ve sınırlara (İngilizler tarafından konulan etnik birim sınırları) uygun hareket ederek 1924'te Kikuyu Merkez Birliği (KCA)'ni kurdular. Kikuyu kültürel değerlerini ve orta sınıfın liderliğini savunan Birlik, Avrupalı yerleşimcilerin ülkeyi terk etmesi gerektiğini savunuyordu (Sambanis, 2001). Kolonicilik döneminin sonlarına doğru KCA ve benzer örgütler Kenya'nın diğer

yüzünü oluştuyordu. Bu örgütlerin temel amacı koloni kurallarını hemen kaldırmak değil, onlar çerçevesinde ilerleme sağlamaktı. Aksi takdirde hazırlıksız olarak ve direniş için militanlar yetiştirmeden yapılacak ani bir isyan Kenyalıların İngilizler tarafından sindirilmesi ve daha da baskı altına alınmasıyla sonuçlanabilirdi (Delf, 1961: 64). Harry Thuku'nun 1921'de kurduğu KCA'nın liderliğine 1928'de ileride Kenya'nın başına geçecek olan Jomo Kenyatta geçerek liderlik için ilk adımını atmıştır (<http://www.kenyaweb.com>).

Birlikler oluşturan Kenyalılar 1922 ve 1952 yılları arasında İngiliz Koloni Hükümeti'ne pasif metodlarla direniş göstermeye çalışıyorlardı. Halkın direnişinin pasif oluşu İngiltere'yi endişelendirmiyor, kendini savunamayacak olan Kenyalıların olası bir isyanını çok çabuk bastırabileceğini düşünüyordu. 1952 Mau Mau isyanına kadar kendi okullarında eğitim gören, gazeteler çıkaran ve dini gruplar oluşturan Kenyalılar, tüm bunları İngiltere baskısıyla gerçekleştirmesine rağmen seslerini az da olsa ülkeye duyurabiliyorlardı ve bu durumu küçük direniş hareketleri olarak nitelendiriyorlardı (Gustafson, 1995: 647-671).

Mau Mau isyan hareketinden önce 1944 yılında Kenya Koloni Hükümeti'nin Yasama Konseyi'ne ilk Afrikalının girişi, Kenya milliyetçiliğinin başlangıcı sayılabilir (Gustafson, 1995: 647-671). Afrikalıların Konsey'de Sir Phillip Mitchell ile ilk kez siyah temsilci bulundurmaları (Delf, 1961: 54) kendilerine yapılan haksızlıklara tepki göstermeleri için teşvik edici olmuştur.

Kenya iç savaşı için İngiltere hata üstüne hata yapıyor ve yaptığı bu hataların farkına varamıyordu. Çünkü dönemin en güçlü devletlerinden biri olan İngiltere, I. Dünya Savaşı'ndan da galip çıkmıştı. Etnik çeşitliliği olan, ekonomik, siyasi ve sosyolojik açıdan hiçbir tecrübesi olmayan Kenya halkının Fransa'dan dünyaya yayılmış olan milliyetçilikle tanışacağı ve savunucusu olacağı İngiliz hükümetince planlanmıyordu. İngiltere'nin planları, bölmüş olduğu Kenya halkını tamamen fethedilmiş addederek ekonomik sömürüye tabi tutma yönünde gelişmişti.

İç savaş Kenya'daki evrelerini kolonicilik döneminden milliyetçilik dönemine doğru geliştiriyordu. Uluslararası sistemin Kenya aleyhine İngiltere hükümrancılığını desteklemesi de kolonicilik döneminin Kenya halkı üzerindeki baskıların arttırıp Kenya milliyetçiliğini körükliyordu. Milliyetçilik hareketlerinin 1944'de Koloni

yönetimine Afrikalı temsilci göndermesiyle Kenyalılar, 20 Eylül 1952 Mau Mau Hareketiyle nasyonalizmi zirveye taşımışlardır.

3.3.3. Nasyonalizm Dönemi

Batı reformlarına karşı çıkan statükoyu korumak isteyen Kikuyular 20 Eylül 1952'de gerilla savaşı şeklinde Kenya ormanlarından Batılı yerleşimcilerin yaşadıkları yerlere saldırıya geçtiler (Cooper, 1988: 313-320). Bu saldırının amacı, kendi ülkelerinde kendi yönetimleriyle kendi kaynaklarını kullanabilmektir. Mau Mau hareketi adı verilen hareketin üyelerinin tamamına yakını Kikuyululardan oluşmaktaydı. Bu isyan İngiliz Koloni hükümetince Britanya Krallığına bildirildi. Koloni hükümeti isyanı birçok Mau Mau üyesinin, hareket üyesi olmayan Kikuyuların, Avrupalı yerleşimcilerin ve koloni hükümet polislerinin ölümüyle bastırabildi. 20 Kasım 1952'de acilen bir Olağanüstü Hal Deklarasyonu ilan edildi. Bu deklarasyon ile bir "Rehabilitasyon Planı" gündeme geldi. Plana göre, psikolojik zarar görmüş olan Kenya halkı İngiliz Koloni Hükümeti'nin oluşturacağı rehabilitasyon merkezlerinde tedavi edilecek ve bu merkezlerde sadece Kikuyular değil, Avrupalı yerleşimciler ve diğer etnik kimlikler de bulunacaktı. Ocak 1954'de resmen kabul edilen Rehabilitasyon Planı dahilinde 80.000 Kikuyulu kadın ve erkek 100 kampa yerleştirildi (Elkins, 2000: 2).

Mau Mau hareketi Batı tarzında modernizasyona karşı statükocu olmasının yanında Hristiyanlık karşıtı bir yapılanmaydı. Batı eliyle yeniliklerin tepeden inme gelmesine karşı olan hareket günümüz iç savaşının ilk işaretidir (Rosberg and Nottingham, 1966: 248-258). Mevcut düzene karşı yapılan saldırılar İngiliz hükümetince abartılarak Mau Mau'nun koloni ve ülke bütünlüğünü bozucu terörizm yanlısı olduğunu tüm dünyaya kabullendirmiştir. Mau Mau, sadece belli bir etnik kimliğe mal edilerek olanların faturası büyük oranda Kikuyulara çıkartılmıştır. Halbuki, sahte bir terörizm hareketi olan isyanda, Kikuyular, Embular ve Merular'dan 100.000'den fazla kişi Koloni hükümeti tarafından yakalanmıştır (Elkins, 2000). Sadece Kikuyular'dan meydana getirilmeyen Mau Mau isyanının tek sorumlusu da Kikuyular değildir. Halkın büyük çoğunluğunu oluşturan Kikuyu kabilesini sindirme politikası çerçevesinde İngiltere, daha sonra Mau Mau'yu durdurmaya çalışmak yerine kontrollü olarak devamını sağlamayı tercih etmiştir.

Oluşturulan rehabilitasyon merkezlerinin en önemlisi Athi İver Kampı olmuştur. Burada yeniden ahlaki ve insani değerlerle ülkenin bütünlüğü için silahlanma takımı olarak nitelendirilen MRA (Ahlaki Değerlerle Silahlanma Takımı) Temmuz 1953'de oluşturulmuş ve liderliğine Jock Scott getirilmiştir. Mart 1953'de ise Colonel Alan Knight liderliği devralmıştır (East Africa and Rhodesia, 1954). İngiliz kontrolünde olan isyancılar, sevgi, fedakarlık, dürüstlük ve saflık gibi kavramlarla kandırılıyordu ve artık Mau Mau hareketi de Batı çıkarlarına hizmet ediyordu (The East African, 1953). Batılı çıkarların gözetildiğinin bir başka göstergesi de takımda eski isyancıların dışında Howard Kilisesi, Afrikalı sözde direnişçiler ve Avrupalı misyonerlerin de bulunmasıydı. Rehabilitasyon amaçlı kamp ve takım, Hristiyanlık ruhunu yansıtıyor ve Hristiyan birliğini hedefliyordu. Mau Mau artık MRA idi (The East African, 1954).

Athi River'a benzer bir yapılanma da Kajiado Kampında Şubat 1953'de gerçekleştirilmiştir. Colonel S. H. Lafontaine'nin de içinde bulunduğu hareket Afrika'nın Protestanlığa dönüşümünü hedefliyordu (Elkins, 2000).

Kenya'nın çeşitli yerlerinde oluşturulan 100 kampta daha çok yerli Afrikalılar bulunuyordu. Kenyalıların yerlerinden edilmeleri hareketinin başlangıcı olan Rehabilitasyon Planı ile çoğu İngiliz, birçok Avrupalı Kenya yerli halkının yaşadıkları alanlara ve çiftliklere yerleştirildiler. Batılı yerleşimcilerin en yoğun olduğu bölge White Highlands bölgesi idi.

Kenya Nasyonalizmi'nin başlamadan bitirildiği kolonicilik sonrası demokratikleştirilme öncesi dönemde halk, insan hakları ve özgürlükten uzak yaşamaya mecbur bırakılmıştı. Soğuk Savaş döneminde uluslararası anlaşmalardan biri olan Cenova İnsan Hakları ve İşçi Organizasyonu Anlaşması çerçevesinde zorla çalıştırılmak yasaklanmasına rağmen Kenya halkı İngilizler tarafından zorla kamplara alınıyor (Frost, 1978: 43) ve Rehabilitasyon Planı sonrasında da kendi çiftlik ve tarlalarında zorla çalıştırılıyorlardı. Cenova İnsan Hakları ve İşçi Organizasyonu Anlaşmasına imza koyan Britanya vatandaşı olan White Highlands yerleşimcileri çıkarlarına ket vuran bu anlaşmayı desteklemeye hazır değillerdi. Çünkü Kenya Koloni Hükümeti'nden sürekli köle/ucuz işçi talep ediyorlardı, çalışmayı reddeden yerlileri ise Özel Gözaltı Kampları'na gönderiyorlardı. Bu

kamplar Savunma Bakanlığı bünyesinde yasal bir yapıya kavuşmuştur (Lewis, 1993: 168).

Milliyetçilik ya da nasyonalizm, Kenya'da Batılılar aleyhine başlasa da sonrasında Batı kontrolüne girmiştir. Rehabilitasyon için kurulan kampların temel amacı Avrupalı yerleşimcilerin çıkarlarını gözetmek ve yerleşimcilere karşı oluşacak isyanları önlemektir.

Avrupalı yerleşimciler, Bahati ve Sabukia'da kurulmuş olan Direniş Hareketi Merkezleri'nde halkın rehabilitasyonunu değil, olası isyanları önlemektir. Fakat eski Mau Mau üyesi Kikuyular bu duruma el koyarak etnik temizliğe karşı ayaklandılar (The East African, 1953). Bunun üzerine Malaya Federasyonu İngiliz Yüksek Komisyoncusu General Gerald Templar'ın Haziran 1953'de tecrübelerinden yararlanılarak Komünist gerillalar olarak gösterilen eski Mau Mau isyancılarına karşı hareket başlatılmıştır (Disorder, 1953).

Yoksulluk ve ırkçılık tüm Afrika'da artmıştı. Kıyılarıdaki halkların sıtma ile tanışmasıyla toplu ölümler özellikle de çocuk ölümleri Afrika popülasyonuna büyük zarar veriyordu. Temeli ekonomiye dayanan bu olumsuz gelişmeler Kenya halkını her geçen gün Avrupalılar'a bağlı kılıyordu. Bu bağlamda, ilk kez 1946'da Uluslararası Yoksullara Yardım Kuruluşu'nun Kenya'da bir ofisi açıldı ve Kamu Kalkınma Departmanı dahilinde 1950'de yönetime katıldı. Çok etnik yapıya Birlik, Kenya'da yetişkin eğitimi, uluslararasılaştırma ve üretim kıstasları gibi konuları ele almıştır (Lewis, 1993: 182).

Rehabilitasyon politikaları, yerleşim politikaları ve yardım politikaları Kenya halkına daha çok zarar veriyor, daha çok sömürüyordu. Milliyetçilik ile Avrupalı yerleşimcilere tepki gösteren Kenya halkının milliyetçilik hareketleri de İngilizlerce engellenmiş ve demokratikleştirme sürecine geçişin ilk adımları atılmıştır.

Demokratikleştirme hareketlerinin ilk hamlesi olan Rehabilitasyon politikaları, zaman zaman eski Mau Mau üyeleri tarafından sekteye uğratılsa da süreç içerisinde Batı lehine gelişmiştir.

Rehabilitasyon politikalarıyla olağanüstü hal sonrası alıkoyulanlar 9000 Mau Mau üyesi ve 1400 yerli halktan vatandaşı kapsıyordu (Elkins, 2000). Plan,

Yunanistan'daki genç komünistlerin ülkeye tekrar adaptasyonundan örnek alınarak düzenlenmiştir (Hendersen, 1953: 8-9). Soğuk savaş döneminde kapitalizm yanlısı Avrupalılar, kendi çıkarlarına tezat olan durumlarda isyancıları komünist olarak nitelendiriyor, böylece sosyalizm karşıtı ülkelerin sempatisini de kazanıyordu. Görünüşte eğitilmiş çalışan bir kesim oluşturmak, hem kırsal hem de kentsel kesimin eğitimini sağlamak amaçlı olan rehabilitasyon planı yapıcısı İngiltere, ne Kenyalıların ne de diğer Afrikalıların komünizm yanlısı bir tepki vermediğinin bilincindeydi. Fakat kendi çıkarlarına karşı oluşan Kenya milliyetçiliğinin soğuk savaş dönemindeki adı komünizm olmalıydı (Elkins, 2000).

Milliyetçi direnişlerinin komünist hareket olarak nitelendirilmesi Kenyalıları daha da kızdırıyor, şiddet eylemlerinin ve vahşetin daha da artmasına neden oluyordu. İngilizlerle birlik olmayan halkın izole edilmiş kamplara alınması (Gavaghan, 1999: 221-240) Kenya iç savaşının gelişimini hızlandırıyordu. Bu kamplardaki kadın ve çocuklar zor şartlara dayanamıyordu. Bakımsızlıktan ölen bebekler anneleri tarafından zorla altışarlı bohçalar yaptırılarak kamptan uzağa gömdürülüyordu (Santoru, 1996: 253-267).

Yumuşak Hitler politikası uygulayan İngiltere, Kenya halkını yerlerinden ederek büyük hata yaptığını gördü. Kendi aleyhine gelişen milliyetçi direniş hareketlerini kontrol edemeyen Britanya, çıkan çatışmaların ve kargaşaların önünü kesmek için yeniden yerleşim planlarını uygulamaya koymuştur. Fakat uygulanan planlar başarısızlıkla sonuçlanmış, Kibaki hükümeti döneminde bile Kenya iç savaşı devam etmiştir.

Lyttleton Anayasası'nda dikkate alınan Swynnerton Planı dahilinde ve Cenova İnsan Hakları ve İşçi Organizasyonu Anlaşması'nın 5. bölümü göz önüne alınarak olağanüstü hal sonrası yerleşimler, 1955'de Koloni Hükümeti'nin Yeniden Yerleşim Rehabilitasyonu ile başlatılmıştır. Yerlerinden edilmiş halkın yeniden yerleşimini sağlayan yapı 1954'de Swynnerton Planı ile düzenlenmiştir. Plana göre, yerleşimin yanı sıra tarımsal reformlarla ekonomik iyileşme de sağlanacaktı. Planın uygulanması safhasında hükümet, 55.000'den fazla siyah Afrikalının rehabilitasyon kamplarında alıkoyulmuş olduğu gerçeğiyle yüz yüze geldi (Elkins, 2000).

1950'lerde Alan Lennox-Boyd Koloni Hükümeti'nin sekreteriydi. 1954'de Kenya'ya İngilizler eliyle Lyttleton Anayasası ile getirilen Başkanlık sistemi sonrasında 1958 yılında kendi adıyla anılan Lennox-Boyd Anayasası'nı Kenya'da uyguladı. Kenya'nın çok etnik yapılı nüfusunu koşulsuz ve isyansız bir arada tutmayı amaçlayan (Carter ve Brown, 1958: 96-100) İngiltere'nin birincil hedefinin yansıdığı anayasa mevcut iç savaşın gelişimini engelleyememiştir. Çünkü eski Mau Mau üyeleri ve Kenya yerlileri koloni kurallarına zorla uydurulmuştur. Bu zoraki uyum sağlama, koloni hükümetinin halkı bir sınıflandırma sistemine tabi tutmasıyla daha da kötü bir duruma dönüşmüş (Elkins, 2000), 1959'da Hola Katliamına neden olmuştur. Mwea'da boru hatlarında çalıştırılan siyahların oluşturduğu kamplarda meydana gelen itrajadi, kamplardaki düzensizlik ve yokluktan ileri geliyordu. Aralık 1958'de patlak veren isyan, Mart 1959'da zirveye ulaşmıştır. Liberal reformlar uygulama adı altında boru hatlarında çalıştırılan Kenya halkı rehabilitasyon kamplarında işçi hatta köle olarak kullanılmaktaydı. 1957'de benzer katliamlar gerçekleşmiş fakat İngiliz hükümetince konu kapatılmıştır. Hola'da yaşananlara da aynı taktiği uygulamak isteyen İngiltere, 11 alıkoyulmuş insanın katledilmesine sadece kamusal kayıplar diyebilmiştir. Toplam 80.000 alıkoyulmuş siyah kadın ve erkeğin olağanüstü hal sonrasında reform hareketleriyle yeniden yerleşimini amaçlayan İngiliz Koloni Hükümeti, uyguladığı yanlış politikalar ve Kenya milliyetçiliğini hesaba katmaması sebebiyle meydana gelen krizleri ve iç savaşın büyümesini önleyememiştir (Cowan, 1956).

İngiliz Koloni Hükümeti ve Britanya, kendi aleyhlerine gelişen olayları ne rehabilitasyon kamplarıyla ne de liberal reformlarla ve yeniden yerleşim planlarıyla engelleyememiştir. Meydana gelen olaylar ve büyüyen Kenya milliyetçiliği zamanla İngiltere'yi korkutmuş ve alternatif uluslararası araçlar kullanmaya yöneltmiştir. Nitekim İngiltere, kolonicilik konusundaki deneyimlerinden faydalanarak Kenya'ya 1954 yılında getirdiği Başkanlık sistemini temel alarak bağımsızlık vermeyi uygun bulmuştur. Bu amaçla artık Kenya'da kolonicilik dönemi ismen yerini nasyonalizmin henüz son bulmadığı demokratikleşme sürecine bırakmıştır.

3.3.4. Demokratikleşme Dönemi

1960 yılında Lancaster House'da Kenya'nın bağımsızlığı için İngiltere tarafından başlatılan Bağımsızlık Konferansları 1963'de KANU ve KADU'nun oluşturulmasıyla ve 1964'de Kenya bağımsızlığıyla sonuçlanmıştır (Singh, 1965: 893).

Kenya'dan resmi olmayan delegeler; 19 Afrikalı, 17 Avrupalı, 8 Asyalı ve 3 Arap'tan oluşuyordu (Singh, 1965: 893). İngiltere, temsiliyetin parlamento şeklinde olmasının ve Batılı modelin adapte edilmesinin gerekliliğini vurguladı ve vurgulanan demokratik model Kenya'ya uygulandı. Bu bağlamda KANU (Miller ve Yeager, 1994: 30) ve KADU olmak üzere iki parti oluşturuldu (Singh, 1965: 894). İngiltere, Kenya'nın en büyük partisi olacağını düşündüğü KANU'nun KADU tarafından kontrol edileceğini, böylece bir iktidar ve bir de muhalefet partinin ülkede yerel kontrolü sağlayacağını planlamıştı. KANU, Kikuyular ve Luolar tarafından desteklenirken KADU ise diğer azınlıkta olan etnik kimlikler tarafından destek görüyordu. İngiltere, parlamenter kontrolü içerden sağlarken dışarıdan yapacağı müdahalelere meşru bir zemin hazırlamıştı. Uluslararası sistemdeki dengeler kapitalizmin kazanacağına işaret etmeye başladığı yıllarda İngiltere'nin Kenya'da tek korktuğu kabilelerin nasyonalizm dönemindeki gibi birlik olup Avrupalı düşmanlığı gütmeleriydi (Rosberg ve Nottingham, 1966: 319).

İki politik parti 1962 Bağımsızlık Konferansı'na katıldılar. Uzlaşmazlık sadece iki parti ve destekleyicileri arasında değil, Kenya'da yaşayan Avrupalı, Asyalı, Arap yerleşimciler ve Kenya yerlileri arasında da vardı. Kenya halklarının çıkarlarının gözetildiği ifade edilen ikinci bağımsızlık konferansı 1963 Bağımsızlık Konferansı'nın gerekliliğini ortaya koymuştur. 25 Ekim 1963 tarihinde gerçekleşen bağımsızlık konferansında Kenya'da oluşturulan iki partinin seçimlere girmesi öngörülmüş ve 12 Aralık 1963 seçim tarihi olarak kabul edilmiştir (Gustafson, 1995: 651-652). Bunun yanı sıra Toplum Yasası ve Kamu Kuralları Yasası gibi kişisel hakları barındıran fakat kamu yararına kişisel hakları sınırlandıran Batı tarzında yasalar kabul edilmiştir.

Batı'nın kendi kurallarıyla oynadığı Kenya'da nasyonalizm sanıldığı gibi son bulmamıştı fakat şiddet eylemlerini durdurmuştu. Batı çıkarları, her zaman olduğu

gibi demokratikleşme veya demokratikleştirme sürecinde de mevcut olmuştur (Ojwang, 1990: 211-212). Sosyal sınıfların birlik olamayışı ve Batı tarzında düzenlenmiş olan politik yapı, Batı çıkarlarına hizmet edebilecek en iyi ortamı hazırlamıştır (Gordon, 1986: 250-251).

Başkanlık seçimleri için odaklanan Kenya halkı ve partileri, İngiltere'yi ve Batılı yerleşimcileri belirli bir süre rahatsız etmemişlerdir. Seçimlerden İngiltere'nin hesapladığı gibi KANU lider parti olarak çıkmıştır. Mau Mau liderliğinden dolayı hapsedilen Kenyatta 1961'de serbest bırakılışıyla KANU'nun başına getirilmişti ve seçimlerde iktidar olan Kikuyu üyesi lider 1964 yılında Kenya'nın cumhuriyet rejimine kavuşmasıyla Kenya Cumhuriyeti'nin ilk başkanı olmuştur. 1963'te bağımsızlığını kazanan Kenya, ilk anayasal monarşi olarak İngiliz monark başkan ve hükümet başkanı olan kendi başkanı tarafından yönetilirken, Aralık 1964'de cumhuriyet rejimine geçmiş ve Kenya'da artık devletin ve hükümetin başı başkan olmuştur. Aynı yıl iktidar tarafından istenmeyen KADU feshedilmiş ve üyeleri KANU'ya katılmıştır (Mboya, 1963: 37-39).

1963'den 1978 yılında ölümüne kadar iktidarda kalan Kenyatta, kendisine verilen ülke yönetiminden dolayı kapitalist ekonomik düzen ve Batı yanlısı tavır almak zorunda kalmıştır. Önceleri milliyetçi harekete önderlik eden liderin Batı yanlısı tavır almasının sebebi sadece yönetime İngilizler eliyle getirilmesi değildir. Gençlik yıllarında Avrupa'da eğitimini tamamlayan Kenyatta ülkesine döndüğünde milliyetçiliğin doğru yol olduğunu kavramış fakat uluslararası sistemde dengelerin Kenya lehine olmadığını görmüştür. Bireyselliğin birincil önem taşıdığı Kapitalizm dünyasında kendi kurallarıyla değil, güçlü olanların kurallarıyla oynayarak bir sonuç elde edebileceğinin farkına varmıştır. Kenyatta'nın Batı yanlısı tavrı hem ülke hem de KANU içinde provakasyonlara neden olmaya başlamıştır. Kenya ikinci başkanı (Luolar'dan) Oginga Odinga'nın 1966'da hükümetten istifa edip Kenya Halk Birliği (KPU)'ni kurması da Kenyatta'ya gösterilen tepkinin en açık örneğidir (Amsden, 1971: 50-51). Başta diğer kabileler olmak üzere Kikuyuların da desteğini kaybetmeye başlayan iktidar, 1969'da kabine bakanı Tom Mboya'ya düzenlenen suikast ile Luolar'ın desteğini tamamen kaybetmiştir (<http://www.atlapedia.com>).

Kenyatta, bir zamanlar izlediği milliyetçilik politikalarına tezat bir portre çizerken kendisine ve partisine engel teşkil eden herşeyi ortadan kaldırıyor. Bu doğrultuda KPU'yu yargılamadan gözaltına aldı ve partiyi kapatarak kendi destekleyicilerini hükümetteki yerlere atadı. Kenyatta, kendi kabilesi olan Kikuyular arasındaki dayanışmanın sağlanması için çağrıda bulunurken yine kendi iktidarının sürekliliğini düşünüyordu. Kikuyular da liderlerinin sözlerini kendi kabile çıkarlarının önemsendiği için ve yönetimde kendilerinin söz sahibi olacakları sebebiyle dinlediler ve Kenyatta kuralları içindeki Kenya'da büyük zenginlik elde ettiler. Tek bir kabilenin egemen olduğu Kenya'da artık Kikuyu kuralları geçerliydi (Mboya, 1964: 48-50). 1974 seçimlerine tek parti olarak giren KANU ve Kenyatta tekrar seçildiler. Fakat 1978'de Kenyatta'nın ofisindeki ölümü üzerine yerine ikinci başkan olan (Kalenjin Kabilesi'nden) Daniel Arap Moi, KANU'nun ve hükümetin başına geçerek Kikuyuların egemenliğine son vermiştir (Mboya, 1963: 120).

1968'de değiştirilen Ulusal Meclis seçimleri halk oylamasına tabi tutuluyordu. Bu sistem de Batı eliyle Kenyatta döneminde getirilen diğer bir demokratikleştirme hareketidir. Kenyalılar bu tür bir sisteme adapte edilmeye çalışılıyor fakat demokrasi için sınırlı seçme hakkı tanınıyordu. 1977'de eski ikinci başkan olan Oginga Odinga'nın amacının başkanlık olduğunu kamuoyuna açıklaması (Blaustein, 1990: 76) üzerine KANU'dan büyük tepki görmüş ve reddedilmiştir. Luo kabilesinden olan ve 1966'da KANU'dan ayrılan Odinga'nın başkan olması, Kikuyuların ülke yönetimini Luolara terk etmesi anlamına geliyordu. Kikuyuların çoğunlukta olduğu KANU içinde büyük yankı bulan gelişme Kenyatta'nın 1978'de ölümü ve Daniel Arap Moi'nin KANU'nun başına geçmesiyle sonuçlanmıştır. Moi'nin başkan olması döneminde tek aday olmasından kaynaklanmıştır. Bir yıl sonra kararlaştırılan genel seçimler için 23 adayın başvurmasına rağmen seçimlerin yapılması reddedilmiş ve Moi seçimlere girmeden başkan olmuştur (Miller ve Yeager, 1994: 106).

Moi'nin başa geçmesiyle Kenya iç savaşı son bulmamış aksine daha da artmıştır. Kikuyuların egemenliği yerine de Kalenjin hakimiyeti başlamıştır (Nairobi Government Printer, 1958: 49). 1980'li yıllarda Moi'nin kuralları ve Kalenjinlerin otoritesi artmaya başlamış ve Kenya ekonomik gelişimi hızını yavaş yavaş kaybetmiştir. İktidarı ve ülke yönetimini koşulsuz ele geçirebilmek için Haziran

1982'de Moi hükümeti ve Kenya Ulusal Meclisi tek partili devlet oluşturmak üzere Kenya anayasasını değiştirmiş ve tek parti olduğunu resmen ilan etmiştir. 1988 seçimlerinde de bu yasa uygulanmış ve rakiplere göz dağı verilmiştir (Miller ve Yeager, 1994: 106).

1980'lerde politik gelişmelerin yanı sıra kuraklık, açlık, işsizlik ve yoksullukla da mücadele eden Kenya halkı, ülke ekonomisinin kötüye gitmesiyle iç savaş için tekrar harekete geçmiştir. Moi döneminde Kenyatta döneminden daha hızlı gelişim kaydeden Kenya iç savaşı Kibaki dönemine kadar maddi ve manevi büyük kayıplara neden olmuştur (Leys, 1974: 270-271). Özellikle 1987'de Kalenjin karşıtı gruplar Moi hükümet polisleri tarafından durdurulmaya çalışılmış ve politik tutuklamalarla insan hakları ihlalleri gündeme gelmeye başlamıştır. Kenya kontrolünü kaybeden İngiltere uluslararası eleştirilere maruz kalmıştır. Kenya'da politik suçluların serbest bırakılması ise uluslararası baskılar kanalıyla ancak 1990'larda gerçekleştirilmiştir (Dixon, 1992).

Demokratikleşme sürecinde uluslararası sistemdeki diğer üçüncü dünya ülkelerinin yaşadığı gibi büyük güçler tarafından yaratılan biri iktidar olacak kadar büyük suni iki parti Kenya'da da oluşturulmuştur. Daha sonra sistem gereği ve kontrolün büyük gücün elinde kalabilmesi için zayıf parti iktidar partiye dahil edilmiştir. Tek parti döneminin kozmopolit yapıdaki halkı isyan ettirmesi üzerine çok partili sisteme geçilmiş ve demokratikleştirme süreci ekonomik ve siyasi anlaşmalar ve büyük güçlerin kontrolündeki uluslararası örgütler aracılığıyla büyük güçlere ekonomik, siyasi ve sosyolojik açıdan bağlama şeklinde gerçekleştirilmektedir.

1990'larda uluslararası sistemin baskılarıyla sona eren Moi kuralları arkasındaki İngiliz kuralları demokrasinin ve politik reformların Kenya'ya gelişyle devam etmiştir. Artık içerden de müdahale edebilen İngiltere, Kenya ekonomisi üzerindeki baskıları azaltmış gibi bir portre çizmiştir. Fakat azalmış gibi görünen ekonomik baskılar, 1990'larda soğuk savaşın sona ermesi ve kapitalizmin dünya da egemen olmasıyla hükümetlerden hükümetlerin kontrolündeki uluslararası örgütlere ve şirketlere kaymıştır (Berman, 1990: 408-417). ABD ve İngiltere'nin önderliğini yaptığı kapitalist ve tek kutuplu uluslararası sistemdeki bu büyük güçler, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütleri de yönlendirmektedir.

1980'lerin sonları, 1990'lı yılların başlarında artmaya başlayan şiddetli çatışmalar Kenya'nın Rift Valley Eyaleti'nden Nyanza ve Mount Kenya eyaletlerine doğru yayılmaya başlamıştı. Özellikle Kalenjinler, kendilerine ait olduğunu iddia ederek, Kikuyuların ikamet ettikleri yerlere saldırmışlardır (<http://www.greenleft.org.au>).

Demokratikleştirme politikaları için gerekli olan tek partili sistem (Widner, 1993: 227) Kenya'da 9 yıl hüküm sürmüştür. 1991 yılında çok partili politik düzene geçirilen Kenya'da yönetim yine KANU'nun elindeydi. 2002 seçimlerine kadar Kenya iktidarında kalan Moi, ülke kaynaklarını kişisel çıkarları için en fazla sömüren devlet başkanı olmuştur. Döneminde Ouko skandalı, Goldenberg skandalı gibi önemli ve Kenya için olumsuz gelişmeler meydana gelmiştir. 2005 yılında Kibaki döneminde bile skandalların arkasında Moi ve hükümetinin olduğu savları öne sürülmekte ve soruşturma bürolarınca takip edilmektedir. 12 Şubat 1990 tarihinde dönemin Dışişleri Bakanı Dr. Robert Ouko, Kuru'daki evinden ayrıldıktan sonra kaybolmuş, dört gün sonra Got Alila'ya çok yakın bir mesafe uzaklıkta cesedi bulunmuştur (Barasa, 2005). İkinci başkan George Saitoti başta olmak üzere hükümetteki tüm yolsuzlukları ortaya çıkaran Ouko'nun ölümünden Moi ve Saitoti suçlanmaktadır. Sadece Saitoti değil (Agutu, 2005), Nicholas Biwott'un da olayla ilişkisi olduğundan şüphelenen Parlamento Seçim Komitesi başkanı Gor Sunguh araştırmalarını derinleştirmiştir (Orlale, 2005).

Moi hükümeti döneminde yönetimde patlak veren gelişmelerin dışında bir de halk arasında yaşanan sorunlardan doğan patlamalar ve alevlenen iç savaş mevcuttu. 1984 yılında gerçekleşen Wajir Katliamı adını alan trajediye katliam denilmesindeki neden, 2000 Degodia kabilesi üyesinin ölmesi ve binlerce kayıp verilmesidir. Politik ve ekonomik istikrarsızlığın temelinde gerçekleşen katliamlarda büyük oranda sorumlu tutulan Moi iktidar yönetimi idi. Katliam, halk tabakasında olmuş fakat zamanla politik tabakada da kargaşalara neden olmuştur. Uluslararası sistemde İngiliz kontrolünden çıkan Kenya halkı, bölgesel çatışmalarında ortasında kalmıştır. Etiyopya ve Somali'deki süren istikrarsızlıklar Kenya halkını da olumsuz etkilemiş, Moi hükümeti ise, ülke içindeki problemlerin üstesinden gelemediği için bölgesel sorunlarla hiç ilgilenmemiştir (Ajulu, 2001: 31).

1980'lere ve 1990'lara damgasını vuran Moi iktidarı, Kenya demokratikleştirme sürecinde en önemli faktördür. Hem tek parti dönemini hem de çok parti dönemini yaşayan Moi ve KADU, 2000'lerin başında NARC koalisyon hükümetine yenik düşmüştür. Bu yenilginin arkasında Moi dönemi skandalları, yolsuzlukları, adaletsizlikleri, insan hakları ihlalleri, katliamları, beceriksiz yönetimi, Batı çıkarlarına hizmet etmeleri ve Kenya halkının çıkarlarını ikinci plana itmeleri gelmektedir.

Ocak 1991'deki Demokrasinin Yeniden İmarı Forumu (FORD) ile çok partili hayata geçen Kenya politik sürecinde yine İngiltere baskın rol oynamıştır. Altı muhalif lider tarafından oluşturulan FORD, çok partili sistem kabul edilmeden önce KANU tarafından yasa dışı ilan edilmiş ve üyeleri yakalanmıştır. uluslararası büyük güçler ve kreditorler, Kenya'yı demokratikleştirme sürecinde baskılarını Moi iktidarı üzerinde arttırmışlar ve Aralık 1991'de Moi liderliğindeki KANU'nun, çok partili politik sistemi tanınmasıyla amaçlarına ulaşmışlardır (<http://www.atlapedia.com>).

29 Aralık 1992'de yapılan başkanlık seçimleri öncesinde Moi hükümetinin yolsuzluklarına ve Kalenjinleri kayırarak adaletsiz tavır almasına karşın KANU karşıtları artmaya başladı. Seçim öncesi, etnik sınırları aşarak yaklaşık iki bin kişinin ölümüne neden olan (özellikle ülkenin batısında) kabile çatışmalarının olması Moi hükümetini endişelendiriyor ve yeniden iktidar olabilmek için yöntemler geliştirmeye çalışıyordu. FORD'un , FORD-Asili ve FORD-Kenya olarak ikiye ayrılması Moi hükümetini rahatlatan olumlu bir gelişme olarak düşünülürken Moi, çok partili sisteme geçilmesinden büyük rahatsızlık duymaktaydı (<http://www.greenleft.org.au>). Seçim sonucunda KANU'nun çoğunluk partisi olmasıyla Moi ve hükümeti, 1997 seçimlerine kadar iktidarda kalacakları için memnun fakat 1997 seçimlerinde Moi'nin tekrar başkan olamayacağı için düşünceliydi.

Moi ve KANU'nun yeniden iktidar oluşunun ikinci yılında Oginga Odinga'nın ölümü de Moi dönemi sır perdelerinden birini oluşturmuştur. Luoların desteğini kaybeden KANU, tüm yaşananlara rağmen iktidarını uzun süreli yapmayı planlıyor, zamanla oluşan ya da oluşturulan Safina (1995) (World Africa, 1999), SDP (Sosyal Demokrat Parti), Chama Cha Uma gibi partilerle birlikte gireceği 1997 seçimleri ve

sonrasında 2002 seçimleri için Kenyatta'nın oğlu Uhuru'yu lider göstermeyi hedefliyordu. Ülkenin dört bir yanında kendi kabilesinin temsilcisi olan partileri destekleyenler demokratik hayata ve reformlara ayak uyduruyor fakat temelde yine kendi bireysel ve kabile çıkarlarını düşünüyorlardı.

Moi, Aralık 1997 seçimlerini yeni oluşturulan partilere karşı kazandı. Şiddetli bir iç savaşın sinyallerini veren süreçte Moi, bu çatışmayı önlemek için çeşitli önlemler almaya çalışmış fakat iktidar hırsı her şeyin üstünde olduğu için fedakarlık yerine ülkeyi sömürmeyi tercih etmiştir. Ülkenin içinde bulunduğu iç savaşı önlemeye çalışırken büyük çaba sarfetmeyen Moi, İngiliz kurallarına riayet ederek hareket etmiştir. çıkarılan yasayla üst üste iki kez başkan olamayacağının bilincinde olan Moi, KANÜ'nun tekrar iktidar olduğunda perde arkasından yönetime müdahale edebileceği umuduyla ve Kikuyuların desteğini sağlamak amacıyla Ekim 2001'de Kenyatta'nın oğlu Uhuru'yu parlamentoya atadı ve Kasım'da kabineye aldığını ilan etti. Aralık 2002 seçimlerinde de Uhuru parti başkanı olarak seçimlere katıldı (Kimemia ve Matoke, 2004).

Siyasi gelişmeler ve etnik çatışmalar birbirini etkileyen iki gelişme olarak Kenya tarihinde yerini almaktadır. Kolonicilik döneminde büyüyen etnik çatışmalar iç savaşa dönüşmüştür. Son yıllarda da Somali ve Etiyopya'dan gelen göçmenlerle etnik çatışmalar daha da hızlanmıştır. 2002 seçimlerine bir yıl kala Moi'nin korktuğu şiddetli çatışmalar artmaya başlamıştır. Nairobi'nin Kibera semtindeki Nubian ve Luo kabilelerini de kapsayan bu çatışmalarda özellikle Aralık 2001'de bir çok insan ölmüş ve binlercesi de buldukları yerleşim yerlerini terk etmek zorunda kalmışlardır (<http://www.peacenetkenya.org>). Yıllardır yerleşim yerleri konusunda kabileler arasında çıkan anlaşmazlıklar ve Avrupalı düşmanlığı demokratikleşme sürecinde durulmamış aksine daha da artmıştır.

2000'li yıllarda da İngiltere ve Batı'nın kontrolünde olan demokratik Kenya, içinde bulunduğu yoksulluğu azaltmak için yardım planları uygulamıştır. Kontrolü elinde bulunduran büyük güçler, IMF ve Dünya Bankası'nı kullanarak Kenya'ya müdahale etmektedirler. Ağustos 2000'de Yoksulluğu Azaltma ve Hizmet Geliştirme Programı ve 1999'da yürürlüğe konulan Kenya'nın 2015'e kadar yoksullukla mücadelesine destek verme, makroekonomik gelişimini sağlama ve ülkedeki işsizliği önleme

amaçlı Özel Yoksulluk Stratejik Planları günümüzde IMF ve Dünya Bankası ile Nairobi hükümeti arasında ortak olarak uygulanmaktadır (Hanmen, 2003: 179-187).

Kenya'daki iç savaşın gelişimini etkileyen dış güçler ve faaliyetleri, ülkenin siyasetine ve ekonomisine etki ederek sosyal yapının nabzını tutmaktadır. 2000'li yıllar ve 1800'lü yıllar karşılaştırıldığında emelde hiçbir fark olmazken sadece İngiliz sömürsünün şekli değişiklik göstermiştir. Moi hükümetinin halkın kontrolünü kaybederek ülke kaynaklarını kendi ve çevresi için kullanması İngiltere'nin Moi yönetimini 2002 seçimlerinde desteklememesinin sebebini oluşturmuştur.

İngiltere ve Batı desteğini alan NARC partisi, LDP (Liberal Demokrat Parti), DP (Demokrat Parti), FORD-K (Demokrasinin Yeniden İmarı Forumu-Kenya), NPK (Kenya Ulusal Partisi)'nin koalisyonundan oluşmuş (<http://www.electionworld.org>), lideri Kibaki ile Aralık 2002 seçimlerine girmiş ve %60 oyla seçimi kazanmıştır. Böylece yeni başkan Kibaki ve NARC koalisyonu ile Kenya halkı demokratikleşme sürecinde yeni bir açılıma yönelmiştir (<http://www.news.bbc.co.uk>).

NARC hükümetinin ilk hamlesi eski Moi hükümetinin yarım bıraktığı olası iç savaşın önlenmesi planlarını hakkıyla tamamlamak olmuştur. Bu doğrultuda hükümet öncelikle skandalları engellemek için Ocak 2003'te rüşvete karşı bir komisyon oluşturmak için kanun teklifinde bulunmuştur. Ancak Kasım ayında bu önlem paketi uygulamaya konulmuş ve başarı sağlanmıştır (<http://www.news.bbc.co.uk>). Bu başarıya rağmen Moi hükümeti dönemine ait skandalların önünü kesmek NARC iktidarınca gittikçe güçleşiyor ve iç savaş gün geçtikçe büyüyordu. İç savaşın çıkmasını engellemek amacıyla başka bir adım daha atıldı ve rüşvet iddialarının sürmesine karşın, eski bakan Daniel Arap Moi'nin dokunulmazlığı kabul edildi (<http://www.news.bbc.co.uk>). NARC hükümetinin en büyük hatalarından biri sayılan bu gelişme, halkın her kesiminden gelen tepkilerle karşılaştı ve hükümet 2005 yılında Moi iktidarı dönemindeki yolsuzluk ve eski Bakan Ouko'nun ölümünü araştırmak üzere soruşturmalar dizisi başlattı. Parlamento Seçim Komitesi tarafından izlenilen soruşturmalar devam etmektedir (Agutu, 2005).

Kenya'nın demokratikleşmesi döneminin son dönem önemli gelişmelerinden biri de Mart 2004'deki oluşturulan yeni Kenya Anayasası'dır (<http://www.news.bbc.co.uk>).

Demokratikleşme sürecinde olmazsa olmaz koşul olan Anayasa yapımı Kenya'da İngiltere ve Batı'nın desteği ve Batı model alınarak gerçekleştirilmiştir.

Başkan Kibaki, bir yandan ülkesinin içinde bulunduğu iç savaşı önlemeye çalışıyor ve eski politik suçlulardan hesap soruyor bir yandan da Kenya halkının kuraklık, yoksulluk ve işsizlikle mücadeleğinde dış güçlerden yardım almaya çalışıyordu (<http://www.news.bbc.co.uk>). Uluslararası sistemin kuralları gereği Batı'nın kurallarıyla hareket eden Kibaki, Avrupa ve ABD ile iyi ilişkiler kurmuştur. Ekonomik sömürünün ticari anlaşmalar yoluyla gerçekleştiği günümüzde Kibaki de sürece ayak uydurmuş ve WTO (Dünya Ticaret Örgütü) başta olmak üzere tüm Batılı ticari örgütler ve şirketlerle uzlaşmacı bir tavır sergileyerek anlaşma yoluna gitmiştir (Wahome, 2005; Saturday Nation, 2005).

1990'ların başlarında kendilerini gösteren sivil toplum örgütleri, Kenyalı olmanın önemini halka açıklamaya çalışmıştır. Demokratikleşmenin olumlu bir gelişmesi olan sivil toplum örgütleri 2000'li yıllarda da siyasi süreçte etkili olmayı başarmıştır. Bu önemli gelişmeyle Kenya'daki etnik çeşitliliğe sahip halk, etnik yapılarının İngilizler ve Batı tarafından kullanıldığını ve bir bütün olunması gerektiğini basım yayının belli oranda özgürleşmesiyle ve eğitim oranının artmasıyla kavramışlardır. Fakat bu baskıların mevcudiyetini kolonicilik döneminden beri yaşayan ve dile getiremeyen halk, sivil toplum örgütleri kanalıyla sesini ne oranda çıkarabileceklerinin de farkındadırlar.

Demokratik düzene İngiltere tarafından bağımsızlığının verilmesiyle geçen Kenya, günümüzde emperyalizmin ve serbest piyasa ekonomisinin sahibi olan Batı tarafından uluslararası yasal normlara uygun olarak sömürülmektedir. Kenya politikası, ekonomisi, güvenliği ve tüm yaşamı Batılılarca belirlenmekte ve kontrol edilmektedir. Soğuk savaş sonrası iki kutuplu uluslararası sistemin Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle tek kutuplu hale gelmesi, tüm dünya da olduğu gibi Kenya üzerinde de bir ABD baskısını gündeme getirmiştir. 12 Eylül 2001'de ABD'nin ikiz kulelerine yapılan saldırılardan sonra Washington hükümeti, İslami terörü dünya gündemine taşımıştır. Müslüman kesimin yoğun olduğu Kenya'nın ABD yanlısı tavır alması tüm İslam alemini şaşırtmasına karşın uluslararası sistem yapıcılarınca makul karşılanmıştır. Çünkü ABD'nin Afrika'daki müttefiki olan Kenya'dan terörizm

konusunda tam destek alması, yapılan ekonomik yardımlar ve ABD müttefiği İngiltere'nin kontrolünde olmasıyla ilişkilidir (Vakit, 2003). Daha önce de Kenya'nın PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye teslim edilişinde önemli rol oynamasını sağlayan ABD (<http://www.greenleft.org.au>), uluslararası sistemdeki diğer müttefiklerini yaptığı gibi Kenya'yı da kendi çıkarları için kullanmaktadır. Afrika kıtasının içinde bulunduğu krizler ve iç savaşların mimarı İngiltere ve İngiltere'yle etnik bağları olan ve gerçek müttefiki olan ABD'nin kontrolünde gerçekleşmektedir. Müdahale edilmesi gereken yerlerde müdahale ederek Afrika'nın nabzını tutan Batı uluslararası sistemde en büyük payı kapma çabasıyla hareket etmektedir.

Kenya'nın Batılı güçler eliyle demokratikleşmesindeki aşamalara bakıldığında amaçlar, amaçlar için kullanılan araçlar ve elde edilen sonuçlar net olarak gözler önüne serilmektedir. Tarih boyunca uluslararası sistemde zamana ve yere göre olayların ve olguların değiştiği bilinmektedir. Fakat her şeye rağmen değişmeyen, her dönemde olan sömürüdür. Sömürünün şekli ve araçları değişse de sonuç değişmemektedir. Kenya'da da gerek Kenyatta döneminde olsun gerekse Moi ve Kibaki döneminde olsun İngiltere sömürüsü devam etmiştir. Süreç içerisinde dengeler değiştiğinde sömüren devlet İngiltere değil de Fransa ya da Almanya olabilir. Sömüren devletler değiştiği gibi sömürü şekli, kolonyalizmden demokratikleştirmeye, daha sonra da serbest pazar sistemine kayabilmektedir. Fakat netice olan "sömürü" zaman içinde isim değiştirirse de varlığını korumaktadır ve korumaya devam edecektir.

SONUÇ

Uluslararası sistemde tarih boyunca iç savaşlar çıkmıştır. Bu iç savaşların nedenleri ve neticeleri zaman zaman incelenmiş zaman zamansa sadece tarihte bir olay olarak kalmıştır. Bir Doğu Afrika ülkesi olan Kenya'nın içinde bulunduğu iç savaşın tarihsel süreçteki nedenlerine değindiğimiz bu tezde öncelikle Kenya siyasi tarihi ele alınarak Kenya'nın tanıtılması hedeflenmiştir. Daha sonra genel olarak bir iç savaşın ve Kenya iç savaşının temel nedenlerini başlıklandırılmak suretiyle ele alınmıştır. Burada Kenya bir prototip olmak kaydıyla aslında tüm üçüncü dünya ülkelerindeki iç savaşların nedenleri de ele almıştır. Kenya iç savaşının nedenlerinin; Ekonomik yetersizlik ve dışa bağımlılık, toplumun kozmopolit yapısı, eğitimsizlik, siyasi yetersizlik ve dışa bağımlılık, coğrafi koşulların yetersizliği olarak sıralandığı bu tezde uluslararası ve yerel kaynaklardan yararlanılmıştır. Fakat İngiliz kaynaklarının kendi ülkelerini korumacı tavır sergilemesi sebebiyle bu kaynaklara sadece genel veriler elde edilirken değinilmiştir.

Büyük güçlerin egemen olduğu dünya da Kenya gibi geri kalmış ve iç savaşın kucağındaki bir devletin self determinasyon hakkını kullanamadığı bilinmektedir. Genel olarak Kenya iç savaşının temel alındığı tezde ülkenin dış politikasının nasıl işlediğine ikinci bölümde değinilmesinin amacı, dış güçlerin hakimiyetiyle paralellik kurulabilmesidir.

Kenya iç savaşının nedenlerinin herbirinin önemli olmasının yanı sıra ekonomik yetersizlik tüm dünya da olduğu gibi iç savaşında temelinde yer almaktadır. Siyasetin, sosyal ihtiyaçların, eğitimin, sağlık problemlerinin telafisinin temelinde hep ekonomi yatmaktadır. Ekonomik gücü olan ülkeler uluslararası konjonktürde daima lider olmaktadır. Günümüz liderlerinden olan İngiltere, 19. yüzyıldaki sömürü politikalarını 21. yüzyılda küreselleşme politikalarıyla gerçekleştirmektedir. Kenya üzerinde de, küreselleşme yoluyla kültürlenme uygulayarak halkın kozmopolit yapısından yararlanarak Kenya sosyolojik yapısına etki etmekte olan İngiltere, ekonomi ve güvenlik (askeri güç) politikalarıyla da Kenya ekonomisinin ve siyasetinin nabzını gerek İngiltere hükümetiyle gerekse de önderlik ettiği uluslararası örgütler ve uluslararası şirketler kanallarıyla tutmaktadır.

Uluslararası sistemdeki dengelerin zaman ve yer koşullarına göre değiştiği dđnyamızda Kenya'nın konumu hep aynı kalmıştır. İ savaşlarıyla, ekonomik, siyasi ve coğrafi yetersizlikleriyle, eğitimsizliği ve dış gđlerin hegemonyasında yaşamak zorunda kalmasıyla Kenya, mevcut dđzenini geleceğe aynı şekilde taşıyacaktır. Fakat Kenya'nın içinde bulunduğu i savaşını ve öncekinin bugđnkđ konumunu değiştirmenin idealist olsa da bazı zđm yolları vardır.

Kenya Cumhuriyeti, cumhuriyet rejimi öncesi ve sonrasında daima uluslararası bđyđk gđlerin kontrolünde olmuştur. Uluslararası sistemdeki diğer tđm ncđ dđnya ülkeleri gibi ülke olarak kendi geleceklerini tayin etmek istemiş fakat buna izin verilmemiştir. Bu ikilemlerin olduğu dönemlerde de halkın Batı kontrollđ hđkđmetlere karşı direniş ve zgđrlđk hareketlerinde bulunduğu gözlemlenmektedir. Uluslararası hukuk normlarının yapıcısı ve uygulayıcısı olan devletler gđnđmizde ncđ dđnyanın da hakimidirler. Bu lkeler İngiltere ve İngiltere'nin 20. yđzyılda parlamış yıldıızı ABD'dir.

Kenya, 19. yđzyılın başlarında hakimiyetini İngilizlere terk ederek gđnđmizde ve daha öncesinde yaşanan iç savaşın ilk sorumlusudur. Savunma yerine teslimiyeti kabul eden milletler esareti başlangıçta kabullenmektedirler. Savunma sistemlerini ve uluslararası sistemi tanımayan bir ülkenin yaptığı savunma sonuçsuz kalabilir. Kenya etnik yapısının çok karışık olmasından kaynaklanan bir geri çekilişin olması da muhtemeldir. Fakat ne sebeple olursa olsun ülkeler, haklarını korumak için farklı milletlerden meydana gelseler de birlikte hareket etmelidirler.

Kenya ulusu da birlikte hareket etmek için çok gecikmiştir. Bundan sonra Kenya'nın ve İngiltere'nin etkili olacağı bir oluşumla Kenya'daki mevcut olan ve gittikçe bđyđyen iç savaş önlenebilecektir. İlk nce İngiltere, kendi çıkarlarını maksimize etmek yerine Kenya halkının içinde bulunduğu iç savaşın temel sebeplerini ortadan kaldırmaya çalışmalıdır. Örneğin; ekonomik ve siyasi yetersizlik önlenebilir. alışılmalı bu hususta yardım programları uygulanmalıdır. Fakat bu yardımlar krediler olarak değil, hibe şeklinde verilmelidir. Dışa bağımlılıklarını azaltmaya çalışılmalı, kendi öz kaynaklarını kendilerinin işleyip ihracata yönelmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca Kenya bđesinden ayrılan sağlık ve eğitim harcamalarının yeterli seviyeye yđkselebilmesi için ek kaynaklar bulunmalıdır. Bunların yanı sıra,

kozmpolit yapıdaki halkı birbirine ve hükümete karşı isyanları lojistik silah desteğiyle teşvik edilmemelidir. Dünya çapında büyük ilgi gören ulusal parklarının yönetimi ve gelirleri de Kenya hükümetine bırakılmalıdır. Tüm bunlar İngiltere hükümeti tarafından sağlandığı takdirde Kenya Cumhuriyeti, self determinasyon hakkını kullanabilecek ve halkın refahı ve mutluluğu gerçekleşecektir. Kenya geleneklerinin kültürlenme yoluyla dejenere edilmemesi ve küreselleştirilerek kendi hukuk düzenlerinin, anayasalarının ve normlarının acilen Kenya'ya adapte edilmemesi de ülkenin gelişimi için diğer faktörlerdir.

Kenya hükümetinin ve halkının üstüne düşen ise, bilinçli hareket ederek gelecek planları yapmak, uluslararası sisteme kendi perspektiflerinden bakmayı öğrenmek, sistemdeki dengelerin nasıl işlediğini gözlemlemek ve izolasyonist bir politika yerine tüm dünya ile siyasi ve kültürel ilişkilerini yoğunlaştırmak, ekonomilerini ve siyasetlerini kendi ellerine alarak farklı kültürlerin beşiği olan ülkelerini refaha kavuşturmadır. Dış güçlerce desteklenen ve bireysel çıkarları uğruna iç savaşı tetikleyen hükümet elitlerini devreden çıkarmak ve halkın kışkırtmasını sağlayan provaksyon hareketleriyle galeyana gelerek tavır almamak ise, Kenya halkının iç savaşı önlemedeki en temel rolüdür.

Hükümetlerin geçici, cumhuriyetin ise kalıcı olduğunu bilerek hareket etmesi gereken Kenya halkı, ülkelerinin çıkarlarını bireysel çıkarlarına tercih etmeyi ancak gerekli eğitimi alarak ve öncelikli ihtiyaçlarının karşılanması durumunda olanların ve olacakların farkına varacaktır.

Kenya, İngiltere ve ABD, Kenya'nın uluslararası sistemde istenilen düzeye gelmesi ve içinde bulunduğu iç savaşın önlenmesi için gerekli adımları attığında hem Kenya iç savaşı son bulup halk refaha kavuşacak hem de Kenya sistemdeki yerini daha da sağlamlaştıracaktır. Fakat tüm bunlar ütopyalardan öteye gitmeyecektir. Çünkü uluslararası sistemin yapısına bakıldığında Irak, Türkiye, İran, Suriye, Kırgızistan, Ukrayna, Lübnan gibi birçok Kenya'ya rastlamak mümkündür. Büyük güçler kontrollü istikrarsızlık sağladıkları oranda güçlerini daim kılmakta ve sisteme egemen olmaktadır. Bu düzen tarih boyunca böyle gelişmiş ve böyle devam edecektir. zamanla büyük güçler değişecek fakat uluslararası düzen baki kalacaktır.

KAYNAKÇA

“Amin offered Uganda to Kenyatta”, Special Report, *Kenya Daily Nation*, 22 August 2003

“Appeal for Delegates to African Conference”,
<http://www.greenleft.org.au/back/1993/124/124p2b.htm>

“Development Plan:1970-1974”, Government Printer, Nairobi, 1969

“Elections in Kenya”, <http://www.electionworld.org/kenya.htm>

“Faith Fights Battles at Athi River”, *East African Standart*, 1 October, 1953

“Fears Grow of Civil War in Kenya”, 14 April 2004,
<http://www.channelffrica.org/news/980414.html>

“Kenya to Impose Stricter Gun Licensing”, *The East African Standart*, 27 September 2004

“Kenya, Working Party on African Land Tenure”, Government Printer, Nairobi, 1958

“KENYA: Development, Health and Society”, *Studyboard*, Coursework/Components

“Kenya’da Terör Oyunu”, *Vakit*, 23 Temmuz 2003

“Kenyans Hope Peace Divident”, *BBC News*, 19 November 2004

“Kikuyu Disorder, Directions by His Excellency the Governor”, Memorandum,
Kenya Daily Nation, 21 January 1953

“Leaders tackle Great Lakes crises”, *BBC News*, 19 November 2004

“Leakey Declares War on Kenya Corruption”, *World: Africa*, 26 July 1999

“Minor Atrocities of the Twentieth Century”,
<http://users.erols.com/mwhite28/warstat8.htm>

“Modern History of Kenya”, <http://www.atlapedia.com/online/countries/kenya.htm>

“MPs Visit Camp at Athi River”, *The East African Standart*, 21 Janury 1954

- “Precedent: an enduring face of Africa”, *Kenya Daily Nation*, 4 January 1998
- “Rehabilitating the Kikuyu, Work of the Athi River Detention Camp”, *East Africa and Rhodesia*, 22 April 1954
- “Revise Strategies for Trade”, *Saturday Nation*, 5 March 2005
- “Settle Victims of Clashes, says Koigi”, *The East African Standard*, 17 September 2004
- “Social Democracy and Stability”, *The KANU Manifesto for Independence*, Nairobi, 1960
- “Teach Mau Mau a Better Way of Life”, *The East African Standard*, 31 July 1953
- “The heavy burden of landmines”, *Kenya Daily Nation*, 22 November 2004
- “The Role of the United Nations in Kenya’s Socio-Economic Development: A Historic Assessment (1964-2003), http://www.unhistory.org/un_kenya.html
- “Women dying of AIDS”, *Green Left Weekly*, 28 January 2004
- ADAM, Thomas R. (1965), **Government and Politics in Africa South of the Sahara**, Random House, New York
- African Commitments to Civil Society Engagement,
http://www.iss.co.za/pubs/Other/ahsi/Mboge_Doe/Contents.html
- AGUTU, Mark; “Former Precedent says He was not Involved in Murder”, *Saturday Nation*, 5 March 2005
- AJULU, Rok; Democratisation and conflict in eastern Africa: Kenya’s succession crisis and its likely impact on eastern Africa and the Great Lakes region, International Studies Unit Rhodes University, IGD Occasional Paper No: 28, Institute for Global Dialogue, Braamfontein/South Africa, March 2001
- AKIWUMI, A. M.; “Report of Judicial Commission Appointed to Inquire into Tribal Clashes in Kenya”, *Daily Nation Special Report*, 2003

AKUMU, Washington; "WTO pledges to help build capacity for poor nations",
Business Week, 12 February 2002

Amisi, Bertha Kadenyi; "A Crisis in the Making: Conflict in the Rift Valley and
Western Kenya", Occasional Paper,
<http://www.nd.edu/~krocinst/ocpapers/abs.12.1.html>

AMSDEN, Alice Hoffenberg (1971), **International Firms and Labour in Kenya:
1945-1970**, Frank Cass & CO LTD.

ARI, Tayyar (2002), **Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya,
İşbirliği**, Alfa Yayınları, İstanbul

BARASA, Lucas; "Moi ordered Ouko killed, inquiry told", *Saturday Nation*, 5
March 2005

----- "Why Moi's Affidavit was Rejected by Sunguh", *Saturday
Nation*, 5 March 2005

BENNETT, George and Carl Rosberg (1961), **The Kenyatta Election: Kenya 1960-
1961**, Oxford University Press, London

BERG-SCHOLOSSER, Dirk (1971), **The Distribution of Income and Education
in Kenya**, IFO Institut für Wirtschaftsforschung, Munich

BERMAN, Bruce (1990), **Control and Crisis in Colonial Kenya**, Ohio University
Press, Ohio

BLAUSTEIN, Albert P.(edt) (1990), **Constitutions of the World**, Knowledge
Products, Nashville

BRETT, E. A.; "Economic Policy in Kenya Colony: A Study in the Politics of
Resource Allocation", African Social Researches Enstitute Document,
Kampala, 1964

BRETTON, Henry L. (1973), **Power and Politics in Africa**, Adline Publishing
Company, Chicago

- BRUBAKER, Rogers and David D. Laitin; "Ethnic and Nationalist Violence",
Annual Review of Sociology, Vol. 24, Issue 1, 1998
- CARMAN, John Ambrose (1961), **Colony and Protectorate of Kenya, Education Department Triennial Survey 1958-60**, Rex Collings, Nairobi
- CARTER, Gwendolen M. and William O. Brown (edit) (1958), **Transition in Africa: Studies in Political Adaptation**, African Research Studies No. 1, Boston University Press, Boston
- CLAYTON, Eric S. (1964), **Agrarian Development in Peasant Economies**, MacMillan & Co LTD, NY, New York
- Commonwealth Development and Its Financing, 11. Kenya, Commonwealth Secretariat Documents, Commonwealth Secretariat Publications, London, 1961
- COOPER, Fred; Mau Mau and the Discourses of Decolonization, *Journal of African History* 29, Vol. 5, Issue 9, 1988
- COWAN, John; "The Mwea Camps and Hola", *Kenya Daily Nation*, 21 December 1956
- CRENSHAW, Martha; "The Causes of Terrorism", *Comparative Politics*, Vol. 13, 1981
- CUNRADI, Carol B., Raul Caetano, Catherine Clark and John Schaefer; "Neighborhood Poverty as a Predictor of Intimate Partner Violence Among White, Black and Hispanic Couples in the United States: A Multilevel Analysis", *Annals of Epidemiology*, Vol. 10, No. 5, 2000
- CURREY, James (edit) (1999), **The Criminalization of the State in Africa**, Indiana University Press, Bloomington & Indianapolis
- DAVIS, Melodie; "Wrong Place, Wrong time?", *Globe Syndicate*, 20 September
- DELF, George (1961), **Jomo Kenyatta Towards Truth About 'The Light of Kenya'**, The Garden City Press, Hertfordshire

DIXON, Norm; "Campaign for Kenyan Political Prisoners", *Green Left Weekly*, 8
March 1992

----- "Washington's Hand Seen in Ocalan's Abduction",

<http://www.greenleft.org.au/back/1999/350/350p14.htm>

----- "Kenya: Another Challenge to Drug Monopolies",

<http://www.greenleft.org.au/back/2001/440/440p22b.htm>

DOYLE, Michael W. and Nicholas Sambanis; "International Peacebuilding: A
Theoretical and Quantitative Analysis", *American Political Science Review*,
1994

Economic Survey, Government Printer, Nairobi, 1971

ELIAS, T. Olawale (1963), **Government and Politics in Africa**, Asia Publishing
House, New Delhi

ELKINS, Caroline; The Struggle for Mau Mau Rehabilitation in Late Colonial
Kenya, *International Journal of African Historical Studies* 2000, Vol. 33,
Issue 1

FORRESTER, Marion Wallace (1962), **Kenya To-Day: Social Prerequisites for
Economic Development**, Publications of the Institute of Social Studies, Vol.
VII, Mouton & CO. 'S, Gravenhage

FOX, Robert Eliot; "Engaging Ngugi", *Research in African Literatures*, Vol. 34, No.
4, Winter 2003

FRANK, Andre Gunder (1969), **The Development of Underdevelopment**, Monthly
Review Press, New York

FROST, Richard (1978), **Race Against Time: Human Relations and Politics in
Kenya before Independence**, Rex Collings, London

GAVAGHAN, Terence (1999), **Of Lions and Dung Beetles**, A. H. Stockwell Ltd.,
Devon

GITHONGO, John; "Exorcising the Ghost of Kenya's Dark Past", *The East African Standart*, 20 March 2000

GORDON, David F. (1986), **Decolonization and The State in Kenya**, Sasquatch Books, USA

Great Britain Colonial Office, Report of the Kenya Constitutional Conference Held in London in January and February 1960, British Sessional Papers 1959-60, Vol. X (891), Cmdn. 960, London, H. M. S. O., 1960

GUSTAFSON, Lindsey; Kenya: The Struggle to Create A Democracy, *Brigham Young University Law Review*, 1995, Vol. 1995, Issue 2

HANMEN, Lucia, Gerrishon Ikiara, Walter Eberlei and Carolyn Abong; "Kenya", *Development Policy Review*, 21 (2), 2003

HARBESON, John W. (1973), **Nation-Building in Kenya; The Role of Land Reform**, Northwestern University Press, Evanston

----- "Land Reforms and Politics in Kenya:1954-1970", *Journal of Modern African Studies*, Vol. 9, No: 2 August 1971

HENDERSEN, K. J.; "Extracts from the Experiment at the Taiping Rehabilitation Camp (Malaya)", Papers of the EU and EEMO, Box 42, File 2, 20 July 1953

HOLMQUIST, Frank; "Business and Politics in Kenya in the 1990s", *Occassional Paper Centre of African Studies University of Copenhagen*, July 2002, Massachusetts

----- "Business and Politics in Kenya in the 1990s", Occassional Paper Centre of African Studies University of Copenhagen, July 2002, Massachusetts

HUNTINGTON, Samuel P.; "Political Development and Political Decay", *World Politics*, XVII, January, 1965

ILO Report, Employment, Incomes and Equality, Geneva, 1972

- KAGARI, Michelle; "Anti-terror Bill an Affront to Human Rights", *Kenya Daily Nation*, 18 November 2003
- KAHIN, George Mc T., Guy J. Pauker and Lucian W. Pye; "Comparative Politics of Non-Western Countries", *American Political Science Review*, Vol. XLIV, No. 4, December 1955
- KARIMI, Joseph; "Central Kenya vote to Determine next President", *Kenya Daily Nation*, 4 November 2002
- KARIUKI, John; "Kenya to Impose Stricter Gun Licensing", *The East African Standart*, 27 September 2004
- KASFIR, Nelson; "Explaining Ethnic Political Participation", *World Politics*, Vol. 31, No. 3, 1979
- KELLEY, Kevin J.; "UN Says Graft Worsening Poverty in Kenya", *The East African Standart*, 22 July 2002
- KENTATTA, Jomo (1962), **Facing Mount Kenya: The Tribal Life of the Gikuyu**, Random House, New York
- Kenyan Constitution section 16. and section 23.
- KHALIF, Abdulkadir; "Peace in Somalia", *The East African Standart*, 14 October 2002
- KIARIE, Wa'Njogu J.; "Language and Multiparty Democracy in A Multiethnic Kenya", *AfricaToday*, 2003
- KIMEMIA, Maguta and Tom Matoke; "Kosgey Bows Out of Race for KANU Chairmanship", *Kenya Daily Nation*, 23 November 2004
- LEIBENSTEIN, Harvey (1963), **Economic Backwardness and Economic Growth**, Science Editions 1963, New York
- LEWIS, Joanna (1993), "The Politics of African Welfare, 1939-52: A Crisis of Paternalism", Ph. D. Thesis, Cambridge University

LEYS, Colin (1974), **Underdevelopment in Kenya**, University of California Press, Berkeley and Los Angeles

LOFCHIE, Michael F. (edited) (1971), **The State of the Nations: Development in Independent Africa**, University of California Press, London

LORD HAILEY, William Malcolm (1956), **An African Survey: A Study of Problems Arising in Africa South of the Sahara**, Oxford University Press, London

MACHARIA, Munene (2001), **The Politics of Transition in Kenya: 1995-1998**, Friend-of-the Book Foundation, Nairobi

MACKENZIE, W. J. M. and Kenneth Robinson (edited) (1961), **Five Elections in Africa**, Oxford University Press, London

MAINA, Wachira; "A Century of Oppressive Laws Behind Kenyan Crisis", *Kenya Daily Nation*, 17 August 1997

MAJTENYI, Cathy; "Peace Talks: Aiming for a Win-Win Situation in Somalia", *The East African Standart*, 17 February 2003

MAKOKHA, Kwamchetsi; "Deaths signal a rethink of peacekeeping duties", *Kenya Daily Nation*, 5 May 2000

MANSERGH, Nicholas (1969), **The Commonwealth Experience**, Frederick A. Praeger Inc., London

MBOYA, Tom (1963), **Freedom and After**, Andre Deutsch, London

----- (1964), **The Party System and Democracy in Africa**, Fabian Publications, London

----- (1970), **Kenya**, Praeger Publishers, Inc., London

MIDDLETON, John (1965), **History of East Africa**, Vol. 2, ed. by Vincent Harlow and E. M. Chilver, Clarendon Press, Oxford

- MIGUEL, Edward, Shanker Satyanath and Ernest Sargenti; "Economic Shocks and Civil Conflict: An Instrumental Variables Approach", *Journal of Political Economy*, Chicago University Press, Chicago, 2004
- MILLER, Norman and Rodger Yeager (1994), **Kenya: The Quest for Prosperity**, Westview Press, NE, USA
- MKANGI, Katama; "Why I find it hard to forgive Moi", *Kenya Daily Nation*, 19 December 2002
- MOHAMED, Adan; "Sudan throws out deal with rebel faction", *Kenya Daily Nation*, 24 July 2003
- MUKHERJEE, Kartick C. (1967), **Underdevelopment Educational Policy and Planning**, Asia Publishing House, New York
- MULLER, Edward N.; "Income Inequality, Regime Repressiveness and Political Violence", *American Sociological Review*, Vol. 50, 1985
- MUNENE, Mugumo; "Kenyotu speaks on Moi ties and Goldenberg scam", *Kenya Daily Nation*, 21 November 2004
- MUNGAI, Nduni Wa; "Sowing the Seeds of Civil War in Kenya", Green Left Weekly, <http://www.greenleft.org.au/back/1994/138/138p24.htm>
- MWAKURU, Noel; "Kenya's biggest scam probe ends", *BBC News*, 19 November 2004
- MWANGI, Isaac; "Winning Democracy is One Thing, Holding it is Another Altogether", *The East African Standart*, 3 November 2003
- MWANGI, Mburu; "Region a Hub of Activity as Leaders Hold Series of Talks", *Kenya Daily Nation*, 20 November 2004
- MWAVRA, Peter (1980), **Communication Poilcies in Kenya**, United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, New York

- MWEGA, Francis M. and Njuguna S. Ndung'u; "Explaining African Economic Growth Performance: The Case of Kenya", Draft Final Report for the AERC Collaborative Project, May 2002
- NASHASHIBI, Karim and Stefania Bazzoni, "Alternative Exchange Rate Strategies and Fiscal Performance in Sub-Saharan Africa", International Monetary Fund Staff Papers 41 (1), Washington D. C., 1994
- NDETI, Kivuto (1975), **Cultural Policy in Kenya**, The UNESCO Press, Paris
- NYE, Joseph S. (2003), **Amerikan Gücünün Paradoksu**, Çev: Gürol Koca, Literatür Yayınları, İstanbul
- OCHIENG, William; "'Harambee' and co-op societies have been the engines of our social development", *Sunday Nation*, 16 November 2003
- OGADA, Dismas Oluoch; "Opposition Used Kaca Bill to", *The East African Standart*, 27 August 2001
- OJWANG, J. B. (1990), **Constitutional Development in Kenya: Institutional Adaption and Social Change**, Good Former Library Book, Nairobi
- OKWEMBAH, David and Dominic Wabala; "Revealed: Moi son's link to arms dealer in UN ban", *Kenya Daily Nation*, 23 November 2004
- OMARI, Emman; "Battle against corruption begins", *Kenya Daily Nation*, 16 January 2003
- OMOLO, Ken; "Political Ethnicity in the Democratisation Process in Kenya", *African Studies*, 61:2, 2002
- OMONDI, Vitalis; "Kenyan Produce at Stake as EU Seeks EPAs", *The East African Standart*, 16 September 2002
- ONYANGO, Dennis; "Secret files and implications of questioning Moi on his past", *Kenya Sunday Nation*, 22 June 2003
- ORINA, Eric; and Mburu Mwangi, "Kenya wants fair trade terms", *Kenya Daily Nation*, 29 May 2003

- Orlale "Key witness in Ouko death probe arrives", *Kenya Daily Nation*, 22 November 2004
- ORLALE, Odhiambo; "Passport Contradicts Biwott Claim", *Saturday Nation*, 5 March 2005
- "Biwott and Saitoti 'hated' molasses firm", *Kenya Daily Nation*, 23 November 2004
- ORVIS, Stephen; "Civil Society in Africa or African Civil Society ?", Koninklijke Brill NV, Leiden, JAAS XXXVI (1), 2001
- ORWELL, George; "Clinton: Why I wish to meet President Kibaki", *Kenya Daily Nation*, 23 November 2004
- PENNOCK, Roland (1964), **Self-Government in Modernizing Nations**, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, N. J., A Spectrum Book, New Jersey
- POPPER, Karl (1963), **The Open Society and its Enemies**, Vol. I, Harper & Row, New York
- PROCTOR, J. H.; "The Role of the Senate in the Kenya Political System", *Parliamentary Affairs*, Vol. XVIII, No. 4, Autumn 1965
- REDFERN, Paul; "Monterey: UK to Ask for More EU Aid to Africa", *The East African Standard*, 11 March 2002
- RENO, William (1998), **Warlord Politics and African States**, Boulder, CO, Lynne Rienner
- Report of the Mission on Land Consolidation and Registration in Kenya: 1965-66, Lawrence Report, Government Printer, Nairobi, 1966
- ROBINSON, Ronald (1968), **Africa and the Victorians: The Climax of Imperialism**, Garden City, N. Y.: Doubleday, Anchor Books
- ROSBURG JR., Carl G. and John Nottingham (1966), **Myth of Mau Mau: Nationalism in Kenya**, Frederick A. Praeger, New York

- RUGENE, Njeri and Odhiambo Orlale; "More ministers tell Meme to resign", *Kenya Daily Nation*, 10 March 2003
- SAMBANIS, Nicholas; "Do Ethnic and Nonethnic Civil Wars Have The Same Causes? A Theoretical And Empirical Inquiry" (Part I), *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 45, No. 3, 2001
- "Poverty and the Organization of Political Violence: A Review and Some Conjectures", Working Papers, July 12, 2004
- SANDLER, Todd; "Collective Action and Transnational Terrorism", *World Economy*, Vol. 26, 2003
- SANTORU, Marina E.; The Colonial Idea of Women and Direct Intervention: The Mau Mau Case, *African Affairs* 95, 379, 1996
- SCARRIT, James R. (1972), **Political Development and Culture Change Theory: A Propositional Synthesis with Application to Africa**, Sage Publication, London
- SCHWAB, Peter; **Africa: A Continent Self-Destructs**, Palgrave for St. Martin's Press, New York, 2001
- SEKOH-OCHIENG, Jacinta; "Kenya generals meet over UN deaths", *Kenya Daily Nation*, 5 May 2000
- SHAFER, Boyd C. (1972), **Faces of Nationalism**, Harcourt Brace Jovanovich, Inc., New York
- SINGH, Chanan (1965), **The Republican Constitution of Kenya: Historical Background and Analysis**, 14 INT'L and COMP LQ, Texas
- SNYDER, Jack (2000), **From Voting tok Violence: Democratization and Nationalist Conflict**, Norton Publishers, New York
- SORRENSEN, M. P. K. (1967), **Land Reform in the Kikuyu Country**, Oxford University Press, Nairobi

- SPENCER, Paul (1973), **Nomand in Alliance**, Lecturer in African Anthropology at the School of Oriental and African Studies, Oxford University Press, New York
- SPIRO, Herbert J. (1962), **Politics in Africa; Prospects South of the Sahara**, Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, N.J.
- STEWART, Frances and V.Fitzgerald (2000), **War and Underdevelopment, Volume I. The Economic and Social Consequences of Conflict**, Oxford University Press, London
- Sunday Nation Correspondent, "KANU teams drawn into row ahead of election", *Kenya Daily Nation*, 21 November, 2004
- TELEWA, Muliro; "Kenyans hop efor peace dividend", *BBC News*, 19 November 2004
- The Economic Development of Kenya, Report of a Mission Organized by the International Bank for Reconstruction and Development at the Request of the Governments of Kenya and the United Kingdom, The John Hopkins Press, Baltimore, 1963
- The Economic Development of Kenya, Report of Mission Organized by the International Bank, The John Hopkins Press, Baltimore, 1963
- The Presedent's New Conference with Presedent Mwai Kibaki of Kenya, Administration of George W. Bush, 6 October 2003
- THROUP, David W. and Charles Hornsby (1998), **Multi-party Politics in Kenya: The Kenyatta and Moi State and the Triumph of the System in the 1992 Election**, Currey & E. A. E. P., Oxford
- TILLY, Charlos; "Terror, Terrorism, Terrorists", *Sociological Theory*, Vol. 22, 2004
- WAHOME, Muna; "WTO's Ruling on US Subsidies Wins Praise", *Saturday Nation*, 5 March 2005
- WALUBENGO, Dominic; "Indonesia offers Kenya a few lessons", *Horizon*, 30 May 2002

WANYEKI, L. Muthoni; "Transition and succession at the African Union", *Kenya Daily Nation*, 11 July 2001

WASSERMAN, G. ; "The Independence Bargain: Kenya Europeans and the Land Issue 1960-62", *Journal of Commonwealth Political Studies*, Vol. XI, No. 2, July 1973

WIDNER, Jennifer A. (1993), **The Rise of A Party-State in Kenya**, University of California Press, Berkeley

WILLIAMS, Gavin; "Studying Development and Explaining Policies", *Oxford Development Studies*, Vol. 31, No. 1, Oxford, 2003

World Bank Documents, *Adjustment in Africa: Reforms, Results and The Road Ahead*, Oxford University Press, New York, 1994

WRAITH, Ronald and Edgar Simpkins (1964), **Corruption in Developing Countries**, W. W. Norton & Company Inc., New York

YUDELMAN, Montague (1964), **Africans on the Land**, Harvard University Press, Massachusetts

<http://allafrica.com/stories/200409290049.html>

http://Encarta.msn.com/encyclopedia_761564507_4/Kenya.html

<http://safari.go2africa.com/kenya/amboseli-safari.asp>

<http://safari.go2africa.com/kenya/great-rift-valley-safari.asp>

<http://safari.go2africa.com/kenya/masai-mara-safari.asp>

<http://safari.go2africa.com/kenya/mount-kenya-safari.asp>

<http://safari.go2africa.com/kenya/nairobi.asp>

<http://safari.go2africa.com/kenya/samburu-safari.asp>

<http://safari.go2africa.com/kenya/tsavo-safari.asp>

<http://www.arab.de/arabinfo/oau.htm>; <http://www.oau-creation.com/Part%20One.htm>

<http://www.atlapedia.com/online/countries/kenya.htm>

<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ke.html>

<http://www.electionworld.org/kenya.htm>

<http://www.greenleft.org.au/back/1993/124/124p2b.htm>

<http://www.greenleft.org.au/back/1994/128/128p17.htm>

<http://www.greenleft.org.au.back/2001/440/440p22b.htm>

<http://www.kenyaweb.com/history/independent-k/index.html>

<http://www.kenyaweb.com/history/struggle/index.html>

http://www.mfa.go.ke/kenyas_perspective.html

<http://www.nationaudio.com/News/DailyNation/Adverts/crck/participatory.htm>

<http://www.nepad.org/2005/files/documents/108.pdf>

http://www.news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/country_profiles/1024563.stm

http://www.news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/country_profiles/1026884.stm

<http://www.ppu.org.uk/war/countries/africa/kenya.html>

<http://www.peacenetkenya.org/zones/coast.htm>

<http://www.peacenetkenya.org/zones/eastern-central.htm>

<http://www.peacenetkenya.org/zones/nairobi.htm>

<http://www.peacenetkenya.org/zones/north-eastern.htm>

<http://www.peacenetkenya.org/zones/rift-valley.htm>

<http://www.peacenetkenya.org/zones/nyanza-western.htm>

<http://www.sdinfo.gc.ca/reports/en/1994/summary1.cfm>

<http://www.sierra-leone.org/lomeaccord.html>

<http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html>

<http://www.yellowpageskenya.com/kenya/people/>

Ekler

Ek 1: 2002 Başkanlık Seçimlerindeki Partiler ve 2003 Kenya Cumhuriyeti Parlamento Partileri

27 Aralık 2003 Kenya Cumhuriyeti Parlamentosu Partileri

27 Aralık 2002 Kenya Cumhuriyeti Başkanlık Seçimlerine Giren Partiler ve Liderleri

1- NARC (Ulusal Gökkuşağı Koalisyonu)	
1.a. LDP (Liberal Demokrat Parti)	
1.b. DP (Demokrat Parti)	NARC-Emilio Mwai Kibaki
1.c. FORD-K (Demokrasinin Yeniden İmarı Forumu-Kenya)	
1.d. NPK (Kenya Ulusal Partisi)	
2- KANU (Kenya Afrikan Ulusal Birliği)	KANU-Uhuru Kenyatta
3- FORD-P (Demokrasinin Yeniden İmarı Forumu-Halk)	FORD-P-Simeon Nyachae
4- SKS (Sisi Kwa Sisi)	SDP (Sosyal Demokrat Parti)-James Orengo
5- Safina	
6- FORD-A (Demokrasinin Yeniden İmarı Forumu-Asili)	Chama Cha Uma-David Ng'ethe
7- Shirikisho (Kenya Shirikisho Partisi)-Bölgesel Parti	

Ek 2: Kenya Tarihindeki Kahramanlar Listesi

Waiyaki Wa Hinga: Kikuyuların kolonicilik dönemi öncesi şefi olan Hinga, Dagoretti çevresinde egemendi. 1890'da İngiliz Doğu Afrika Birliği başkanı Frederick Lugard ile anlaşma yaparak ilk kez Kikuyuların İngiltere ile karşılaşmasına neden olmuştur. Daha sonra Lugard tarafından Dagoretti'deki çadırından atılarak egemenliğine son verildi. Lugard ve adamları Kikuyu halkını rahatsız ediyor, yiyeceklerini ve kadınlarını alıyordu. Bunun üzerine Kikuyular misilleme yaparak Lugard'ın Dagoretti'deki kalesini yakmışlardır.

1892'de Koloni hükümeti yapılanlardan sorumlu olan Hinga'yı kaçırdı ve Kıyı Bölgesi'ne getirdi. Hinga öldürüleceğini tahmin ediyordu ve canlı canlı gömüldü. Kemikleri ise ancak yıllar sonra bulundu.

Dedan Kimathi: Mau Mau hareketinin başıydı ve yerleşimciler arasında korkuyla anılıyordu. Bağımsızlık için çabalayan Kimathi, binlerce mücadeleciyi eğitti ve kültürel bir sembol oldu. Şöhreti gittikçe yayılan lider için ödül konuldu. Bulana 10.000 şilin ödül verileceği açıklandı. Eylül 1956'da yakalanan Kimathi ömür boyu hapse mahkum edildi. Kimathi'nin mezarı Kamiti Maksimum Güvenlik Hapishanesi'ndedir.

Harry Thuku: Kiambu'da dünyaya gelen Thuku, misyon okullarında eğitim almış ve koloni hükümetinde çalışmıştır. 1921'de adadaki yabancılığa, zoraki iş yaptırımına, vergilendirmeye, düşük ücrete ve kipande kurallarına karşı protesto amaçlı Genç Kikuyu Birliği'ni kurdu. 1922'de "barış ve düzen tehlikede" diyerek açıklamalarda bulunduktan sonra yakalandı ve 9 yıl hapsedildi. Serbest bırakıldıktan sonra 1944'te KAU'ya, 1960'da KANU'ya katıldı ve 1970'te öldü.

Ezekiel Apindi: 1885'te Siaya'da doğdu. Misyon okuluna gitti ve Mombasa'da öğretmen oldu. Daha sonra Maseno Okulu'nda öğretmenlik yapan Apindi, Genç Kavirondo Birliği'ne ve Piny Owacho Hareketi'ne üye oldu. 1931'de Britanya'ya Kenyalıların İngiliz Parlamentosu'na şikayetlerini bildirmek için ziyarete gitti. 1959'da öldü.

Mzee Jomo Kenyatta: 1893'de Kiambu'da doğan Kenyatta'nın gerçek adı Kamau Wa Ngegi'dir. Vaftiz olduktan sonra adını Johnstone Kamau olarak değiştiren

Kenyatta, 1909'da Thogoto misyonuna katıldı ve 1928'de KCA'nın Genel Sekreteri oldu. Nairobi Kent Konseyi'nde işe başlamadan önce Muigwithania'da kuruluşundan itibaren Kikuyuların sorunlarını ifade eden yazılar yazdı ve gazetenin editörlüğünü yaptı.

1927'de KCA, Kenyatta'yı Londra'ya ülke şikayetlerini dile getirmek üzere temsilci olarak gönderdi. 1931'de Kenya'ya hazırladığı brifingi gönderdi. 1946'ya kadar Britanya'da kaldı. Antropoloji üzerinde çalışan Kenyatta, Londra'da evlendi. Afrikanın bağımsızlığı için baskı yapan Pan-Afrikanlara katıldı. 1946'da Kenya'ya dönen Kenyatta, KAU'nun habercisi olan KASU'nun (Kenya Afrika Çalışma Birliği) liderliğine getirildi.

20 Eylül 1952'de Kenyatta ve diğer milliyetçiler, Mau Mau'ya liderlik ettikleri ve hareketi yönettikleri sebebiyle yakalandılar. 7 yıl hapsedilen milliyetçiler ve Kenyatta, 1961'de serbest bırakıldılar. Bağımsız Kenya'nın ilk başkanı lider, 1978'de ölümüne kadar yönetimde kaldı.

Ronald Ngala: Kilifi'de dünyaya gelen Ngala, İttifak Lisesi ve Makere Üniversitesi'nde eğitim gördü. Politikayla ilgilenmeye başlayana kadar öğretmenlik yaptı. 1947'de Mijikenda Birliği'ni kurdu ve 1957'de Kıyı bölgesi temsilcisi olarak seçildi. 1960'da KADU'nun kuruluşunda etkili oldu ve 1964'de KADU ile KANU birleştirildiğinde bakan olarak tayin edildi. 1972'de kaza sonucu ölene kadar ülkesine hizmet etti.

Oginga Odinga: 1911'de Siaya bölgesinde doğdu. Maseno ve İttifak Lisesi'nde öğrenim gördü. Daha sonra Makerere Üniversitesi'ne giden Odinga, 1940'da Maseno Lisesi'ne öğretmen olarak döndü. 1948'de KAU'ya katıldı ve 1957'de Yasama Konseyi'nde Nyanza Bölgesi'nin temsilcisi olarak seçildi. 1960'da KANU'nun kurucu üyelerinden biri olan Odinga, aynı zamanda KANU'nun başkanı idi.

1964'de Kenya, cumhuriyet olunca Başkan Kenyatta'nın ilk ikinci başkanı oldu. KANU ile yaşadığı anlaşmazlıktan sonra 1967'de kendi partisi, KPU'yu kurdu. 1969'da partisi yasaklandı ve Odinga göz altına alındı.

James Gichuru: 1914'de Thogoto/Kambu'da doğdu. Misyon okulunda ve Makerere Koleji'nde eğitim gördü. 1934'te öğretmenliğe başladı ve politikada aktif olarak

bulunduktan sonra öğretmenlik kariyerine müdür olarak son verdi. KAU'nun kurucularından biri ve ilk başkanı olan Gichuru 1946'da Kenyatta'nın göreve başlaması için istifa etti.

Olağanüstü hal durumunda 1955'den 1960'a kadar Githunguri'de yaşamak zorunda bırakıldı. Kısıtlamanın kaldırılmasından sonra politikaya tekrar katıldı ve KANU'nun kuruluşuna yardımcı olarak tekrar başkan oldu. 1961'den 1982 yılında ölümüne kadar hükümet bakanı olarak görev yaptı.

Daniel Arap Moi: Daniel Toroitich Arap Moi, Baringo Bölgesi'nde 1924'de doğdu. Kabartonjo'da, Kapsabet'te ve Kabernet'teki Hükümet Afrikan Okulu'nda çalıştı. Sonra öğretmenlik kariyerine devam etti ve Tambach İlkokulu'nda müdürlük ve Tambach Öğretmen Eğitimi Koleji'nde asistanlık yaptı. 1955'te politikaya atıldı ve Yasama Konseyi'nin bir üyesi oldu. 1957'de Rift Valley'den Legco üyesi olmayı tercih etti.

Daniel Moi, Kenya'nın ilk cumhuriyetçi kabinesine 1964'te katıldı. 1967'de ikinci başkan ve İçişleri Bakanı oldu ve Kenyatta'nın ölümüne kadar görev yaptı. 1978'de başkan seçildi ve bundan sonra Kenya'nın gelişimi için bir ışık olan Nyayo (barış), sevgi ve birlik diyerek yönetimi devraldı.

Tom Mboya: 1930'da Thika yakınlarında doğdu. Ailesi Rusinga Adası'ndan gelen Mboya, eğitimini Kabete'deki Kraliyet Sağlık Enstitüsü'nde tamamladıktan sonra 1951'de Nairobi Kent Konseyi'nde çalışmaya başladı. Zeki bir ticaret birlikçisi ve yasaklanana kadar KAU üyesi olan Mboya, Eylül 1953'te KFRTU'nun (Kenya Kayıtlı Ticaret Birliği Federasyonu) Genel Sekreteri oldu. Sonra 1955'te Kenya İşçi Birliği'nin Genel Sekreteri oldu. 1957'de Nairobi'den Legco temsilcisi seçildi. 1960'da KANU'nun kuruluşuna yardımcı oldu ve partinin genel sekreteri oldu. İlk KANU hükümetinin Adalet ve Anayasal İşleri Bakanı oldu ve daha sonra Ekonomi Planlama Bakanı olarak görevlendirildi. 1969'da silahlı bir saldırgan tarafından Nairobi Hükümet Caddesi'nde (günümüzdeki Moi Caddesi) suikaste uğradı.

Emilio Mwai Kibaki: 15 Kasım 1931'de Kenya'nın Nyeri Eyaleti'nin Othaya kentinde doğdu. 2002 seçimlerinde Kenya'nın başkanı olan Kibaki, aynı zamanda ekonomist ve politik bir liderdir. Kikuyu kabilesinden olan Kibaki, Mang'u Lisesi'ni

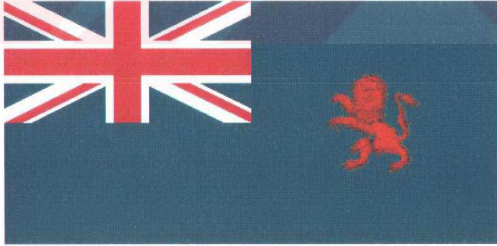
bitirdikten sonra Uganda/Kampala'deki Makarere Üniversitesi'nin Ekonomi, Tarih ve Siyaset Bilimi bölümünde eğitimine devam etti. Üniversite yıllarında Kenya Öğrenci Birliği'nin başkanlığını yaptı. 1955'de bölümünü birincilikle bitirdi ve burs alarak yüksek lisansını Britanya'da tamamladı. Londra Ekonomi Okulu'nda Ulusal Finans konulu tezini verdikten sonra Makarere Üniversitesi'ne doçent olarak geldi. 1960 öncesi KANU'nun yönetim kadrosuna gelince üniversitedeki görevini bıraktı ve Kenya Anayasası'nın oluşumuna yardımcı oldu. 1963 seçimlerinde Bahati/Doomhold Roda seçim bölgesinden temsilci olarak seçildi. Bu seçimle Kibaki, politik kariyerine ilk adımı atmış oldu. 1963'te Finans Bakanı'nın yardımcısı ve Ekonomi Planlama Komisyonu'nun başkanı olarak atandı. 1966'da Ticaret ve Endüstri Bakanı ve 1969'da Finans Bakanı oldu. Daniel Arap Moi'nin Jomo Kenyatta'dan sonra Kenya başkanı olduğunda Kibaki, ikinci başkan oldu. Fakat 1982'de İçişleri Bakanı oldu. 1988'de ikinci başkanlıktan düşürüldü ve Sağlık Bakanı oldu. Aralık 1991'de Kenya Anayasası'nın 2A maddesine göre çok partili sisteme geçildi. Aynı yıl Kibaki KANU'dan ayrıldı ve Demokrat Parti'yi (DP) kurdu. Parti daha sonra adını Ulusal Müttefik Partisi (NAK) olarak değiştirildi. 1992 ve 1997 seçimlerine girdi. Parti, 1997 seçimlerinde %31 oy aldı.

2002 seçimlerine Liberal Demokrat Parti (LDP) ile birlikte koalisyon oluşturan NAK, seçimlere Ulusal Gökkuşuğu Koalisyonu (NARC) olarak katıldı ve kazandı. 27 Aralık 2002'de KANU egemenliğine son veren yeni koalisyon hükümeti %63 oyla birinci parti oldu. Uhuru Kenyatta liderliğindeki KANU ise, %30oyda kaldı. 30 Aralık 2002'de Mwai Kibaki Kenya'nın üçüncü başkanı oldu.

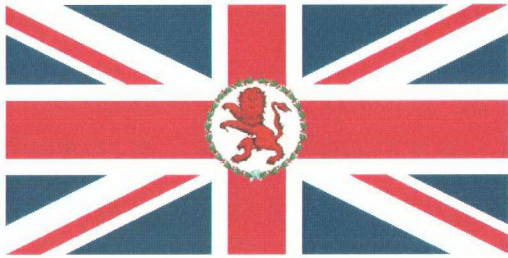
Ek 3: Kenya Bayrakları

1889 – 1895

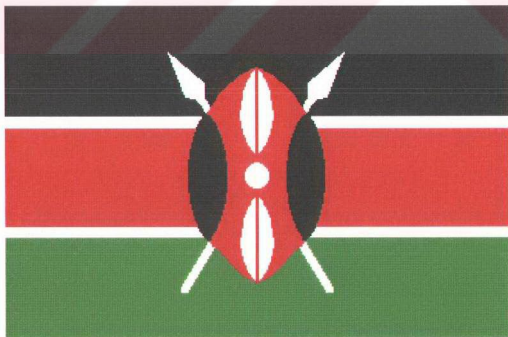

1895 - 12 December 1963

1895 - 1963 British East Africa

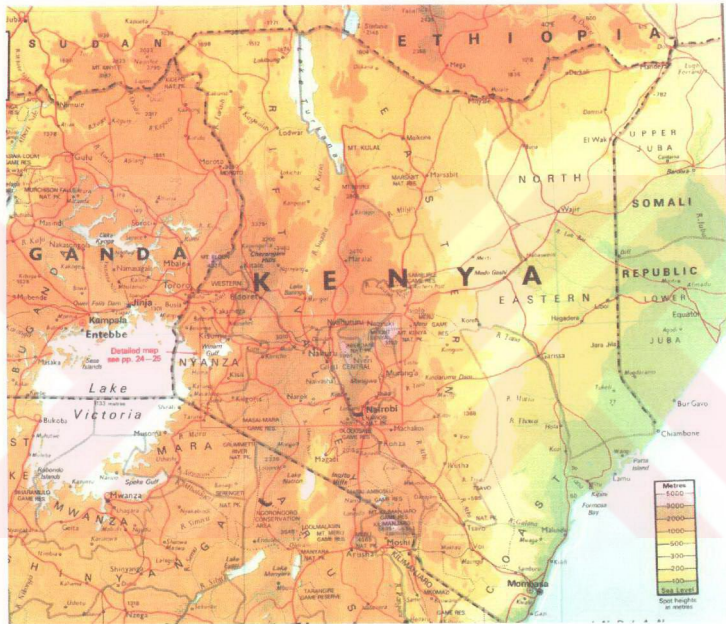
(Kenya, Tanganyika, and Uganda)

12 December 1963

Ek 4: Haritalar

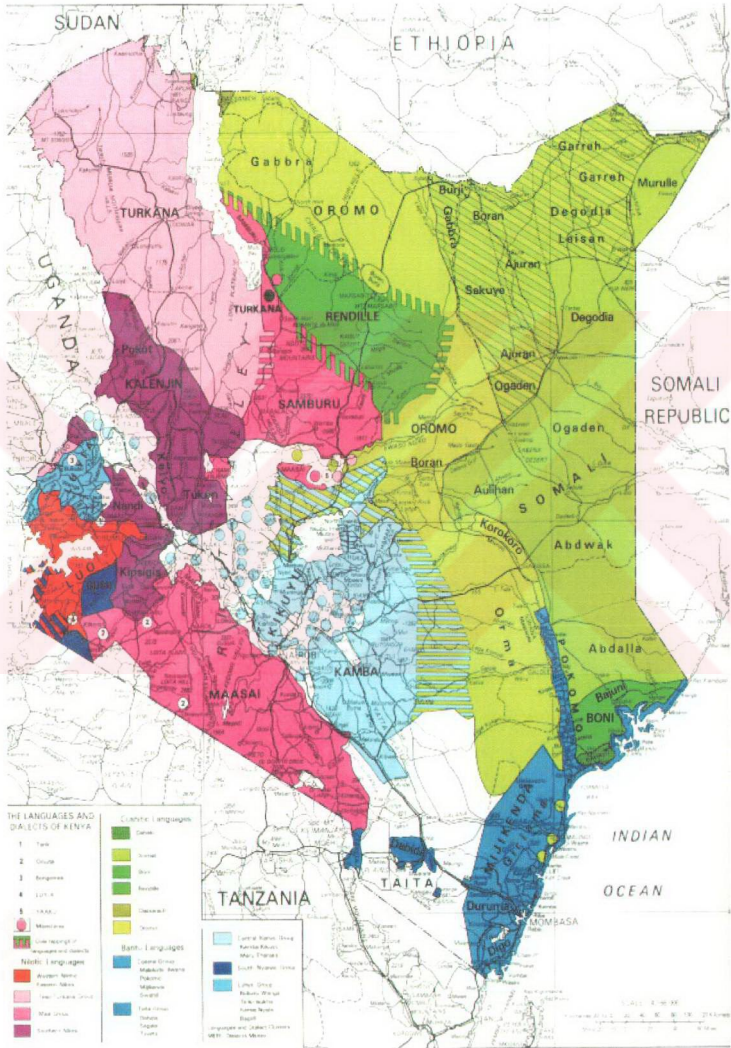
Ek 4.1: Kenya Topografya Haritası 1

Ek 4.2: Kenya Topografya 2

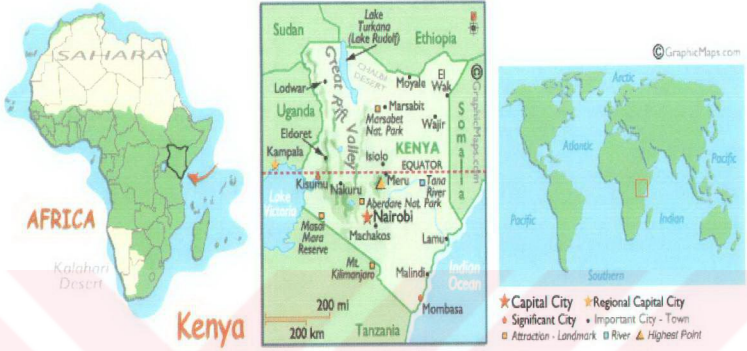
Ek 4.3: Kenya Etnik Yapısı Haritası

Ek 4.4: Kenya Siyasi Haritasi

Ek 4.5: Kenya'nın Bölgedeki-Afrika'daki ve Dünyadaki Yeri

Ek 4.6: Kenya Ulusal Parklar Haritası

ÖZGEÇMİŞ

24.01.1981 tarihinde Afyon/Bolvadin'de doğdu. İlkokul öğrenimini Sakarya Büyükğazi İlkokulu'nda ve Elazığ Yücel İlkokulu'nda okudu. Ortaokulu Denizli Cumhuriyet Lisesi'nin orta kısmında tamamladı. Liseyi Denizli Cumhuriyet Süper Lisesi'nde okudu. Üniversite eğitimini Sakarya Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamladı ve halen Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında yüksek lisans öğrencisidir.